Herman Melville

BILLY BUDD „GABIERUL”

(O povestire văzută din interior)

Închin această povestire englezului Jack Chase, şef al gabiei mari pe fregata americană „United States” în anul 1843 , oriunde s-ar afla acum nobila lai inimă, fie pe pământ, fie în paradis.

PREFAŢĂ.

Anul 1797, când se petrece acţiunea acestei povestiri, aparţine unei perioade, care, precum îşi dă seama astăzi orice om cu judecată, implica o criză a creştinătăţii, criză ce se vestea mai gravă decât oricare alta înregistrată până atunci în istorie. Premisa fundamentală propusă de spiritul acelui veac presupunea îndreptarea relelor ereditare ale vechii lumi. În Franţa, acest lucru s-a realizat într-o oarecare măsură prin vărsare de sânge. Ce a urmat, însă? Revoluţia a săvârşit ea însăşi, curând, rele mai apăsătoare decât cele ale regilor. Sub Napoleon, ea a aşezat pe tronuri sumedenie de

regi de strânsură şi a inaugurat lunga agonie a acelor nesfârşite războaie, al căror spasm final a fost Waterloo-ul. În anii aceia, nici măcar mintea, cea mai înţeleaptă n-ar fi putut prevedea că urmarea tuturor acestor evenimente avea să fie ceea. Ce în ochii anumitor gânditori a devenit evident, şi anume un progres politic pentru europeni, aproape pe toată linia.

Aşa cum am mai spus în altă parte, ceva din acest spirit revoluţionar i-a însufleţit pe oamenii din flota de război să se ridice la Spithead1, împotriva unor abuzuri reale şi îndătinate, iar mai apoi, în Nord, să formuleze revendicări neobişnuit de agresive, ce n-au putut fi înăbuşite decât atunci când căpeteniile răscoalei au fost spânzurate în văzul întregii flote, spre a sluji drept avertisment. Totuşi, într-un fel oarecum asemănător Revoluţiei celei mari, răscoala aceasta, deşi li se păruse, fireşte, monstruoasă englezilor din acea vreme, a fost, fără îndoială, primul imbold secret dat celor mai importante reforme din marina britanică.

Pe vremea când nu apăruseră încă vapoarele, cel ce trecea prin docurile oricărui port maritim mai important avea prilejul să vadă, mai adeseori decât în zilele noastre, câte un grup de marinari bronzaţi, coborâţi de pe vreun vas de război sau de comerţ, pentru a se plimba pe ţărm în straie de sărbătoare. Câteodată flancaţi sau chiar înconjurau ca o gardă personală vreun exemplar superior al propriei lor tagme, care se mişca printre ei, întocmai ca Aldebaran printre aştrii mai mărunţi ai constelaţiei sale. Insul acela important era „Marinarul chipeş” , figură dominantă atât pe vasele de război, cât şi pe vasele comerciale din acea epocă mai puţin prozaică. Fără pic de vanitate, ci mai degrabă cu dezinvoltura şi graţia unui vlăstar regesc, părea să accepte omagiul spontan al camarazilor săi. Îmi vine în minte un caz oarecum ieşit din comun. La Liverpool, în urmă cu o jumătate de veac, am văzut în umbra marelui şi murdarului zid al Docurilor Prinţului (zid dărâmat între timp) un Matelot atât de negru, încât trebuie să fi fost vreun african pur-sânge, din seminţia lui Ham*. Era neobişnuit de înalt şi bine legat. Peste pieptul lui de abanos fluturau cele două capete ale unei năframe de mătase colorată, prinsă neglijent în jurul gâtului; de urechi îi atârnau nişte cercei mari de aur, iar capul frumos i-era încadrat de-o tichie scoţiană cu bentiţă.

Era într-o zi fierbinte de iulie, la amiază, iar faţa lui, lucioasă de transpiraţie, iradia o veselie barbară, împărţind vorbe de duh în dreapta şi-n stânga, cu dinţii albi scăpărându-i ca nişte fulgere, păşea vesel în mijlocul

camarazilor săi. Aceştia alcătuiau un nemaipomenit amestec de neamuri şi de culori, cum i-ar fi plăcut lui Anacharsis Cloots să convoace în faţa primei Adunări franceze, în calitate de reprezentanţi ai neamului omenesc. La fiece omagiu spontan adus de trecători acestei pagode negre ambulante, omagiu exprimat printr-o oprire în loc, cu ochii holbaţi, şi, ceva mai rar, printr-o exclamaţie, pestriţalui suită se arăta mândră de el, întocmai cum preoţii asirieni se vor fi arătat mândri de marele lor Taur sculptat, când credincioşii se prosternau în faţa lui. Dar să revenim la povestirea noastră.

Dacă uneori Marinarul chipeş din acea epocă avea, coborând pe uscat, aerul unui Murat naval, eî nu semăna totuşi câtuşi de puţin cu „Billy-filfizonul”, un personaj caraghios care-a dispărut între timp, deşi poate fi întâlnit şi astăzi din când în când, într-o variantă mai caraghioasă decât modelul original, la cârma şalupelor ce străbat apele învolburate ale Canaiului Erie sau, şi mai probabil, în fumul tavernelor presărate pe ţărm. Foarte destoinic în primejdioasa-i meserie, era totodată mai mult sau mai puţin tare la box sau la lupte. Forţa şi frumuseţea erau calităţile lui supreme. Despre vitejia lui se vorbea peste tot. Pe uscat, era campionul, iar în largul mării purtătorul de cuvânt al celorlalţi; pe scurt, era totdeauna în frunte. Îl vedeai cum strângea velele pe vreme de furtună, stând călare pe-un capăt de vergă, c-un picior înfipt în ţapapia acesteia şi trăgând cu amândouă mâinile de parâme ca de nişte hăţuri, într-o atitudine foarte asemănătoare cu aceea a tânărului Alexandru pe cale de a-l domoli pe focosul Ducipal. O figură superbă, proiectată parcă de coarnele Taurului din Zodiac pe fundalul cerului furtunos, de unde-şi îmboldea cu chiote vesele camarazii vânjoşi înşiraţi pe catarg.

Alcătuirea morală a omului era rareori în dezacord cu înfăţişarea lui. Într-adevăr, frumuseţea şi forţa, totdeauna atrăgătoare la un bărbat, n-ar fi putut să stârnească, decât însoţite fiind de un caracter corespunzător, omagiile sincere pe care Marinarul chipeş le primea uneori din partea colegilor săi mai puţin înzestraţi.

Un asemenea astru strălucitor şi pe dinafară şi pe dinăuntru (deşi cu unele trăsături aparte, ce vor ieşi la iveală pe parcursul povestirii) era Billy Budd, sau Baby Budd cum avea să i se spună, ceva mai familiar, în

împrejurări ce vor fi relatate ulterior, un flăcău în vârstă de douăzeci şi unu de ani, cu ochi albaştri, ajuns gabier în marina britanică pe la sfârşitul ultimului deceniu al secolului al optsprezecelea. Nu cu multă vreme înainte de perioada când se desfăşoară povestirea noastră, intrase în slujba regelui, fiind înrolat cu de-a sila undeva pe Canalul Mânecii tocmai când se întorcea spre Anglia pe-un vas de mărfuri; de pe acest vas fusese dus de-a dreptul pe „FIMS Indomitable”, un vas cu şaptezeci şi patru de tunuri, care, aşa cum se întâmpla nu rareori în acele zile grele, fusese nevoit să pornească în larg cu echipajul incomplet. Locotenentul Rateliffe, ofiţerul care conducea recrutarea, îl remarcă pe Billy din primul moment, chiar când punea piciorul pe pasarelă, înainte ca matrozii de pe mărfar să fie strânşi în careu, pentru inspecţie. Şi-l alese numai pe el. Căci, fie că ceilalţi oameni îi apărură într-o lumină proastă după ce-l văzuse pe Billy, fie că nu-l răbda inima să descompleteze prea mult echipajul şi aşa cam redus al vasului, fapt este că ofiţerul se mulţumi cu prima lui alegere, făcută spontan. Spre uimirea camarazilor săi, dar spre marea satisfacţie a locotenentului, Billy nu schiţă nici o împotrivire. Lasă că orice împotrivire ar fi fost la fel de inutilă ca protestul unui sticlete vârât într-o colivie.

Această supunere tacită, dacă nu chiar voioasă, îi făcu pe ceilalţi marinari să-i arunce lui Billy priviri mirate şi pline de reproş. Căpitanul vasului de mărfuri era un om cumsecade, genul de om care poate fi întâlnit în orice profesie, chiar şi în cele mai modeste, şi pe care toată lumea e de acord să-l califice drept „respectabil”. Oricât ar părea de ciudat la prima vedere, acest plugar al apelor zbuciumate, acest om care se lupta de-o viaţă cu stihiile de neînduplecat, iubea cel mai mult, în adâncul sufletului său cinstit, iiniştea şi pacea. Era un bărbat în vârstă de vreo cincizeci de ani, uşor predispus spre corpolenţă, cu o faţă simpatică, fără favoriţi, şi de o culoare plăcută, o faţă cam plinuţă, cu o expresie inteligentă şi umană. În zilele frumoase, când vântul sufla moderat şi totul mergea bine, vocea lui căpăta un anumit accent muzical, ce părea să ţâşnească din adâncul fiinţei sale. Extrem de prudent şi conştiincios din fire, se întâmpla uneori ca aceste virtuţi să-i provoace un exces de nelinişte. Căpitanul Graveling nu avea somn câtă vreme vasul său naviga în apropierea vreunui ţărm. El punea suflet în exercitarea grelelor răspunderi, pe care alţi comandanţi de vase le purtau cu destulă uşurinţă.

În timp ce Billy Budd îşi strângea catrafusele, aprigul şi mătăhălosul locotenent Rateliffe se invită singur în cabina căpitanului Graveling, fără să-i

pese că acesta uitase să rostească formulele de politeţe obişnuite, într- o asemenea ocazie neplăcută pentru el, uitare pricinuită de gândurile în care era cufundat; ajuns în cabină, locotenentul se servi, cu de la sine putere, dintr-o sticlă pe care ochiul său expert o observă numaidecât în dulăpiorul cu băuturi. Locotenentul era unul dintre acei lupi de mare care, în ciuda tuturor greutăţilor şi primejdiilor legate de viaţa navală din epoca aceea de mari şi prelungite războaie, nu-şi pierdeau niciodată apetitul natural pentru plăceri. Datoria şi-o făcea întotdeauna conştiincios; dar datoria e uneori o obligaţie aridă, iar el uiiul se străduia, ori de câte ori avea prilejul, să-i irige ariditatea cu un amestec fertil de băuturi tari. Căpitanului nu-i rămânea altceva de făcut decât să joace rolul omului obligat să fie gazdă, cu toată graţia şi vioiciunea de care era în stare. El aşeză în tăcere înaintea dezlănţuitului său musafir accesoriile necesare: un păhărel şi o carafă cu apă. Cerându-şi, însă, scuze că nu bea, deocamdată, şi el, căpitanul se uită cu mâhnire la dezinvoltul locotenent. Acesta îşi subţie puţin grogul cu apă şi-l înghiţi din trei sorbituri; împingând apoi păhărelul gol, nu prea departe, ce-i drept, ca să-l aibe la-ndemână, se aşeză comod pe scaun şi, plescăind satisfăcut din buze se uită ţintă la gazda lui.

Când acest ritual luă sfârşit, căpitanul rupse tăcerea, cu un glas în care se desluşea o undă de reproş amar:

-Locotenente, mi-l vei lua pe cel mai bun dintre matrozi, o comoară de om.

-Ştiu, replică interlocutorul său, trăgându-şi mai aproape păhărelul, ca să-l umple din nou. Ştiu, şi-mi pare rău.

-Scuză-mă, locotenente, dar n-ai înţeles. Uite despre ce este vorba. Înainte de a-l fi luat la bord pe tânărul acesta, puntea „Drepturilor Omului” era un cuib de gâlcevi, un adevărat infern, crede-mă. Eram atât de îngrijorat, încât nici pipa nu mă putea linişti. Dar iată că a venit Billy şi i-a potolit pe toţi, ca un preot catolic care-aduce pacea într-un viespar irlandez. Nu ţinându-le vreo predică, nu spunând sau făcând ceva deosebit, ci prin simpla

lui prezenţă, care avea darul de a-i îndulci până şi pe cei mai acri dintre ei. Veneau la el ca muştele la miere, toţi, afară de şeful bandei, vlăjganul ăla păros.‘cu favoriţi roşii ca focul. Invidios, poate, pe noul-venit şi convins că un asemenea „băieţaş drăgălaş”, cum îl numea, ironic, în faţa oamenilor, n-avea curaj nici cât un cocoş, îi tot căuta harţă, doar doar o să-l provoace. Billy răbda şi vorbea frumos cu el, seamănă cu mine, locotenente, căci nici eu nu pot să sufăr certurile, dar toată osteneala i-a fost în zadar. Într-o bună zi, pe la cartul al doilea, în văzul tuturor, Roşcovanul, care fusese pe vremuri măcelar, i-a vârât un pumn în coaste lui Billy, chipurile ca să-i arate de unde anume se taie un biftec. Braţul lui Billy a ţâşnit, iute ca fulgerul. Deşi cred că n-a vrut să-l atingă prea tare pe vlăjgan, i-a tras o bătaie straşnică. Şi n-a ţinut mai mult de-o jumătate de minut. În tot cazul, găliganul acela era uluit de repeziciunea atacului. Iar astăzi, locotenente, Roşcovanul îl iubeşte pe Billy, da, îl iubeşte, crede-mă, dacă nu cumva e un făţarnic fără pereche. De altfel, toţi îl iubesc. Unii au ajuns să-i spele rufele şi să-i cârpească pantalonii, iar dul gherul vasului îşi foloseşte timpul liber ca să-i meşterească o lădiţă pentru lucruri. Oamenii ar face orice pentru Billy Budd. Şi trăiesc, cu toţii, ca-ntr-o familie fericită. Ştiu prea bine, locotenente, ce o să se întâmple pe bordul „Drepturilor” după plecarea flăcăului ăstuia. O să treacă multă vreme până să-mi pot fuma liniştit pipa, după masă, aplecat peste cabestan. Da, locotenente, mi-l răpeşti pe cel mai bun dintre matrozi, pe omul care face pace între ei!

Şi spunând acestea, inimosul căpitan îşi stăpâni cu greu un suspin.

-Bine, zise locotenentul, care, înveselit de băutură, ascultase cu un interes amuzat destăinuirile căpitanului. Binecuvântaţi fie pacificatorii, mai ales cei ce ştiu să se bată pentru pace! Bunăoară, cele şaptezeci şi patru de tunuri ale mele, care mă aşteaptă colo, unora dintre ele li se văd năsucurile în saborduri adăugă locotenentul arătând pe fereastra cabinei spre „Indomitable”. Dar curaj, omule! Nu fi chiar aşa de abătut! Iţi făgăduiesc anticipat aprobarea regelui. Fii sigur că maiestatea-sa va primi cu bucurie vestea că, într-o vreme când mateloţii nu se prea îndeasă la pezmeţii marinăreşti cu graba ce s-ar cuveni, şi când unii căpitani de mărfare cedează cu mare greutate vreun marinar-doi flotei de război, maiestatea-sa, zic, va primi cu bucurie vestea că un căpitan, măcar unul, i-a cedat de bunăvoie pe

cel mai bun om din tot echipajul, un om atât de leal, încât se lasă înrolat fără să crâcnească. Dar unde-i mândreţea ceea de băiat? A, uite-l! exclamă el privind prin uşa deschisă a cabinei. Iată-l că vine, târându-şi lada după el, parc-ar fi Apollo cu valijoara lui, zău aşa! Ascultă băiete, adăugă locotenentul, ieşind pe uşă. Nu poţi veni cu un lădoi ca ăsta pe bordul unui vas de război, pe un asemenea vas mai toate lăzile ascund muniţii. Vâră-ţi boarfele într-un sac, băiete! Şeaua şi cizmele pentru cavalerist, sacul şi hamacul pentru marinarul din flota de război!

Flăcăul îşi mută boarfele din ladă într-un sac şi coborî în şalupă, urmat de locotenent. Şalupa se depărtă de „Drepturile Omului”, cum era botezat vasul comercial, deşi căpitanul şi echipajul lui îi spuneau, mai pe scurt, marinăreşte, „Drepturile”. Proprietarul vasului, un om încăpăţânat, originar din Dundee, era un admirator fervent al lui Thomas Paine ‘, al cărui răspuns la diatriba lui Burke împotriva Revoluţiei Franceze fusese publicat nu demult, răspândindu-se pretutindeni. Botezându-şi vasul „Drepturile Omului”, după titlul lucrării lui Paine, cetăţeanul din Dundee procedase aproape la fel ca armatorul Stephen Girard din Philadelphia, care-şi botezase vasele „Diderot”, „Voltaire” etc., pentru a-şi exprima astfel ataşamentul faţă de ţara lui natală şi simpatia faţă de filosofii ei liberali.

Deodată, în timp ce şalupa luneca pe sub pupa mărfarului, iar locotenentul şi vâslaşii se uitau, unii cu obidă, alţii cu un rânjet, la numele înscris acolo, noul recrut sări de pe bancheta de la prova unde i se poruncise să şadă, şi, fluturându-şi pălăria spre marinarii ce-l priveau cu jale, aplecaţi în tăcere peste balustrada de la pupa vasului, le trimise un călduros salut. După care, adresă un salut vasului însuşi: „Adio şi ţie, bătrână corabie a Drepturilor Omului!”

-Şezi jos, omule! răcni locotenentul, cu toată asprimea rangului său, deşi îşi stăpânea cu greu un zâmbet.

Gestul lui Billy era desigur o abatere gravă de la codul manierelor navale. Numai că el nu învăţase niciodată aceste maniere; drept care, locotenentul nu l-ar fi repezit cu atâta asprime, dacă nu l-ar fi iritat salutul final adresat vasului. Găci vedea în acest, salut o ironie deghizată a noului recrut, o aluzie perfidă la înrolările silnice în general, şi la înrolarea lui în special. Şi totuşi, ironia lui Billy era mai degrabă involuntară, căci flăcăul,

deşi din plin înzestrat cu voioşia caracteristică omului sănătos, tânăr şi neîmpovărat de griji, era cu totul lipsit de spirit satiric. Îi lipsea şi dorinţa de a fi ironic, şi nefasta uşurinţă de a-şi exercita ironia. Vorbele în doi peri şi insinuările erau străine de firea lui.

Cât despre înrolarea lui silnică, marinarul părea să o accepte aşa cum accepta de pildă orice schimbare a vremii. Fără să-şi dea seama, era un fatalist, însă nu ca un filosof, ci ca animalele. Şi se prea poate chiar să-i fi plăcut această întorsătură din viaţa lui, care-i deschidea un drum spre privelişti inedite şi spre aventuri războinice.

Pe bordul vasului „Indomitable”, Billy. Budd fu considerat numaidecât ca un marinar destoinic, fiind repartizat în cartul de la tribord al gabiei de mizeria, în curând se simţi ca la el acasă pe vasul de război, eucerindu-şi simpatia tuturor prin farmecul lui lipsit de afectare şi prin firea lui deschisă şi veselă. Nu se afla om mai voios ca el în cantina unde lua masa, mai ales că printre marinarii înrolaţi cu anasâna erau destui indivizi morocănoşi, care, când nu aveau mult de lucru, bunăoară în timpul ultimului cart, sub înrâurirea zorilor ce se apropiau, cădeau de-obicei într-o reverie tristă, ba chiar de-a dreptul posacă. Oamenii aceştia nu erau, însă, Ia fel de tineri ca gabierul nostru, iar mulţi dintre ei avuseseră desigur parte de-un cămin oarecare, sau îşi lăsaseră pe uscat neveste şi copii, probabil în condiţii vitrege; toţi aveau, de bună seamă, rude şi prieteni, pe când, aşa cum se va vedea îndată, Billy era, practic, singurul membru al familiei sale.

Cu toate că noul gabier se bucura de o bună primire din partea echipajului vasului de război, el nu mai era nici pe departe astrul ce strălucise cândva printre constelaţiile mai mărunte din marina comercială, singura societate pe care o cunoscuse până atunci.

Era tânăr şi în ciuda unui fizic pe deplin dezvoltat, arăta chiar mai tânăr decât era în realitate, din pricina expresiei adolescentine a feţei lui, încă fragedă şi de o puritate cromatică aproape feminină, deşi marea îi ştersese paloarea de crin şi o tăbăcise, nelăsând roşeaţa să pătrundă prin ea.

Pe un asemenea novice, care ignora complicaţiile vieţii în societate, trecerea bruscă de la lumea lui simplă de mai înainte la lumea mai vastă şi mai vicleana a unui mare vas de război, ar fi putut să-l doboare sufleteşte

dacă ar fi fost cât de cât vanitos sau închipuit din fire. În amestecătura de oameni de pe „Indomitable” se găseau şi unii marinari care, oricât de inferiori în grad ar fi fost, aveau ceva ieşit din comun, căci disciplina militară continuă şi parti ciparea frecventă la bătălii pot da până şi marinarului de rând o anumită nobleţe caracteristică. În calitatea lui de „marinar chipeş”, poziţia lui Billy Budd pe bordul vasului de război se asemăna întrucâtva cu aceea a unei frumuseţi rustice adusă de la ţară în mijlocul doamnelor cilibii de la curte. El, unul, nu prea băgase de seamă această schimbare de mediu. Şi nici zâmbetul echivoc pe care ceva din înfăţişarea lui îl stârnea pe feţele câtorva marinari mai hârşiţi. Şi mai puţin îşi dădea seama de impresia deosebit de favorabilă pe care persoana şi comportarea lui o făceau asupra ofiţerilor mai inteligenţi de pe dunetă. Ceea ce nu era de loc de mirare, căci,. Fiziceşte, era croit după modelul desăvârşit al acelor englezi, al căror sânge saxon nu pare câtuşi de puţin amestecat cu cel normand sau cu vreun alt sânge, iar faţa lui avea acea expresie adânc umană, de bunătate calmă, pe care sculptorul grec a hărăzit-o, în unele statui, puternicului Hercule. Dar şi această expresie era subtil modificată de o altă trăsătură a tânărului. Urechea, mică şi armonioasă, îndoitura piciorului, arcuirea gurii şi a nărilor, chiar şi asprimea mâinilor sale de culoarea portocaliu-închis a ciocului de tucan (*pasăre cu ciocul lung şi penajul viu colorat; trăieşte în regiunea tropicală a Americii şi face parte din familia Ramhastiaceelor*), mâinile astea evocau deopotrivă funga şi găleata cu catran), dar mai ales o anumită graţie vizibilă în expresia feţei lui mobile şi în atitudinile şi gesturile cele mai mărunte, graţie ce-ţi sugera o mamă protejată de zeiţele tutelare ale iubirii, toate aceste trăsături vădeau, în chip ciudat, o ascendenţă în directă contradicţie cu situaţia lui prezentă. Taina acestei obârşii deveni ceva mai puţin misterioasă în clipa când Billy trebui să se supună, lângă cabestan, formalităţilor prozaice prevăzute de regulament. Când ofiţerul, un omuleţ ager şi sprinten, îi puse, printre altele, întrebarea „unde s-a născut”? el îi răspunse:

- Nu ştiu, domnule ofiţer.

- Nu ştii unde te-ai născut?! Cine ţi-a fost tată?

- Dumnezeu ştie, domnule!

Uluit de naivitatea sinceră a acestor răspunsuri, ofiţerul îi puse următoarea întrebare:

- Nu ştii nimic despre originea dumitale?

- Nu, domnule. Dar mi s-a spus că am fost găsit într-o dimineaţă, într-un coşuleţ căptuşit cu mătase, atârnat la uşa unui om cumsecade din Bristol.

- Ai fost găsit, spui? exclamă ofiţerul, dându-şi capul pe spate şi măsurându-l de sus până jos pe noul recrut. Ei bine, se pare că a fost o găselniţă destul de bună. Sper că au să mai fie găsiţi şi alţi oameni ca tine „băiete! Flota are mare nevoie de ei.

Da, Billy Budd era un copil găsit, un bastard, însă nu unul de rând; originea nobilă i se citea pe faţă la fel de limpede ca aceea a unui cal de rasă.

Încolo, fără să aibe o minte de porumbel, dar nefiind nici înzestrat, decât în foarte mică măsură, cu isteţimea sau înţelepciunea şarpelui, poseda acel soi şi acel grad de inteligenţă care merge deobicei mână-n mână cu integritatea firească a omului sănătos, căruia nu i-a fost încă oferit mărul dubios al cunoaşterii. Era analfabet, nu ştia să citească, dar ştia, în schimb, să cânte şi, întocmai ca privighetoarea, care-i şi ea analfabetă, îşi compunea uneori singur cântecele.

Amorul propriu părea să-i lipsească aproape cu desăvârşire, sau, ca să fim mai precişi, avea cam atâta cât i-am putea atribui unui câine St. Bernard.

Obişnuit să trăiască în mijlocul stihiilor şi necunoscând din uscat altceva decât plaja sau, mai degrabă, acea parte a globului pământesc rezervată femeilor uşoare şi cârciumarilor din tavernele numite în jargon marinăresc „paradisul scripcarilor”, firea lui simplă nu fusese pervertită de acele abateri morale care nu sunt totdeauna incompatibile cu produsul manufacturier numit „respectabilitate”. Dar oare marinarii care frecventează „paradisul scripcarilor” sunt lipsiţi de vicii? Nu. Totuşi, aşa zisele lor vicii îşi au, mai arareori decât la oamenii uscatului, sorgintea într-o inimă coruptă; ele par a izvorî nu atât dintr-o aplecare spre viciu, cât dintr-un exces de vitalitate îndelung stăvilită, şi nu sunt, deci, altceva decât manifestări sincere, în perfect acord cu legea naturii.

Prin însăşi firea lui, şi sub influenţa condiţiilor sale de viaţă, Billy era, în multe privinţe, un soi de barbar autentic, precum va fi fost, poate, Adam înainte ca rafinatul şarpe să se fi insinuat în tovărăşia lui.

Este locul să subliniem un fapt care poate fi lesne remarcat şi care vine aparent în sprijinul doctrinei privitoare la căderea omului, doctrină ignorată în zilele noastre, şi anume că unele virtuţi pure şi nefalsificate, ce pot fi observate la un om dincolo de pojghiţa uniformă a civilizaţiei, se dovedesc, la o cercetare mai atentă, a nu fi roadele obiceiului sau ale convenţiei, ci mai degrabă străine de acestea, ca şi cum ar fi fost transmise în chip miraculos dintr-o epocă anterioară cetăţii lui Cain şi apariţiei omului citadin. Un caracter înzestrat cu asemenea însuşiri are, pentru cel ce şi-a păstrat nealterat gustul, prospeţimea bobului de strugure, pe când insul ultracivilizat, fie el un exemplar reuşit al acestei speţe, îi pare a avea un gust dubios, de poşircă.

Faimoasa invocaţie adresată, în urmă cu aproape două mii de ani, de către un poet inimos ţăranului blajin rătăcit în Roma cezarilor, se potriveşte şi astăzi oricăruia dintre cei care-au moştenit acele virtuţi primitive şi care cutreieră, năuci, aidoma lui Kaspar Hauser, vreuna din capitalele creştine din vremea noastră: „Sărac, cinstit, şi credincios în toate, Ce cauţi, Fabiane, în cetate ?”

Cu toate că frumuseţea marinarului nostru era cât se poate de masculină, ea avea totuşi un cusur, întocmai ca frumoasa eroină a uneia dintre povestirile mai scurte ale lui Frawthorne. Nu, însă, un cusur vizibil, ca dânsa, ci un defect de vorbire, ce se manifesta în anumite ocazii. Deşi în clipele de primejdie, sau în faţa stihiilor dezlănţuite, se comporta aşa cum trebuie să se comporte orice marinar, totuşi, sub influenţa vreunei emoţii bruşte şi violente, vocea lui, deobicei extrem de muzicală, ce exprima parcă o armonie lăuntrică, devenea şovăitoare, pierzându-se într-un fel de bâlbâială ciudată. Din acest punct de vedere, Billy oferea o dovadă izbitoare a faptului că pizmaşul şarpe edenic continuă să-şi vâre coada în fiece existenţă omenească înfiripată pe planeta noastră. De fiecare dată, într-un fel sau altul, îşi va lăsa negreşit mica lui carte de vizită, ca pentru a ne aminti că are şi el un cuvânt de spus.

Recunoaşterea unui asemenea cusur la Marinarul chipeş cată a demonstra nu numai că nu-l înfăţişăm ca pe un erou convenţional, ci şi că

povestirea al cărei protagonist este, nu-i de fel imaginară.

În momentul înrolării silnice a lui Billy Budd, vasul „Indomitable se afla în drum spre Mediterana, pentru a se alătura flotei de-acolo. Nu peste multă vreme, avu loc întâlnirea cu flota. Ca un membru al acesteia, vasul participă la manevrele ei, deşi uneori, având în vedere superioritatea lui navală, precum şi lipsa unor fregate, era trimis singur în misiuni de cercetare şi chiar în misiuni mai îndelungate. Dar toate acestea au prea puţină legătură cu povestirea noastră, care se ocupă doar de viaţa intimă a unui anumit vas şi de cariera unui anumit marinar.

Era în vara anului 1797. În aprilie avusese loc conflagraţia de la Spithead, urmată, în mai, de o explozie şi mai puternică în cadrul flotei din Nord. Această din urmă explozie a fost botezată, fără pic de exagerare, „Marea răscoală”. A fost, într-adevăr, o demonstraţie de forţă mult mai ameninţătoare pentru Anglia decât manifestele propagandistice şi armatele cuceritoare ale Directoratului francez.

Răscoala flotei din Nord a fost pentru Imperiul britanic ceea ce ar fi o grevă a pompierilor pentru o Londră ameninţată de un incendiu generalizat. Într-o asemenea criză, Imperiul ar fi fost îndreptăţit să anticipeze faimoasa proclamaţie care avea să vestească, peste vreo câţiva ani, de-a lungul întregului front naval, ce anume aştepta Anglia din partea fiilor ei. Căci în acel moment, pe catargele corăbiilor cu trei punţi şi pe cele ale vaselor de război ancorate în radă, mii şi mii de marinari din această flotă, care era braţul drept al singurei puteri conservatoare şi libere din Lumea Veche, au arborat, chiuind, pavilionul britanic de pe care şterseseră crucile, astfel încât drapelul ce simboliza legea şi libertatea întemeiate pe ordine, era transformat într-un meteor roşu al răzmeriţei neînfrânate şi nestăvilite. Îndreptăţitele nemulţumiri, provocate de anumite neajunsuri din cadrul flotei, luau proporţiile unui incendiu iraţional, aprins parcă de tăciunii ce zburau din Franţa în flăcări pe deasupra Canalului Mânecii.

Evenimentul dădea, vremelnic, o rezonanţă ironică însufleţitelor cântece ale compozitorului Dibdin, ajutor de nădejde al guvernului britanic în acea conjunctură europeană, cântece care exaltau, printre altele, devotamentul patriotic al marinarului englez: „Cât despre viaţa mea, e a Regelui!”

Dacă după tratativele dintre reprezentanţii guvernului şi conducătorii răscoalei, tratative încheiate prin concesiile făcute de cei dintâi în legătură cu unele abuzuri flagrante, prima insurecţie, cea de la Spithead, a fost înăbuşită cu oarecare dificultate, sau în orice caz urmată de o pace vremelnică, în schimb, neaşteptata recrudescenţă a insurecţiei, care a izbucnit pe o scară şi mai mare în Nord, fiind marcată, în convorbirile ce au urmat, de revendicări socotite de către’autorităţi nu numai inadmisibile dar şi de o insolenţă agresivă a arătat (ca şi cum drapelul roşu n-ar fi fost o dovadă suficientă în acest sens) care era starea de spirit ce-i însufleţea pe oameni. Până la urmă, însă, răscoala tot a fost înăbuşită, datorită, poate, lealităţii de neclintit a corpului ofiţeresc, a cărui pildă a fost urmată de unele categorii influente ale membrilor echipajului.

Într-o oarecare măsură, Răscoala din Nord poate fi comparată cu frigurile ce cuprind pe neaşteptate un organism sănătos, care se leapădă curând de ele.

În orice caz, o parte din miile de răsculaţi aveau să contribuie, nu peste multă vreme, îndemnaţi fie de patriotism, fie de un instinct războinic, sau poate de amândouă aceste impulsuri, la victoria lui Nelson în bătălia Nilului, precum şi la cea de la Trafalgar, care i-a adus suprema cunună navală. Aceste bătălii şi mai cu seamă cea de la Trafalgar le-au adus răsculaţilor o iertare deplină şi grandioasă, căci ele au rămas neîntrecute în analele omenirii sub raportul desfăşurării spectaculoase a forţelor navale şi sub raportul eroismului militar.

În legătură cu „cel mai mare matroz de la începutul lumii”. (Tennyson) Când te apuci să scrii, oricât de hotărât ai fi să te ţii de drumul principal, e greu să rezişti ispitei de a păşi pe unele poteci lăturalnice. Mă voi abate şi eu pe o asemenea potecă. Voi fi bucuros dacă cititorul îmi va ţine tovărăşie. În cel mai rău caz, ne vom alege cu plăcerea, despre care se spune, nu fără maliţie, că însoţeşte orice păcat, căci, oricum, abaterea noastră va fi un păcat literar.

Nu spun, desigur, ceva nou când observ că invenţiile din epoca noastră au dus finalmente la o schimbare a caracterului luptelor navale, schimbare

echivalentă cu revoluţia săvârşită în tehnica războaielor prin introducerea prafului de puşcă din China în Europa. Prima armă de foc europeană, o invenţie stângace, a fost, după cum se ştie, luată în derâdere de către destui cavaleri, ea o unealtă jalnică, bună cel mult pentru nişte ţesători prea fricoşi din fire ca să se încumete a se bate în luptă dreaptă, cu săbiile de oţel. Dar după cum pe uscat curajul cavaleresc, chiar lipsit fiind de însemnele sale heraldice, nu s-a stins odată cu cavalerii, tot aşa şi pe mări (deşi un anumit gen de bravură spectaculoasă s-a demodat, nemaipotrivindu-se cu noile împrejurări), nobilele însuşiri ale unor mari navigatori ca Don Juan de Austria, ca Doria, ca Van Tromp, ca Jean Bart, ca un şir întreg de amirali englezi sau ca Decaturii americani din 1812, nu s-au dus odată cu carcasele de lemn ale corăbiilor lor.

Cu toate astea, unui om capabil să aprecieze prezentul fără a deprecia trecutul, i se poate ierta dacă vede în „Victoria” lui Nelson, bătrâna corabie solitară ancorată la Portsmouth, nu numai un monument perisabil închinat unei glorii nepieritoare, ci şi o dojană poetică, atenuată de pitorescul ei, la adresa Monitoarelor şi a şi mai puternicelor cuirasate europene. Şi asta, nu doar din pricină că asemenea nave sunt neplăcute la vedere, fiind inevitabil lipsite de simetria şi de grandoarea vechilor vase de război, ci şi din alte pricini.

S-ar putea ca unii, fără a fi totalmente nesimţitori la dojana poetică mai sus amintită, să fie înclinaţi s- o respingă, la nevoie printr-o atitudine iconoclastă, de dragul ordinei celei noi. Bunăoară, contemplând pe duneta „Victoriei” steaua ce marchează locul unde a căzut Nelson, aceşti utilitarişti marţiali ar putea emite ipoteza că, expunându-şi propria persoană în toiul bătăliei, „Marele Matroz” a săvârşit un act nu numai inutil, dar şi antimilitar, izvorât dintr-o vanitate nebunească. Ei ar putea adăuga chiar că, la Trafalgar, Nelson i-a aruncat’ morţii o adevărată sfidare, iar moartea a venit bineînţeles, şi că fără acest act de bravadă, victoriosul amiral ar fi putut supravieţui: înţeleptele ordine date de el ofiţerului care preluase comanda n-ar mai fi fost nesocotite, căci însuşi Nelson şi-ar fi putut conduce până la locul de ancoraj flota greu lovită, după terminarea bătăliei, ceea ce ar fi evitat tragicele jertfe omeneşti în naufragiul provocat de furtuna naturală ce a urmat furtunii războinice. Benthamiţii războiului ar putea să susţină cu destulă plauzibilitate o asemenea ipoteză, dacă am lăsa de-o parte chestiunea

ceva mai discutabilă, a posibilităţilor reale existente în acel moment pentru ancorarea flotei.

Dar pe ceea ce „ar fi putut să fie” nu se poate clădi nimic temeinic. Şi e un fapt cert că puţini comandanţi şi-au dat silinţa să fie atât de circumspecţi ca acest temerar care nu pregeta să se expună primejdiilor, circumspecţi în aprecierea factorilor hotărâtori ai unei eventuale bătălii şi în pregătirea ei febrilă, prin trasarea minuţioasă pe hartă a liniei de atac, aşa cum a procedat, de pildă, la Copenhaga.

Prudenţa nu este, desigur, o virtute deosebită la un militar, nici măcar atunci când e dictată de considerente străine de orice egoism; pe când o excesivă dragoste de glorie, capabilă să însufleţească un impuls mai puţin arzător, cum e simţul datoriei, reprezintă virtutea supremă. Faptul că numele lui Wellington aprinde mai puţin imaginaţia oamenilor decât numele mai simplu al lui Nelson, se explică, poate, prin cele de mai sus. În oda lui funebră închinată învingătorului de la Waterloo, Alfred Tennyson nu se încumetă să-l califice drept cel mai mare ostaş al tuturor timpurilor, deşi în aceeaşi odă îl invocă pe Nelson ca pe „cel mai mare matroz de la începutul lumii”.

La Trafalgar, cu puţin înainte de începerea luptei, Nelson s-a aşezat să-şi scrie ultimele dorinţe, un testament lapidar. Dacă, presimţind cea mai măreaţă dintre victorii, pe care avea s-o încununeze cu propria-i moarte glorioasă, şi-a împodobit, ca un preot, pieptul cu decoraţiile scumpe ce-i aminteau de strălucitele sale fapte de arme; şi dacă, a te împodobi astfel înainte de a te jertfi pe altar, înseamnă vanitate, atunci fiece vers eroic din marile epopei şi drame nu ascunde altceva decât o afectare bombastică, devreme ce în asemenea versuri poetul nu exprimă decât acele sentimente exaltate, cărora un om cu firea lui Nelson le dă viaţă transpunându-le în fapte, atunci când se oferă prilejul.

Da, răscoala din Nord a fost înăbuşită. Dar nu toate abuzurile au fost înlăturate. Dacă, bunăoară, furnizorilor nu li s-a mai îngăduit să practice unele obiceiuri caracteristice tagmei lor pe tot globul, de exemplu livrarea unor ţesături cu defecte şi a unor raţii alimentare insuficiente sau chiar alterate, în schimb, recrutarea forţată a continuat ca şi până atunci. Printr- un obicei consfinţit de veacuri şi menţinut din punct de vedere juridic până de

curând, chiar de către lordul cancelar Mansfield, acest sistem de înzestrare cu oameni a flotei, sistem căzut întretimp într-un soi de desuetudine, dar niciodată abolit în mod expres, nu putea fi, practic, înlăturat în anii aceia. Desfiinţarea lui ar fi dus la paralizarea indispensabilei flote, o flotă alcătuită în întregime din pânze, căci forţa aburului nu se cunoştea încă, nenumăratele ei catarge şi miile de tunuri fiind manevrate, toate, exclusiv prin puterea muşchilor; o flotă cu atât mai flămândă de oameni, cu cât era nevoită să-şi sporească numărul vaselor de tot felul, pentru a face faţă primejdiilor prezente şi viitoare din partea unui continent în fierbere.

Nemulţumirea a precedat cele două Răscoale şi le-a supravieţuit, mai mult sau mai puţin într-ascuns. De aceea, teama de noi tulburări, sporadice sau generale, nu era lipsită de temei. Iată un exemplu în acest sens: chiar în anul când se petrece acţiunea povestirii noastre, Nelson, pe atunci vice-amiral, cunoscut sub numele de Sir Horatio, aflându-se cu flota în largul coastei spaniole, a primit ordin de la Amiralul-confandant să-şi mute pavilionul de pe corabia „Captain” pe vasul „Theseus”, care tocmai sosise din patrie, unde luase parte la Marea Răscoală: marinarii de pe puntea acestui din urmă vas părând primejdios de agitaţi, s-a socotit că un ofiţer ca Nelson era omul cel mai nimerit, nu pentru a-i constrânge pe marinari, prin teroare, la o supunere silnică, ci pentru a -i face, prin simpla lui prezenţă, să revină la o lealitate sinceră dacă nu chiar la fel de entuziastă ca a lui însuşi. Aşa se face că, un timp, pe dunetele multor corăbii a domnit o oarecare nelinişte. Pe mare, măsurile de precauţie şi de pază au fost răspândit ziar din Anglia, la acea dată, a tipărit între 21 ianuarie 1769 şi 17 ianuarie 1772 o serie de 69 scrisori conţinând atacuri la adresa diverselor persoane politice care aveau legături cu guvernul.

Întărite pentru orice eventualitate; în orice clipă putea să înceapă o bătălie. Iar când aceasta începea efectiv, ofiţerii care răspundeau de diferitele baterii se socoteau datori, în unele cazuri, să stea cu săbiile trase în spatele tunarilor.

Dar pe bordul vasului de război pe care nimerise Billy, nimic din comportarea marinarilor şi, cu atât mai puţin, din aceea a ofiţerilor nu ar fi putut să-i sugereze unui observator obişnuit că Marea Răscoală era un eveniment relativ recent. În chip firesc, cel care dă tonul conduitei generale

a ofiţerilor de pe un vas de război este comandantul, bineînţeles dacă acesta are asupră-le ascendentul necesar.

Onorabilul căpitan Edward Fairfax Vere, pentru a-i preciza odată cu rangul şi numele întreg, era un burlac în vârstă de aproximativ patruzeci de ani, şi trecea drept un navigator de elită chiar într-o epocă bogată în marinari iluştri. Deşi legat de înalta nobilime, nu-şi datora avansarea exclusiv relaţiilor sale. Slujise vreme îndelungată şi luase parte la felurite bătălii, făcându-şi totdeauna datoria, ca un ofiţer preocupat de bunăstarea oamenilor săi, dar intolerant faţă de orice încălcare a disciplinei; perfect versat în ştiinţa profesiunii sale, era întrepid până la neînfricare, deşi nu-şi pierdea niciodată cumpătul. Pentru bravura arătată în mările Indiilor de vest, ca aghiotant al amiralului B.odney în bătălia victorioasă repurtată de acesta asupra lui De Grasse, el fusese avansat la gradul de căpitan.

Pe uscat, când umbla îmbrăcat în civil, cu greu l-ar fi luat cineva drept un marinar, mai ales că nu-şi presăra niciodată vorbirea curentă cu expresii marinăreşti; de asemenea, atitudinea lui gravă arăta că nu prea-i plăceau glumele. Aceste trăsături de caracter nu erau infirmate de faptul că, în momentele când nimic nu făcea necesară intervenţia lui supremă, părea cel mai rezervat dintre oameni. Zărindu-l pe acesc gentilom nu prea impozant nici prin statura lui, nici prin vreun semn exterior, în clipa când ieşea din cabină pe covertă, sub ochii ofiţerilor ce se retrăgeau, tăcuţi şi deferenţi, spre celălalt capăt al punţii, orice Om de pe uscat l-ar fi putut lua drept un oaspete regal, drept un civil venit pe o navă crăiască, drept un nobil discret, trimis într-o misiune importantă. De fapt, însă, această discreţie îşi avea, poate, obârşia într-o anumită modestie autentică, proprie uneori firilor hotărâte, şi manifestată ori de câte ori împrejurările nu fac neapărat necesară o intervenţie energică; o asemenea modestie, indiferent de rangul social ocupat de posesorul ei, este semnul unei virtuţi profund aristocratice.

Aidoma altor oameni, angajaţi în diferite profesiuni mai eroice decât cele obişnuite, căpitanul Vere vădea uneori o anumită aplecare spre reverie, deşi la nevoie se dovedea înzestrat cu destul simţ practic. Stând singur la marginea dinspre vânt a dunetei, cu o mână pe greement, contempla absent întinderea mării. Dacă era brusc întrerupt din gânduri pentru a fi pus la curent cu vreo chestiune de mică importanţă, se arăta mai mult sau mai puţin iritat, dar se stăpârtea de îndată.

În marină era cunoscut de toţi sub porecla „Astralul Vere”. Iată cum s-a întâmplat ca o asemenea poreclă să-i fie dată unui om altminteri lipsit de strălucire, în ciuda solidelor lui calităţi: o rudă preferată de-a lui, lordul Denton, un om cu inima deschisă, a fost cel dintâi care l-a întâmpinat şi l-a felicitat la întoarcerea în Anglia din expediţia lui în Indiile de Vest; chiar în ajun, răsfoind un exemplar al poemelor lui Andrew Marvel, el îşi oprise, nu pentru prima oară de altfel, privirea asupra poeziei intitulate: Casa Appleton – denumirea uneia dintre reşedinţele unui strămoş comun, erou în războaiele germane din veacul al şaptesprezecelea: „Căci într-un cer domestic i-a fost dat Să crească, din pruncie privegheat De Fairfax şi de-astralul Vere, Sub steaua disciplinei lor severe…” îmbrăţişându-şi vărul proaspăt sosit din expediţia victorioasă a lui Rodney, la care participase cu atâta vitejie, lordul Denton exclamase, plin de o îndreptăţită mândrie pentru marinarul din familie:

- Te felicit, Ed, te felicit, astralul meu Vere!”

Porecla asta a început să circule şi, slujind în convorbirile amicale pentru a-l deosebi pe comandantul vasului „Indomitable” de un alt Vere, un văr de departe, mai în vârstă decât el, dar cu acelaşi grad în marină, a rămas definitiv legată de numele lui.

Având în vedere rolul pe care comandantul Vere îl joacă în scenele ce vor urma, nu strică, poate, să-i completăm portretul schiţat în capitolul precedent. Pe lângă calităţile sale de ofiţer de marină, căpitanul avea un caracter excepţional. Aşa cum nu era cazul cu mulţi dintre marinarii vestiţi ai Angliei, îndelungatul şi zelosul servici prestat cu atâta devotament, nu-i absorbise şi nu-i „sărase” întreaga personalitate. Avea o înclinaţie puternică spre tot ce ţinea de domeniul intelectului. Mare amator de lecturi, nu pornea niciodată pe mare fără a-şi împrospăta biblioteca personală, cu cărţi puţine dar dintre cele mai bune. Răgazurile de linişte, uneori atât de plicticoase, ce se ivesc în viaţa comandanţilor chiar în timpul unei expediţii militare, nu erau niciodată prilej de plictiseală pentru căpitanul Vere. Lipsit cu desăvârşire de acel gust literar care-i face pe unii să savureze nu atât conţinutul cât învelişul lui, înclina mai degrabă spre cărţile care captează în chip firesc interesul oricărui intelectual serios şi luminat, care ocupă vreun post influent şi de răspundere în lume, mă refer la cărţile ce tratează despre oameni şi întâmplări reale, indiferent din ce epocă, cărţi de istorie, biografii

şi alte opere neconvenţionale, aparţinând unor autori lipsiţi de afectare şi de ipocrizie, care, aidoma lui Montaigne, meditează cinstit şi cu bun simţ asupra realităţii.

În această pasiune pentru lectură, el îşi găsea confirmarea gândurilor sale celor mai intime, confirmare pe care o căutase zadarnic în conversaţiile mondene, încât, cu timpul, ajunsese să-şi formuleze, în legătură cu problemele cele mai fundamentale, o seamă de convingeri pozitive, simţind că ele vor rămâne neschimbate în esenţă atâta vreme cât îşi va păstra neştirbită inteligenţa. Având în vedere epoca agitată în care-i era dat să trăiască, aceste convingeri îi prindeau bine. Ele alcătuiau un fel de zăgaz în faţa năvalei de noi idei, sociale, politice şi de altă natură, care pe vremea aceea captau ca un torent năvalnic atâtea minţi, altminteri nu mai prejos decât a lui. În timp ce alţi meisbri ai aristocraţiei din care făcea parte prin naştere, spumegau de furie împotriva propovăduitorilor înnoirii, îndeosebi pentru că teoriile lor erau potrivnice claselor privilegiate, căpitanul Vere le respingea în mod dezinteresat, deoarece avea sentimentul că aceste teorii nu se puteau întrupa în instituţii durabile, şi că primejduiau pacea lumii şi adevărata fericire a oamenilor.

Înzestraţi cu o minte mâi puţin cultivată şi serioasă ca a lui, unii dintre ofiţerii de acelaşi rang, cu care trebuia să aibe de-a face din când în când, îl găseau cam nesociabil şi-l luau drept un personaj uscat şi livresc. În clipa când se depărta de ei, îşi vorbeau unul altuia cam aşa: „Bun băiat, Vere ăsta, „Vere astralul”. Orice-ar spune gazetele, Sir Horatio (era vorba de viitorul Nelson) nu-i, în fond, un marinar şi un ostaş mai bun decât el. Dar, între noi fie vorba, n-ai impresia că în vinele amicului nostru curge şi niţeluş sânge pedant? întocmai ca un fir de mătase rătăcit într-un ghem de frânghie marinărească…”

Exista un oarecare temei pentru acest gen de observaţii critice, deoarece căpitanul nu cădea niciodată în păcatul unei familiarităţi joviale; mai mult încă, ori de câte ori aborda vreun subiect legat de personajele şi evenimentele tulburătoare ale vremii, obişnuia să evoce câte un personaj istoric sau câte o întâmplare din antichitate, cu aceeaşi dezinvoltură cu care ar fi citat din autorii moderni. Şi nu părea de fel conştient de faptul că asemenea aluzii culte, oricât de pertinente ar fi fost, puteau să fie cu totul străine de nişte oameni care îndeobşte se limitau la lectura ziarelor. Dar a

ţine seama de asemenea considerente nu-i lucru prea uşor pentru oamenii cu firea căpitanului Vere. Onestitatea lor îi îndeamnă să meargă drept înainte, şi uneori cam prea departe, întocmai ca păsările migratoare, care nu iau niciodată seama la hotarele străbătute în zborul lor.

Despre locotenenţi şi despre ceilalţi ofiţeri care alcătuiau statul major al Căpitanului Vere, nu e nevoie să vorbim aici în amănunt, cum nu e cazul să pomenim de vreunul dintre ofiţerii de bord. Dar printre subalternii mai mici în grad, se află unul pe care se cuvine să-l prezentăm încă de pe acum, întrucât joacă un rol important în povestirea noastră. Voi încerca să-i schiţez portretul, deşi sunt convins că nu voi izbuti niciodată. E vorba de John Claggart, maestru-instructor, rang marinăresc care ar putea să pară oarecum echivoc unui profan. La început, acest ofiţer avea desigur misiunea de a-i instrui pe marinari în mânuirea armelor, inclusiv a săbiei şi cuţitului. Dar această funcţie a încetat cu multă vreme în urmă, deoarece progresul artileriei, dând silitrei şi pucioasei prioritate asupra oţelului, a dus la rărirea luptelor corp-la-corp; maestrul-instructor al unui mare vas de război a devenit atunci un fel de comisar de poliţie, însărcinat printre altele cu menţinerea ordinei pe aglomeratele punţi inferioare.

Claggart era un bărbat de vreo treizeci şi cinci de ani, înalt şi cam uscăţiv, dar nicidecum urât la înfăţişare. Avea nişte mâini prea mici şi prea delicate ca să fi muncit vreodată din greu. Faţa lui se remarca prin trăsăturile ei puternic reliefate, ca acelea ale unei figuri de pe-o medalie grecească; numai bărbia spânatecă precum aceea a lui Tecumseh , amintea, prin protuberanţa ei ciudat de masivă, de figura reverendului Titus Oates, care-a depus, cu glasul său onctuos, mărturie falsă în procesul înscenat în legătură cu aşazisul complot papistaş, sub domnia regelui Carol al II-lea. Claggart avea o privire dominatoare, ce-l ajuta să-şi exercite funcţiile. Fruntea lui era dintre cele pe care frenologii le asociază de obicei cu o inteligenţă ce depăşeşte nivelul mijlociu; şuviţele mătăsoase care-o acopereau parţial, îi subliniau şi mai mult paloarea feţei o paloare uşor colorată într-o nuanţă chilimbarie, asemănătoare coloritului străvechilor statui de marmură patinate de vreme.

Paloarea asta, care contrasta ciudat cu feţele roşii sau bronzate ale marinarilor şi care se datora în oarecare măsură faptului că funcţia lui îl ţinea departe de razele soarelui, nu era de-a dreptul neplăcută, dar parcă sugera

ceva defectuos sau anormal în constituţia şi-n sângele personajului. Totuşi, înfăţişarea şi purtările sale vădeau atât de limpede o educaţie şi o carieră incompatibile cu actuala lui funcţie navală, încât, în clipele când nu şi-o exercita, arăta ca o persoană de rang cu înalte calităţi morale, care, din motive tainice, ar călători incognito. Despre viaţa lui anterioară nu se ştia nimic. Se prea poate să fi fost cetăţean englez, dar vorbea cu un vag accent, care părea să indice că nu era englez din născare, ci mai degrabă naturalizat în fragedă pruncie. Printre matrozii mai bătrâiori şi mai flecari de pe punţile inferioare şi de pe teuga, umbla zvonul că maestrul instructor era un cbevalier înrolat voluntar în marina regală ca să-şi ispăşească o misterioasă escrocherie, pentru care fusese dat în judecata unui tribunal ai regelui. Faptul că nimeni nu fusese în stare să dovedească temeinicia acestui zvon, nu constituia, fireşte, o piedică în calea răspândirii lui pe ascuns.

În perioada când se petrece acţiunea povestirii noastre, ajungea ca un asemenea zvon să fie lansat în legătură cu orice persoană, cu excepţia ofiţerilor pentru ca bătrânii lupi de mare atoateştiutori de pe bordul unui vas de război să-i dea crezare într-o oarecare măsură. Şi într-adevăr, faptul că un om cu calităţile lui Claggart, dar lipsit de experienţă navală, intrase în marină la o vârstă destul de matură, primind, fireşte, pentru început, un rang cât se poate de inferior precum şi faptul că omul acesta nu pomenea niciodată nimic despre viaţa pe care-o dusese pe uscat înainte de a se înrola, făceau ca, în lipsa unei cunoaşteri exacte a antecedentelor lui reale, invidioşilor să li se deschidă un câmp vast pentru tot felul de presupuneri răuvoitoare.

Dar bârfelile la care se dedau pe socoteala lui marinarii în cartul lor de noapte, îşi găseau oarecare îndreptăţire în împrejurarea că marina britanică nu-şi putea permite, pe vremea aceea, să fie prea scrupuloasă în alegerea cadrelor, nu numai că se ştia de activitatea depusă atât pe mare cât şi pe uscat de patrulele speciale de recrutare, dar încetase să mai fie un secret chiar şi faptul că poliţia londoneză avea mână liberă să aresteze orice suspect valid, orice individ dubios, şi să-l expedieze grabnic docurilor sau flotei. Mai mult încă, până şi printre cei înrolaţi voluntar erau unii care o făceau nu din vreun imbold patriotic sau măcar din dorinţa de a trăi câtva timp viaţa aventuroasă a marinarilor. O mulţime de datornici insolvabili şi de faliţi morali îşi găseau în marină un refugiu comod şi sigur. Sigur, pentru că odată ajunşi pe bordul unui vas regal, erau la fel de ocrotiţi ca şi tâlharii

din evul mediu, când se adăposteau în umbra altarului. Aceste abateri consfinţite prin uz, pe care, din motive lesne de înţeles, guvernul de atunci nici nu se gândea să le dea în vileag şi care aveau să fie de altfel uitate tocmai pentru că afectau doar clasele cele mai puţin influente ale societăţii aruncă oarecare lumină asupra unui fapt a cărui autenticitate n-o pot garanta, ceea ce mă şi face să ezit a-l pomeni, fapt întâlnit, pe cât îmi amintesc, într-o carte, al cărei titlu, însă, îmi scapă; acelaşi fapt mi-a fost comunicat personal, în urmă cu peste patruzeci de ani, de către un bătrân pensionar cu tricorn, cu care am avut o foarte interesantă discuţie pe terasa din Greenwich, un negru din Baltimore, care luptase la Trafalgar. Iată despre ce este vorba: Când un vas de război care trebuia să pornească într- o misiune urgentă ducea lipsă de mateioţi şi nu-i putea găsi pe alte căi, echipajul lui era completat cu oameni recrutaţi direct din închisori. Din motive pe care le-am mai arătat, faptul acesta ar putea fi cu greu dovedit sau infirmat în zilele noastre. Dar în ipoteza că e adevărat, cât de grăitor ar fi acest fapt pentru dificultăţile prin care trecea pe atunci Anglia, încolţită de războaiele ce se ridicau, zbierând ca nişte zgripţoroaice, din pulberea şi vacarmul Bastiliei prăbuşite. Epoca aceea ne apare cu destulă claritate nouă, care ştim despre ea. Dar pentru bunicii noştri, ai bătrânilor de azi, pentru cei mai lucizi dintre ei, geniul acelei epoci avea desigur înfăţişarea Duhului Promontoriului imaginat de Camoens, o eclipsă misterioasă, prodigioasă şi ameninţătoare. Nici măcar America nu era scutită de temeri. În toiul cuceririlor fără precedent ale lui Napoleon, unii dintre americanii care luptaseră la Bunker Hill se gândeau că Atlanticul nu va constitui, poate, o barieră de netrecut în calea planurilor acestui funest parvenit francez ieşit din vălmăşagul revoluţiei, parcă înadins pentru a împlini judecata de pe urmă prorocită în Apocalips.

Revenind la zvonurile în legătură cu Claggart, trebuie spus că temeinicia lor scade dacă ne gândim că nici un om care ocupă o asemenea funcţie pe bordul unui vas de război nu poate spera să devină vreodată popular în rândurile echipajului. Şi-apoi, când marinarii se apucă să bârfească vreun om care i-a nemulţumit cu ceva sau care li-e pur şi simplu antipatic, cu sau fără motiv, ei tind, întocmai ca şi oamenii de pe uscat, să exagereze sau să înflorească lucrurile.

Marinarii de pe „Indomitable” ştiau despre cariera din trecut a lui Claggart cam cât ştie un astronom despre itinerarul unei comete înainte de

prima ei apariţie pe cer. Opinia acestor ţaţe marinăreşti a fost pomenită aci numai pentru a arăta ce fel de impresie făcea maestrul instructor asupra unor oameni necioplіţi, ale căror concepţii despre ticăloşia omenească erau, fireşte, cât se poate de înguste, nedepăşind imaginea vulgară a unui hoţ care circulă printre hamacurile legănătoare ale marinarilor în timpul cartului de noapte, sau imaginea misiţilor şi a rechinilor de uscat care-i pândesc şi-i jefuiesc în porturi.

Totuşi, nu era un simplu zvon, ci un fapt cert că, deşi Claggart primise, la intrarea lui în marină, muncile cele mai de rând pe un vas de război, inclusiv corvezile, el nu zăbovise multă vreme pe acea treaptă joasă.

Înaltele aptitudini de care a făcut numaidecât dovadă, firea lui sobră, atitudinea îndatoritoare şi deferentă faţă de superiori, precum şi un anumit

fler manifestat într-o împrejurare stranie, toate aceste calităţi, încununate de un soi de patriotism auster, îi asiguraseră brusca avansare la gradul de maestru instructor.

Aşa numiţii „caporali de bord" erau subalternii direcţi ai acestui şef de poliţie maritimă, subalterni cât se poate de docili şi aproape cu desăvârşire lipsiţi de voinţă, întocmai ca anumiţi funcţionari publici.

Prin poziţia pe care-o ocupa, şeful ţinea sub controlul său o reţea subterană, puternică, ale cărei fire convergente îi îngăduiau, când erau abil mânuite de pomeniţii subalterni, să provoace în chip misterios neplăceri şi chiar necazuri mai mari oricăruia dintre membrii echipajului.

Viaţa pe gabie îi convenea de minune lui Billy Budd. Când nu aveau treabă pe vergile şi mai înalte, gabierii, aleşi pe sprinceană dintre marinarii cei mai tineri şi mai energici, alcătuiau un fel de club aerian: rezemaţi de bonetele mai mici înfăşurate în chip de perne, ei leneveau ca nişte zei, spunându-şi snoave sau contemplând amuzaţi cele ce se petreceau în lumea febrilă de pe punţile inferioare. Nu-i de mirare că un flăcău cu firea lui Billy se simţea bine într-o astfel de societate. Răspundea totdeauna prompt la orice chemare, şi nu supăra niciodată pe nimeni. Cel puţin aşa fusese în

marina comercială. Acum, însă, arăta un asemenea zel în serviciu, încât camarazii lui îl luau uneori peste picior, fără răutate. Acest exces de zel se datora impresiei puternice făcute asupra tânărului gabier de o scenă la care asistase, pentru prima oară în viaţă, chiar a doua zi după înrolarea lui forţată: pedepsirea la schelă a unui marinar, conform regulamentului. Pedepsitul era un recrut tinerel, care lipsise din postul lui de la pupa în clipa când vasul trebuia să vireze de bord, ceea ce stânjenise destul de serios executarea acestei manevre, care cerea promptitudine în slăbirea şi în strângerea velelor. Când văzuse spinarea goală a vinovatului bră2dată de dungile roşii lăsate de bici, şi când zărise apoi mutra înspăimântată a omului, care se repezise să se ascundă în mijlocul mulţimii, cu flanela aruncată pe umeri de către călău, Billy rămăsese îngrozit. Se hotărâse, de aceea, să nu se facă niciodată pasibil de o asemenea pedeapsă, să nu merite nici măcar un reproş verbal, prin vreo greşeală sau vreo neglijenţă. Dar spre uimirea şi neliniştea lui, avea să-şi atragă din când în când mici neplăceri în legătură cu locul unde-şi aşeza sacul sau în legătură cu neorânduiala în care-şi ţinea hamacul, chestiuni mărunte aflate în atenţia „caporalilor de bord” de pe punţile inferioare; unul dintre ei avea chiar să-l ameninţe, vag, din pricina unui astfel de fleac. Fiind atât de meticulos în toate, cum de se făcuse vinovat de o ase menea neglijenţă măruntă? Nici el nu putea pricepe, şi se simţea mai mult decât jignit. Când vorbea despre asta cu tinerii săi camarazi, ei se arătau fie sceptici, fie ironici, găsind cam ridiculă neliniştea lui făţişă. „Ăsta ţi-e sacul Billy? îl întrebă unul dintre ei. N-ai decât să te coşi înăuntru, băiete, şi-atunci o să fii sigur că nu se atinge nimeni de el.”

Pe bordul vasului se afla un veteran care, din pricină că vârstă îl făcea cam inapt pentru un serviciu mai activ, primise de curând misiunea de a supraveghea, de pe punte, garnitura de fier din jurul arborelui mare. Gabierul, care se împrietenise oarecum cu el în orele-i libere, se gândi că se putea duce la bătrân să-i ceară un sfat înţelept, pentru a ieşi din încurcătură. Bătrânul acesta, danez de obârşie, dar anglicizat prin îndelungatu-i servici în marina engleză, era un om taciturn, cu faţa brăzdată de numeroase zbârcituri şi de câteva cicatrice glorioase. Faţa asta uscată, bătută de vânturi şi de ani, semăna cu un pergament străvechi, ciuruit ici-colo de vreun cartuş, care lăsase câte-o pată vineţie. Cam cu doi ani înainte de a începe acţiunea povestirii noastre, slujise sub comanda lui Nelson, cunoscut pe atunci doar ca Sir Horatio, pe vasul., Agamemnon”, care avea să devină nemuritor în analele marinei, şi care într-o gravură a lui Flaydon apare ca un gigantic

schelet sfărâmat, ce-şi arată coastele golaşe. În urma unui atac lansat de pe „Agamemnon”, pentru abordarea unui vas inamic, căpătase o rană ce-i brăzdase pieziş obrazul, de la tâmplă în jos, lăsându-i o cicatrice lungă şi palidă, ca o rază de lumină ce i- ar fi căzut, în zori, peste faţa tuciurie. Tocmai din pricina acestei cicatrice şi a împrejurării în care-o căpătase, precum şi datorită petelor fumurii de pe obrajii lui, camarazii săi de pe „Indomitable” îl porecliseră pe danez „abordaţi-l prin fum”.

Când ochii lui mici de nevăstuică se opriseră pentru prima oară asupra lui Billy Budd, un soi de zâmbet interior îi luminase faţa, punându-i ciudat în mişcare toate zbârciturile. Să fi fost, oare, din pricină că în înţelepciunea lui bătrânească şi primitivă, lipsită de sentimentalism, vedea sau i se părea că vede la Marinarul chipeş ceva straniu şi nepotrivit cu ambianţa unui vas de război? Dar, mai apoi, după ce-l cercetase pe furiş pe tânăr, zâmbetul acela echivoc de vrăjitor bătrân dispăruse de pe faţa lui: acum, când îl întâlnea pe marinar, bătrânul avea un fel de tresărire de moment, înlocuită uneori de o expresie de nedumerire filosofică, în legătură cu soarta posibilă a unui asemenea om, aruncat într-o lume plină de capcane perfide, împotriva cărora simplul curaj, lipsit de experienţă şi îndemânare, precum şi de orice urâţenie capabilă să-l apere, nu poate face mai nimic; într-o astfel de lume, candoarea unui om nu contribuie totdeauna la ascuţirea facultăţilor sale mintale sau la întărirea voinţei, de care are nevoie pentru a ieşi dintr-un impas moral.

Cum, necum, asceticului danez îi cam căzuse cu tronc Billy. Şi asta, nu numai din pricina unui anumit interes filosofic pentru un astfel de personaj, ci şi dintr-o altă pricină: spre deosebire de ceilalţi tineri, care nu puteau suferi purtarea excentrică, ba uneori de-a dreptul ursuză a bătrânului, Billy îl admira ca pe un erou al mării, şi nu trecea niciodată prin faţa lui fără a-l saluta cu un respect, ce nu lasă indiferent pe nici un bătrân, oricât de ţâfnos ar fi şi orice poziţie ar ocupa în societate. Cu umorul lui sec, bătrânul îi spusese încă de la început „Baby” în loc de „Billy”, şi i se adresa numai astfel, fie pentru că voia, printr-o ironie patriarhală, să sublinieze tinereţea şi statura atletică a lui Billy, fie din vreun motiv mai misterios. În felul acesta, danezul îi dăduse gabierului nostru porecla cu care avea să fie cunoscut pe bordul vasului.

Ducându-se aşadar să-l caute pe bătrân pentru a-i cere sfatul în legătură cu măruntul şi inexplicabilul necaz ce-l supăra, Billy îl găsi pe puntea de sus a tunarilor, aşezat pe o ladă de muniţii, de unde arunca din când în când câte-o privire cam cinică marinarilor mai gălăgioşi ce-l întrerupeau din visare. Billy îi povesti necazul său, mirându-se încă o dată că i se putuse întâmpla una ca asta. Bătrânul oracol al mărilor ascultă cu luare aminte vorbele gabierului, care-i aprindeau în ochişorii de nevăstuică scântei misterioase, însoţite de zvâcnetele ciudate ale zbârciturilor sale. După ce-şi sfârşi povestea, gabierul îl întrebă:

-Şi-acum, danezule, te-aş ruga să-mi spui ce părere ai despre chestia asta?

Ridicându-şi gluga de pânză şi frecându-şi lunga cicatrice piezişe în locul unde aceasta îi intra în rariştea părului, bătrânul răspunse laconic:

-Baby Budd, Jemmy Legs [*Jemmy – diminutiv cu un sens peiorativ, derivat din numele de James şi folosit îndeobşte pentru a caracteriza un individ spilcuit şi îngâmfat (Jemmy Legs, picioare de om fandosit)*] – adică, maestrul instructor, nu te-nghite.

- Jemmy Legs?! exclamă Billy, holbându-şi ochii azurii. Cum aşa? Păi, aud că vorbeşte despre mine ca despre „un dulce copil”…

- Zău? rânji bătrânul. De, Baby băiatule, Jemmy Legs e dulce la vorbă.

- Nu totdeauna. Dar cu mine e dulce la vorbă. Rareori se-ntâmplă să trec pe lângă el, fără să-mi arunce o vorbă bună.

- Asta, pentru că nu te-nghite, Baby Budd.

Expresia aceasta, repetată pe un ton care-o făcea de neînţeles pentru un novice, îl tulbură pe Billy aproape la fel ca şi misterul a cărui dezlegare venise s-o caute. El încercă să-i zmulgă danezului o explicaţie ceva mai puţin neplăcut oraculară, dar bătrânul Chiron al mărilor, socotind pe semne că deocamdată îl instruise îndeajuns pe tânărul său Achile, îşi cetlui buzele şi-şi adună laolaltă toate zbârciturile, în semn că refuză să mai spună ceva.

Vârstă, şi experienţele prin care trec anumiţi oameni isteţi la minte, dar subordonaţi toată viaţa voinţei superiorilor lor, dezvoltaseră la danez cinismul viguros şi circumspect ce reprezenta principala lui trăsătură de caracter.

În ziua următoare se petrecu un incident ce-i întări lui Billy Budd neîncrederea în strania replică dată de către danez întrebării pe care i-o pusese.

La amiază, în timp ce vasul luneca pe valuri sub un vânt prielnic, şi în timp ce lua masa, pălăvrăgind voios cu camarazii săi, Billy făcu la un moment dat o mişcare bruscă şi-şi răsturnă strachina cu ciorbă pe puntea proaspăt spălată. Maestrul instructor Claggart trecea tocmai atunci, cu nuiaua de trestie în mână, de-a lungul bateriei, într-o adâncitură a căreia era instalată masa gabierilor, călcând peste zeama unsuroasă, el îşi urmă drumul fără să scoată o vorbă, deoarece n-avea rost să ia act de un asemenea fleac. Dar când îşi dădu seama cine anume vărsase ciorba, Claggart se schimbă la faţă; oprindu-se locului, dădu să deschidă gura pentru a-l repezi pe marinar, dar se stăpâni şi, arătând spre dâra de zeamă, îl bătu în glumă cu nuiaua pe umăr.

-Bravo, băiatule! Frumoasă treabă făcuşi, vorba ceea, pe omul frumos îl cunoşti după cum se poartă, îi şopti el, cu o voce foarte muzicală, şi trecu mai departe. Billy Budd nu observă zâmbetul, mai bine zis rânjetul involuntar care însoţise aceste cuvinte echivoce, şi care schimonosise o clipă buzele subţiri şi frumos arcuite ale lui Claggart. Dar cum toţi cei de faţă avură impresia că acesta intenţionase să facă o glumă, râseră cu prefăcută veselie de remarca superiorului lor; cât despre Billy, măgulit pe semne de aluzia la porecla lui de „marinar chipeş”, râse şi el odată cu ceilalţi, apoi le spuse, mirat:

-Să mai zică cineva că Jemmy Legs nu mă poate suferi!

-Dar cine-a zis aşa ceva, frumosule? îl iscodi nedumerit un anume Donald.

La care, gabierul făcu o mutră cam încurcată, amintindu-şi că singurul om care-i sugerase ideea, năstruşnică după părerea lui, că maestrul instructor

i-ar fi ostil, era bătrânul danez. Între timp, Claggart, continuându-şi inspecţia, va fi arborat pe semne vreo expresie mai puţin studiată decât zâmbetul amar de mai înainte, o expresie ce-i schimonosea, poate, faţa, dezvăluindu-i, însă, mai limpede starea de spirit, căci un mic toboşar care venea ţopăind din direcţia opusă, se ciocni uşor de dumnealui şi rămase cam perplex din pricina înfăţişării sale. Perplexitatea nu i se risipi nici în clipa când maestrulinstructor îi spuse, şfichiuindu-l zdravăn cu nuiaua:

-Uită-te unde mergi!

Ce se întâmplase cu maestrul-instructor? Dar, orice s-ar fi întâmplat, putea oare să aibe starea lui vreo legătură directă cu Billy Budd, cu care nu avusese nici un fel de contact, oficial sau de altă natură, înainte de incidentul cu strachina de ciorbă? într-adevăr, ce legătură putea să aibe tulburarea lui, cu un om atât de inofensiv din fire ca tânărul acesta, despre care însuşi Claggart spunea că-i „un dulce copil", şi pe care camarazii săi de pe vasul comercial îl porecliseră „împăciuitorul"?! Ce motiv putea avea Jemmy Legs ca să nu-l „înghită", cum zicea danezul?

Totuşi, în sinea lui, Claggart nu-l „înghiţea" pe Billy; şi asta nu fără motiv, precum îşi poate da seama orice om cu spirit de observaţie, judecând după ultima lor întâlnire. Da, fără îndoială că avea ceva cu el!

A născoci în legătură cu viaţa particulară a lui Claggart o poveste în care să fie amestecat şi Billy Budd, fără ca acesta să aibe habar, bunăoară o poveste romantică, din care să reiasă că maestrul-instructor l-ar fi cunoscut pe tânărul matelot înainte de a-l întâlni pe bordul vasului de război, iată un lucru oarecum lesnicios, şi capabil să arunce o lumină mai mult sau mai puţin interesantă asupra enigmei cazului în chestiune. În realitate, însă, nu poate fi vorba de aşa ceva. Şi totuşi, cauza reală, singura care poate fi invocată aci, implică, prin însuşi realismul ei, tot atâta mister, ca oricare dintre ficţiunile lui Radeliffe, autoarea Misterelor din Udolpho şi a altor scrieri care au la bază tocmai acest element, al misterului. Într-adevăr, ce poate fi mai misterios decât antipatia spontană şi profundă, stârnită în sufletele anumitor muritori excepţionali, de simpla înfăţişare a altor muritori, fie ei cât de nevinovaţi? Antipatie stârnită, poate, chiar de această nevinovăţie!

Nu există nicăieri un conglomerat uman mai enervant prin diversitatea personalităţilor ce-l compun ca acela care se poate închega pe bordul unui mare vas de război, pornit în larg cu echipajul complet. Pe un asemenea vas, nu trece zi fără ca aproape fiece membru al echipajului să nu aibă de-a face cu aproape toţi ceilalţi. Dacă vrei să scapi aici de priveliştea unui obiect enervant, trebuie fie să-l arunci în mare, fie să sari tu însuţi peste bord. Închipuiţi-vă ce efect poate avea o asemenea stare de lucruri asupra unei fiinţe omeneşti care e contrariul unui sfânt.

Dar pentru ca un om normal să înţeleagă cum se cuvine firea lui Claggart, aceste aluzii nu sunt de ajuns. Spre a trece de la o fire normală la o fire ca a lui, trebuie să străbaţi „prăpastia ce le desparte”. Sau cel mai bine este să-i dai ocol.

Cu multă vreme în urmă, un cărturar cinstit şi mai vârstnic decât mine, mi-a spus în legătură cu un om care, ca şi dânsul, a dispărut între timp, un om atât de unanim respectat încât nimeni nu a cârtit vreodată pe faţă împotrivă-i, deşi câţiva, foarte puţini, murmurau ceva pe seama lui, aşadar, cărturarul acela mi-a spus:

-Da, X e un tip care nu poate fi explicat cu una, cu două, e o nucă greu de spart cu un evantai de cucoană. Ştii bine că nu sunt adeptul vreunei religii organizate, şi cu atât mai puţin al vreunei filosofii constituite în sistem. Ei bine, cu toate astea socot că a încerca să-l înţelegi pe X, să pătrunzi în labirintul lui şi să ieşi apoi afară, este aproape cu neputinţă, dacă n-ai o altfel de cheie decât cea pe care ţi-o oferă aşazisa cunoaştere a lumii. Mie, cel puţin, mi se pare cu neputinţă.

-Bine, dar X e totuşi un om, oricât de ciudat le-ar apărea unora! am replicat eu. Iar cunoaşterea lumii presupune fără îndoială o cunoaştere a naturii omeneşti, în mai toate variantele sale.

-Da, însă e vorba de o cunoaştere superficială, urmărind scopuri obişnuite. Când e vorba de mers mai în miezul lucrurilor, nu sunt sigur dacă a cunoaşte lumea şi a cunoaşte natura omenească nu sunt doua ramuri distincte ale cunoaşterii, ramuri care pot desigur să coexiste în aceeaşi inimă, dar pot să existe şi separat, una fără prezenţa celeilalte. Ba, la un om de lume obişnuit, frecventarea asiduă a acesteia duce la tocirea acelei nobile

clarviziuni interioare, care este indispensabilă pentru înţelegerea a ceea ce este esenţial la anumite caractere excepţionale, fie ele bune sau rele. Am văzut o dată, la un proces destul de important, cum o fată tânără îl juca pe degete pe-un bătrân om al legii. Şi asta nu din pricină că bătrânul ar fi fost orbit de-o dragoste senilă. Nicidecum. Ci din pricină că avocatul cunoştea legea mai bine decât cunoştea inima fetei. Coke şi Blackstone n-au aruncat atâta lumină asupra zonelor obscure ale spiritului, câtă au aruncat prorocii ebrei, care erau, mai toţi, nişte sihaştri.

Pe vremea aceea eram atât de lipsit de experienţă, încât nu prea mi-am dat seama încotro bătea interlocutorul meu. Acum, parcă-mi dau seama. Într-adevăr, dacă vocabularul întemeiat pe Sfânta Scriptură ar mai fi popular, am putea defini şi desemna mai uşor anumiţi oameni fenomenali. Dar cum nu e, trebuie să apelăm la o autoritate ce nu poate fi bănuită că ar fi colorată de vreun element biblic.

Într-o listă de definiţii atribuită lui Platon, în traducerea autorizată a scrierilor sale, se poate citi: „Depravare naturală, adică depravarea conformă naturii". Iată o definiţie care, deşi are un iz calvinist, nu implică de fel aplicarea dogmei lui Calvin la întreaga umanitate. Evident că ea se aplică exclusiv individual. Închisorile şi spânzurătorile nu ne oferă prea. Multe exemple de „depravare naturală". În tot cazul, exemplarele mai alese, pentru că sunt lipsite de orice element vulgar şi animalic, fiind invariabil dominate de intelect trebuie căutate în altă parte. Civilizaţia, mai ales cea de tip auster, îi este prielnică, deoarece depravarea asta se învăluie în mantia respectabilităţii; ea posedă anumite virtuţi negative, ce-i slujesc drept auxiliare tăcute. Bunăoară, respinge categoric vinul. Nu exagerăm prea mult spunând că e lipsită de vicii sau păcate mărunte; o asemenea depravare implică o mare mândrie, care le exclude, aşa cum exclude orice venalitate sau avariţie. Într-un cuvânt, ea nu are nimic sordid sau senzual. E gravă, dar lipsită de patimă. Nici nu linguşeşte omenirea, dar nici n-o vorbeşte vreodată de rău.

Dar ceea ce, la exemplarele eminente, caracterizează o astfel de natură excepţională, este următorul lucru, cu toate că firea echilibrată şi ţinuta discretă a omului par să indice o minte extrem de supusă legilor raţiunii, în adâncul sufletului său el se revoltă împotriva acestor legi, ignorându-le total şi nefolosindu-se de raţiune decât ca de-o unealtă ambidextră pentru

înfăptuirea iraţionalului. Altfel spus, pentru atingerea unui scop care, în nuditatea lui licenţioasă, ar putea să pară demenţial, el se va folosi de o judecată rece, solidă şi înţeleaptă.

Asemenea oameni sunt adevăraţi nebuni, de cea mai periculoasă speţă, căci nebunia lor nu se manifestă continuu, ci ocazional, sub influenţa unui anumit obiect; şi nici atunci nu se manifestă făţiş, ci pe ascuns, dovedind o remarcabilă stăpânire de sine; chiar atunci când nebunia asta e în toi, un observator obişnuit nu o poate deosebi de echilibrul mintal, tocmai pentru că, din pricinile arătate mai sus, metoda şi procedeele exterioare sunt totdeauna perfect raţionale, oricare ar fi scopul urmărit (iar scopul nu este dat niciodată în vileag).

Tocmai un astfel de om era Claggart, un om stăpânit, încă din născare, de o demenţă rea, nicidecum stârnită de o educaţie greşită ori de lectura unor cărţi corupătoare sau de o viaţă de desfrâu. Pe scurt, era stăpânit de o „depravare conformă naturii”.

Avocaţi, experţi, preoţi, o paranteză.

Nu cumva fenomenul acesta, nemărturisit sau în orice caz ascuns, este cel care-i pune în încurcătură pe magistraţi când judecă anumite procese criminale? Nu cumva tocmai din acest motiv sunt nevoiţi juraţii noştri să îndure nu numai interminabilele dispute ale avocaţilor avizi de onorarii, dar şi controversele, încă şi mai năucitoare, ale experţilor medicali, plătiţi la rându-le?

Dar de ce se face apel numai la opinia lor? De ce nu se recurge şi la serviciile experţilor clericali? Faptul că profesia lor îi pune în contact cu atâtea fiinţe omeneşti, uneori în momentele când acestea, lepădând orice sfială, simt nevoia să-şi descarce sufletul în convorbiri mult mai confidenţiale decât cele dintre medic şi pacient, faptul acesta pare să fie un indiciu al capacităţii lor de a înţelege ceva din complexitatea problemei răspunderilor morale, şi de a stabili, bunăoară, dacă într-un anumit caz crima are la obârşie o maladie mintală sau o dereglare a inimii. Cât despre divergenţele ce s-ar putea ivi între aceşti experţi clericali, ele n-ar avea cum să fie mai grave decât disputa făţişă dintre diferiţii experţi medicali plătiţi.

Sumbre afirmaţii, vor spune unii. Dar pentru ce anume? Nu cumva pentru că au un iz biblic, amintind de „tainele păcatului” despre care se vorbeşte în Sfânta Scriptură? Dacă au, râu-i din vina autorului, care ştie că un asemenea iz n-ar putea fi pe placul multor cititori din zilele noastre.

Această paranteză a fost dictată de nevoia de a explica firea ascunsă a maestrului-instructor, personajul în jurul căruia se ţese intriga povestirii noastre. După alte comentarii în legătură cu incidentul de la ora mesei, vom relua firul povestirii, lăsând-o să-şi demonstreze singură, dacă e în stare, propria veridicitate.

Mânie surdă, invidie şi deznădejde.

După cum s-a mai spus, Claggart nu avea o înfăţişare neplăcută, faţa lui fiind chiar foarte armonioasă, cu excepţia bărbiei. Părea conştient de aceste calităţi, căci se îmbrăca nu numai corect, ci şi cu deosebită grijă. Dar înfăţişarea lui Billy Budd avea ceva eroic; iar dacă faţa lui era lipsită de expresia intelectuală a lividului Claggart, părea luminată, ca şi a acestuia, de o strălucire interioară, izvorâtă, ce-i drept, dintr-o sorginte diferită: focul din inima lui îi aprindea bujori în obrajii bronzaţi.

Având în vedere pronunţatul contrast dintre cei doi, e mai mult ca sigur că, atunci când maestrul-instructor i-a aplicat marinarului zicala „pe omul frumos îl cunoşti după cum se poartă, a făcut o aluzie ironică la ceea ce-l iritase din capul locului la Billy, şi anume frumuseţea lui fizică aparte, aluzie ce a scăpat tinerilor mateloţi care-au auzit-o.

Cu toate că antipatia şi invidia sunt sentimente ireconciliabile din punct de vedere raţional, ele pot lua naştere odată, ca două surori siameze. Este, deci, invidia un astfel de monstru? Mulţi muritori chemaţi în faţa judecăţii au recunoscut, în speranţa unei pedepse mai blânde, că s-au făcut vinovaţi de fapte îngrozitoare, dar cine a mărturisit vreodată că a fost invidios? Fiecare dintre noi simte că invidia ascunde ceva mai ruşinos decât însăşi crima, fie ea cât de perfidă. Şi nu numai că fiecare o condamnă, dar oamenilor de bine nici nu le vine să creadă când aud că un ins inteligent e învinuit de aşa ceva. Cum, însă, invidia nu sălăşluieşte în creier ci în inimă, intelectul, fie el cât de superior, nu constituie o chezăşie împotriva ei. Dar la Claggart invidia faţă de Billy Budd nu era o pornire vulgară. Şi nici nu era colorată de acea

gelozie plină de teamă, ce-l făcea pe Saul să se adumbrească la faţă când se gândea, tulburat, la frumosul şi tânărul David. Invidia lui Claggart avea temeiuri mult mai adânci. Dacă privea cu ochi răi trăsăturile frumoase, robusteţea veselă şi sincera bucurie de viaţă a tânărului Billy Budd, era pentru că simţea instinctiv că toate aceste însuşiri însoţeau un caracter care, în marea-i simplitate, nu voise niciodată răul cuiva şi nici nu cunoscuse muşcătura de şarpe a răului plătit în schimb. Duhul cuibărit în trupul lui Billy, duh inefabil, care privea ca prin ferestre prin ochii lui azurii, plutind peste gropiţele din obrajii săi arşi de soare, înmlădiindu-i încheieturile şi răsucindu-i cârlionţii bălai, tocmai acest duh făcea dintr-însul un marinar chipeş, Marinarul chipeş prin excelenţă. Cu excepţia unei alte persoane, Claggart era poate singurul om de pe vas capabil să aprecieze cum se cuvine fenomenul moral întruchipat de Billy Budd. Iar această capacitate de înţelegere nu făcea decât să-i aţâţe pasiunea, care, printre diferitele forme secrete pe care le căpăta în sufletul lui, lua câteodată forma unui dispreţ cinic al inocenţei, „ce idee, să fii inocent?!” Totuşi, din punct de vedere estetic, maestrul-instructor percepea farmecul inocenţei şi nepăsarea ei curajoasă, încât aproape c-ar fi vrut şi el să fie inocent, deşi n-avea nici o speranţă.

Incapabil să nimicească răul fundamental din fiinţa lui, deşi era destul de abil pentru a-l ascunde; înţelegând binele dar neputând să-l facă, un om cu firea lui Claggart, înzestrat cu un prisos de energie caracteristic mai tuturor oamenilor astfel alcătuiţi, nu are altă cale decât aceea de a se închide în propria-i cochilie şi de a-şi juca până la capăt, aidoma scorpionului, pentru care, însă, e răspunzător doar creatorul, rolul ce i-a fost hărăzit.

Pasiunea, pasiunea cea mai profundă, nu are nevoie de o scenă somptuoasă pentru a-şi juca rolul. Locul ei este printre mitocani, printre cerşetori şi printre scormonitorii de gunoaie. Iar împrejurările care-o provoacă, fie ele cât de mărunte sau triviale, nu ne pot da măsura forţei sale. În cazul de faţă, scena este o punte proaspăt spălată, iar unul din factorii externi este ciorba vărsată de-un marinar înrolat pe-un vas de război.

Când maestrul-instructor a observat de unde venea şuvoiul acela unsuros ce-i curgea la picioare, el s-a gândit, desigur, mai bine zis şi-a băgat în cap, că nu era la mijloc un simplu accident (ceea ce era, de fapt) ci manifestarea perfidă a unei reacţii spontane pe care antipatia lui o provoca

din partea lui Billy, manifestare stupidă şi inofensivă ca lovitura de copită a unei juninci, care n-ar mai fi fost însă chiar atât de inofensivă dacă juninca ar fi fost un armăsar potcovit. Gândind astfel, Claggart îşi infuza în fierea invidiei îale vitriolul dispreţului. Incidentul în sine îi confirma anumite zvonuri ce-i ajunseseră la ureche graţie caporalului Squeak, un omuleţ cărunt, poreclit astfel de către marinari din pricina vocii sale piţigăiate şi a feţei lui ascuţite, pe care şi-o tot vâra prin colţurile întunecoase ale punţilor inferioare, căutând infractori. Porecla asta ironică trezea în minţile oamenilor imaginea unui şobolan într-o pivniţă.

Faptul că şeful lui îl folosea indirect ca pe-o unealtă ce-i îngăduia să întindă mici capcane gabierului pentru a-l pune în încurcătură (căci măruntele şicane pe care Billy Budd izbutise până-n prezent să le ocolească, veneau din partea maestrului instructor), faptul acesta îl făcuse pe caporal să tragă, în chip destul de firesc, concluzia că şeful nu-l iubea de loc pe matelot. Drept care, ca un subaltern fidel ce era, socotise de datoria lui să aţâţe focul, aducând la cunoştinţa şefului său anumite glume nevinovate ale voiosului gabier, glume la care adăuga diferite epitete jignitoare auzite, chipurile, din gura lui. Maestrul instructor nu punea niciodată la îndoială adevărul acestor denunţuri, mai cu seamă în legătură cu epitetele, căci ştia prea bine cât de nepopular poate deveni un maestru-instructor, îndeosebi unul zelos ca el, şi bănuia că mateloţii îl împroşcau, pe la spate, cu zeflemelile şi batjocura lor: însăşi porecla pe care i-o dăduseră (Jemmy Legs) ascundea sub aparenţa ei hazlie, ostilitatea şi lipsa lor de respect. Dar deşi ura este lacomă de provocări, cea care-l mistuia pe Claggart nici n-avea nevoie să fie aţâţată din afară. Depravarea subtilă e de-obicei extrem de prudentă, deoarece are de ascuns totul. Chiar când bănuieşte vreo intenţie jignitoare, nu-şi poate confirma sau spulbera bănuiala, tocmai din pri cină că se învăluie într-un mister care-o izolează; iar când acţionează, nu fără regret, o face fie pe temeiul unei simple bănuieli, fie pe temeiul unei certitudini. Răzbunarea ei tinde să fie monstruos de disproporţionată în raport cu presupusa jignire, căci orice om care se răzbună seamănă cu un cămătar cu pretenţii exorbitante. Dar oare ce spunea conştiinţa lui Claggart? Pentru că, deşi conştiinţele sunt la fel de diferite ca şi frunţile oamenilor, fiece făptură inteligentă, chiar şi demonii care, cum zice Sfânta Scriptură, „cred şi tremură’, are o conştiinţă. Cum aceea a lui Claggart nu era decât executoarea voinţei sale, ea exagera la culme fiecare fleac, pretinzând bunăoară că intenţia atribuită lui Billy de a răsturna strachina cil ciorbă, ca şi epitetele

pomenite, constituiau un cap de acuzaţie suficient di* temeinică, justificând pe depim ostilitatea împotriva lui. Fariseul este ca un Guy Fawkes care se-ascunde în cămările subterane ale unor oameni de felul lui Claggart; aceştia nici nu concep că răutatea ar putea rămâne fără replică. Probabil că persecuţiile la care maestrul-instructor îl supunea într-ascuns pe Billy aveau scopul de a-i pune la încercare caracterul. Dar ele nu dezvăluiseră la tânărul matelot nici un cusur, de care duşmănia să se poată lega pe faţă, sau pe care să-l poată măcar folosi ca pe-un soi de autojustificare; astfel încât, incidentul cu strachina, oricât de neînsemnat ar fi fost, era binevenit pentru bizara conştiinţă ce-i slujea drept sfetnic intim lui Claggart. Şi n-ar fi exclus să-l fi încurajat a-l pune pe marinar la noi încercări, la câteva zile după ultimul incident relatat de noi, Billy Budd fu victima unei întâmplări care-l tulbură mai mult decât tot ce păţise până atunci.

Era o noapte foarte caldă pentru latitudinea unde se afla vasul, iar gabierul, care-ar fi trebuit să stea de cart pe puntea de jos, moţăia pe puntea cea mai de sus, unde se căţărase, părăsindu- şi hamacul încins, suspendat deasupra unei platforme înguste, printre alte o sută de hamacuri, atât de strâns îndesate unele într-altele, încât n-aveau loc să se legene. Billy se culcase, ca în umbra unei coline, sub nişte vergi de rezervă, aruncate claie peste grămadă, întrij arboreletrinchet şi arborele-mare, acolo unde se afla şi cea mai masivă dintre bărcile vasului. Întins lângă alţi trei marinari veniţi de jos ca să doarmă aici, moţăia la marginea dinspre arborele-trinchet a maldărului de vergi; întrucât postul lui de veghe ca gabier se afla chiar deasupra teugei, avea oarecum dreptul, consfinţit prin uz, să se simtă ca la el acasă în această parte a vasului.

Deodată se trezi, simţindu-şi, ca prin vis, umărul atins de un individ care sondase probabil şi somnul celorlalţi marinari; când gabierul îşi înălţă capul, individul îi şopti repede la ureche:

-Strecoară-te în port-sarturi, Billy! Se pune ceva la tale. Nu vorbi! Hai, grăbeşte-te! Vin şi eu după tine, îndată!

Şi se făcu nevăzut.

Întocmai ca mulţi alţi oameni buni la suflet, Billy avea unele din slăbiciunile care merg mână-n mână eu bunătatea printre aceste slăbiciuni se

număra şi oroarea, mai bine zis neputinţa de a spune pe şleau nu, la orice propunere ce nu i se părea absurdă, răuvoitoare sau nedreaptă. Şi. Cum avea sânge cald în vine, îi lipsea calmul flegmatic al acelora care răspund. La orice propunere printr-o pasivitate totală. Ca şi frica lui instinctivă, capacitatea lui de a înţelege tot ceea ce depăşea limitele cinstei şi ale naturii se manifesta rareori spontan. Şi-apoi, în cazul de faţă era încă ameţit de somn.

Se sculă, totuşi, în neştire, şi, întrebându-se, leneş, ce anume „se punea la cale”, porni spre locul indicat de celălalt, una dintre cele şase platforme înguste, aşezate în afara parapetelor înalte şi ascunse de numeroasele noduri şi funii împletite ale şarturilor şi şcoteâor; aceste platforme aveau, pe un mare vas de război din acea epocă, dimensiuni pe măsura corpului navei. Pe scurt, semănau cu nişte balcoane negre, suspendate deasupra mării, şi într-atât de izolate, încât unul dintre marinari, un bătrân lup de mare, cam neconformist şi meditativ din fire, se retrăgea acolo chiar şi pestezi, ca într-o capelă particulară.

Individul care-l trezise pe Billy Budd veni în curând după el, în această ascunzătoare. Luna încă nu răsărise, iar stelele erau învăluite într-un fel de negură. Billy nu putea vedea desluşit faţa necunoscutului. Totuşi, ceva din silueta şi aerul lui îl făcu pe Billy să-l ia drept unul din oamenii de la pupa. Şi nu se înşela.

-Ascultă, Billy! îi spuse omul, cu acelaşi glas şoptit şi prudent: Ai fost înrolat cu de-a sila, nu-i aşa? Şi eu la fel.

Şi făcu o pauză, vrând parcă să vadă ce efect au vorbele lui. Dar Billy, neştiind ce săr creadă despre toate astea, nu-i răspunse.

-Billy, urmă celălalt, nu suntem singurii în situaţia asta. Mai sunt şi alţii, o ceată întreagă. N-ai putea să ne dai o mână de ajutor, la caz de… nevoie?

-Ce vrei să spui? îl iscodi Billy, care abia acum se trezise de-a binelea.

-Sst! Sst! (şoapta grăbită deveni voalată). Ia te uită! (Şi omul îi întinse două mici obiecte ce licăreau palid în noapte). Le vezi? Ale tale-au să fie, Billy, dacă-ai să…

Dar Billy îl întrerupse, cu o furie care, grăbindu-se să se rostească, îi scotea la iveală beteşugul glasului:

-La d-d-dracu, n-n-nu ştiu ce v-v-vrei, dar ai f-f-face mai b-b-bine s-o ştergi!

Buimăcit, omul rămase locului, dar Billy îi strigă, sărind în picioare:

- D-d-dacă n-o ştergi, t-t-te arunc peste p-p-parapet!

Dându-şi seama că Billy nu glumea, misteriosul emisar dispăru în direcţia arborelui-mare, pe sub vergile de rezervă.

-Hei, ce se-ntâmplă acolo? mormăi un matroz de la teuga, trezit din somn de zbieretele lui Billy. A, tu erai, Frumosule? exclamă el, recunoscându-l pe gabier, care se întorsese pe punte. De bună seamă că s-o fi întâmplat ceva dacă ai ajuns să te bâl-bâlbâi!

- A! zise Billy, controlându-şi vocea. Am dat peste un tip de la pupa în partea noastră de vas şi l-am poftit să se-ntoarcă la locul lui.

- Asta-i tot ce i-ai făcut? întrebă cu ţâfnă celălalt, un bătrân arţăgos, cu faţa şi părul de un roşu cărămiziu, ce-i atrăsese porecla de Piper Roşu. Pe derbedeii ăştia eu i-aş însura cu fiica tunarului! adause el, dând a înţelege prin această expresie că i-ar lungi pe un tun spre a fi biciuiţi, drept pedeapsă disciplinară.

Explicaţia dată de Billy asupra tulburării sale de moment i se păru oricum satisfăcătoare bătrânului matroz pentru că, dintre toţi membrii echipajului unei corăbii, cei afectaţi la teuga, îndeobşte veterani fanatici în prejudecăţile lor marinăreşti, sunt cei mai înverşunaţi adversari ai oricărei invazii pe teritoriul lor, îndeosebi din partea marinarilor de la pupa, despre care au o părere foarte proastă, întrucât aceştia sunt, mai toţi, oameni ai uscatului, care nu se caţără pe vergi decât pentru a strânge sau a desfăşura vreo velă, şi nu se pricep nici măcar să mânuiască acul de matisat sau să facă un „cap de berbece…”

Incidentul acesta îl tulbură foarte pe Billy Budd. Era o experienţă cu totul nouă pentru el: nu mai fuşese niciodată acostat în felul acesta, pe

ascuns, de un intrigant. Înainte de această întâlnire, nici nu-l cunoscuse pe marinarul de la pupa, întrucât posturile lor erau foarte depărtate: unul făcea de cart sus pe catarg, iar celălalt jos pe punte, la pupa.

Ce-o fi vrut individul? Dar oare cele două obiecte strălucitoare pe care i le pusese sub ochi, erau într-adevăr guinee? De unde le avea, oare? Doar se ştie că, pe mare, până şi butonii de rezervă sunt rari!

Cu cât se gândea mai mult la întâmplarea asta, cu atât se simţea mai perplex, mai tulburat şi mai descumpănit. Respingând cu scârbă o propunere care, deşi n-o prea înţelegea, nu-i mirosea a bine, Billy Budd proceda întocmai ca un cal tânăr proaspăt întors de la păscut, care, adulmecând brusc miasmele vreunei uzine chimice, fornăie de zor, ca să le alunge din nări şi din plămâni. Această stare de spirit anula în sufletul lui orice dorinţă de a mai sta de vorbă cu individul, pentru a obţine de la el lămuriri în legătură cu scopul pe care-l urmărise, acostându-l. Şi totuşi era, fireşte, curios să vadă cum arăta pe lumină acest mesager nocturn.

Îl pândi în după amiaza următoare, în timpul primului său cart, şi-l zări printre oamenii care fumau în partea dinainte a punţii superioare, unde fumatul era permis. Îl recunoscu mai degrabă după silueta şi statura lui decât după faţa-i rotundă şi pistruiată, cu nişte ochi sticloşi, de un albastru spălăcit, umbriţi de gene aproape albe.

Billy nu era, totuşi, sigur că flăcăul acesta cam de aceeaşi vârstă cu el, care sporovăia şi râdea slobod, rezemat de un tun, era conspiratorul din ajun. Prea părea jovial şi năuc! Şi cam prea durduliu pentru un marinar, fie el şi unul de la pupa! Pe scurt, era ultimul dintre oameni pe care l-ai fi putut bănui copleşit de gânduri, îndeosebi de acele gânduri primejdioase, pe care se cuvine să le atribui unui conspirator pus pe fapte mari, sau chiar agentului unui astfel de conspirator.

Fără ca Billy să -şi dea seama, individul îl observase înaintea lui, aruncându-i o privire piezişe. Iar când simţi că Billy îl priveşte, îl saluta ca pe-un vechi prieten, scuturând din cap în semn că-l recunoaşte, dar nu-şi întrerupse conversaţia pe care-o purta cu ceilalţi fumători.

Două trei zile mai târziu, întâlnindu-l întâmplător pe Billy în cursul plimbării de seară pe una dintre punţi, îi adresă în treacăt o vorbă prietenească, atât de neaşteptată şi atât de echivocă, date fiind împrejurările

încât Billy se simţi stânjenit şi nu ştiu ce să-i răspundă. Drept care, o lăsă să treacă neobservată.

Billy era acum şi mai perplex decât înainte. Deşartele presupuneri pe care era silit să le facă, erau atât de străine de el, şi-l tulburau atât de adânc, încât se strădui din răsputeri să le stăvilească. Nu-i trecu nici o clipă prin minte că era de datoria lui de marinar leal să raporteze superiorilor despre această întâmplare atât de suspectă. De altfel, chiar dacă i-ar fi venit, ideea să raporteze, gândul că fapta lui ar semăna cu un denunţ mârşav, l-ar fi împiedicat s-o săvârşească, într-atât de generoasă era mentalitatea lui de novice. De aceea, păstră taina pentru sine. Totuşi, o dată, nu se putu opri să nu-şi descarce puţin sufletu! în faţa bătrânului danez. Era o noapte înmiresmată, iar vasul parcă încremenise pe mare; cei doi şedeau tăcuţi pe punte, cu capetele rezemate de parapet. Îmbiat poate de această atmosferă de vrajă, Billy îi povesti o parte din cele întâmplate, fără a indica vreun nume, căci scrupulele sale lipsite de temei îl împiedicau să-i destăinuie cuiva întreaga poveste. Ascultând vorbele lui Billy, înţeleptul danez păru să ghicească mai mult decât i se spunea; după ce rămase câteva clipe pe gânduri, cu o expresie concentrată, ce-i aduna parcă zbârciturile într-un singur punct şi-i ştergea de pe faţă zâmbetul acela sarcastic, pe care-l avea adesea, bătrânul rosti:

- Nu ţi-am zis eu, Baby Budd?

- Ce mi-ai zis? îl întrebă Billy.

- Că Jemmy Legs nu te-nghite.

- Bine, dar ce legătura-i între Jemmy Legs şi nebunul ăla de la pupa? exclamă Billy uluit.

- Aha, vasăzică era unul de la pupa?! O labă de pisică! [*Joc de cuvinte intraductibil: cat's paw (literal: labă de pisică) înseamnă în englezeşte şi*

iscoadă (sau unealtă), şi briză uşoară, care încreţeşte suprafaţa mării]. O labă de pisică!

După această exclamaţie, despre care nu se putea şti dacă se referă la adierea ce încreţea tocmai atunci marea liniştită, sau dacă are un tâlc mai subtil, legat de omul de la pupa, bătrânul vrăjitor îşi răsuci brusc, cu dinţii lui negri, bucata de tutun presat pe care-o ţinea în gură, nemaicatadicsind să răspundă la întrebarea lui Billy, stăruitor repetată de acesta. Bătrânul avea obiceiul de a se învălui într-o tăcere îndărătnică atunci când i-era pusă la îndoială, prin întrebări sceptice, vreuna dintre sentinţele sale oraculare sentinţe nu totdeauna limpezi, ci mai degrabă pline de obscuritatea caracteristică mai tuturor formulelor dedice oricare ar fi izvorul lor. O îndelungă experienţă îl învăţase, probabil, pe bătrân sa adopte această prudenţă amară, ce-i dicta să nu se amestece în treburile altora, şi să nu dea niciodată un sfat.

În ciuda categoricei afirmaţii a danezului că maestrul-instructor era la obârşia ciudatelor necazuri pătimite de Billy pe bordul vasului „Indomitable”, tânărul matelot era dispus să le pună în seama oricui, mai degrabă decât în seama omului care, potrivit spuselor sale, „avea totdeauna o vorbă bună” pentru el. Faptul acesta era de mirare, deşi poate numai în aparenţă, în anumite privinţe, unii marinari rămân destul de naivi, chiar la o vârstă matură. Iar un tânăr cu firea atleticului nostru gabier nu-i decât un copil. Totuşi, inocenţa desăvârşită a unui copil nu-i decât expresia ignoranţei sale depline: ea scade pe măsură ce i se dezvoltă inteligenţa. Dar, la Billy Budd, inteligenţa, atâta câtă avea, se dezvoltase fără a-i altera naivitatea. Experienţa este, desigur, un bun învăţător, dar la anii lui, Billy nu agonisise o experienţă prea mare. Şi-apoi, era lipsit cu desăvârşire de acea cunoaştere instinctivă a răului, care, la oamenii răi sau nu îndeajuns de buni din fire, precede experienţa şi, de aceea, poate fi un apanaj al tinereţii însăşi, precum se vede limpede în anumite cazuri.

Ce putea Billy să ştie despre om, altceva decât ceea ce ştia despre marinarii simpli care întruchipau, pentru el, omenirea? Cât despre marinarul de modă veche, marinarul înnăscut, de tipul „lupului de mare”

- Acesta se deosebeşte radical, în unele privinţe, de omul de pe uscat, deşi face parte din aceeaşi speţă. Marinarul are francheţă, pe când omul de

pe uscat are rafinament. Pentru marinar viaţa nu este un joc care cere multă bătaie de cap, ca de pildă, jocul de şah, în care se fac puţine mutări directe, ţelul fiind atins în chip indirect; un joc sucit, plicticos şi steril, care nu merită nici măcar biata luminare ce se mistuie pentru a-l lumina.

Da, ca tagmă, marinarii sunt un neam juvenil. Până şi păcatele lor poartă pecetea juvenilităţii. Acest lucru e cu atât mai adevărat în ce-i priveşte pe marinarii de pe vremea lui Billy. De asemenea, trebuie spus că unele trăsături caracteristice tuturor marinarilor sunt adesea şi mai pronunţate la cei tineri. Orice marinar e obişnuit să execute ordinele fără să le discute; viaţa lui pe bordul unei corăbii este orânduită din exterior; marinarul nu cunoaşte promiscuitatea în relaţiile cu ceilalţi oameni, relaţii libere, întemeiate pe egalitate, cel puţin la suprafaţă, care te-nvaţă curând că, dacă nu manifeşti o neîncredere pe atât de adâncă pe cât de frumoase sunt aparenţele, rişti s-o păţeşti rău. Neîncrederea practicată fără ostentaţie este o atitudine curentă, nu atât printre oamenii de afaceri, cât printre oamenii care-ajung să-şi cunoască semenii în relaţii mai puţin superficiale decât cele de afaceri, mă refer la anumiţi oameni de lume; neîncrederea este atât de curentă printre ei, încât sfârşesc prin a o practica în mod inconştient, iar unii dintre ei ar rămâne probabil sincer miraţi dacă li s-ar spune că această, neîncredere este una din trăsăturile lor caracteristice.

După micul incident cu strachina de ciorbă, Billy Budd nu mai avusese neplăceri în legătură cu hamacul, cu sacul lui marinăresc, sau cu aite asemenea lucruri.

În acelaşi timp, surâsul şi vorba prietenoasă cu care era gratificat din când în când, deveniseră dacă nu mai frecvente, ceva mai pronunţate decât înainte.

Existau, de la o vreme, şi alte semne. Când Claggart zărea, fără a fi observat, silueta zveltă a lui Billy printre alţi tineri ce se plimbau, schimbând glume, pe puntea de sus a tunarilor, în clipele de răgaz ale celui de-al doilea cart, privirea lui îl urmărea pe veselul Hyperion marin cu o expresie melancolică şi meditativă, iar ochii i se umpleau de ciudate lacrimi febrile.

Claggart avea atunci înfăţişarea unui om profund nefericit. Iar uneori expresia aceea melancolică avea o nuanţă de gingaşă tandreţe, ca şi cum Claggart ar fi putut chiar să-l iubească pe Billy, dacă destinul nu s-ar fi opus. Era, însă, o nuanţă trecătoare, alungată grabnic de o expresie cruntă, care-i crispa faţa, făcând-o să semene, o clipă, cu o nucă zbârcită. Alteori, însă, când îl zărea pe gabier venind în direcţia lui, se dădea în lături cu câţiva paşi ca să-l lase să treacă, şi-l învăluia în privirea sardonică a unui Guise, dezvelindu-şi dinţii strălucitori. Dar în cazul unei întâlniri neaşteptate, în ochii lui scăpăra o lumină roşie, ca o scânteie ce ţâşneşte din nicovală într-o covălie întunecoasă. Scăpărarea aceea aprigă părea ciudată în ochii lui care, de-obicei, erau de un violet închis, nuanţă dulce între toate.

Deşi unele dintre aceste toane diavoleşti nu puteau scăpa atenţiei lui Billy, ele depăşeau puterea de înţelegere a unuia cu firea lui. Şi-apoi, în alcătuirea lui sufletească nu intra câtuşi de puţin acea intuiţie care, în unele cazuri, transmite ignoranţei nevinovate sentimentui instinctiv al apropierii răului. El socotea că maestrul instructor se purta uneori într-un fel ciudat. Atâta tot. Aerul franc şi vorbele prietenoase rostite din când în când, erau luate drept ceea ce păreau să fie, căci tânărul matelot nu auzise niciodată vorbindu-se despre „omul cu limba mieroasă”.

Dacă gabierul ar fi fost conştient că săvârşise sau rostise ceva care-ar fi putut stârni animozitatea instructorului, ar fi fost cu totul altceva, iar privirea lui ar fi devenit măcar mai clară, dacă nu mai ageră. Dar aşa, era orbit de propria-i inocenţă.

Billy avu aceeaşi reacţie şi în altă împrejurare. Doi subofiţeri, armurierul şi şeful de cală, cu care nu schimbase niciodată vreo vorbă, deoarece atribuţiile lui pe vas nu-l puneau în contact cu ei, începuseră să-i arunce, ori de câte ori întâmplarea îl scotea în drumul lor, nişte priviri caracteristice de-obicei oamenilor care pun ceva la cale împotriva celui astfel privit. Dar privirile lor nu-i păreau lui Billy suspecte sau măcar demne de a fi luate în seamă, deşi ştia prea bine că armurierul şi şeful de cală, ca şi magazionierul, farmacistul şi alţi gradaţi erau, potrivit uzanţelor marinăreşti, colegi de popotă cu maestrulinstructor şi, ca atare, aveau urechi vrednice de confidenţele lui.

Par popularitatea dobândită de chipeşul nostru marinar prin bărbăteasca îndrăzneală de care dădea dovadă la nevoie şi prin irezistibila lui voie-bună, calităţi ce nu implicau vreo superioritate intelectuală aptă a stârni invidia, popularitatea asta aproape generală îl îndemna pe Billy să acorde şi mai puţină atenţie ochiadelor tăcute despre care-am pomenit, şi de a căror semnificaţie nu-şi putea da seama.

Cât despre marinarul acela de la pupa, Billy îl vedea foarte rar, din motive pe care le-am mai arătat; totuşi, ori de câte ori se întâmpla să se întâlnească, individul dădea vesel din cap, ca la vederea unei vechi cunoştinţe, şi uneori îşi însoţea acest gest cu o vorbă prietenoasă. Oricare ar fi fost scopul urmărit la-nceput de către acest tânăr dubios, sau. De către omul care-l trimisese la Billy, purtarea lui în asemenea întâlniri dovedea că renunţase definitiv la acel scop. S-ar fi zis că ticăloşia lui precoce (şi orice ticălos de rând e precoce) îi jucase lui însuşi o festă, sau că omul căruia încercase să-i întindă o capcană ca unui nerod îi dejucase, prin însăşi nerozia şi ignoranţa lui, planul.

Dar oamenii isteţi la minte ar putea opina că Billy ar fi trebuit, în mod normal, chiar la prima lui întâlnire cu marinarul de la pupa, întâlnire atât de brusc curmată, să-l întrebe pe şleau ce anume urmărea. Ei ar mai putea crede că ar fi fost cât se poate de firesc din partea lui Billy să-i descoasă pe câţiva dintre ceilalţi marinari recrutaţi cu de-a sila, pentru a-şi da seama dacă aluziile vagi ale emisarului la o răscoală pusă la cale pe bordul vasului aveau sau nu vreun temei. Da, oamenii isteţi la minte ar putea gândi astfel. Dar e nevoie, poate, de ceva mai mult, sau de cu totul altceva decât de simpla isteţime pentru a înţelege cum se cuvine un caracter ca acela al lui Billy Budd.

Cât despre Claggart, monomania lui, dacă monomanie se cheamă ceea ce dezvăluia el, fără să vrea, prin ieşirile pomenite mai înainte, deşi se silea îndeobşte să şi-o ascundă sub masca unei purtări rezonabile, de om stăpân pe sine, monomania asta îl mistuia ca un foc subteran, din ce în ce mai afund. Era de aşteptat să se întâmple un eveniment hotărâtor.

După misterioasa convorbire cu omul de la pupa, convorbire pe care Billy o curmase atât de răspicat, nu se petrecu nimic deosebit de important pentru povestirea noastră, până la evenimentele pe care le vom relata acum.

După cum am mai arătat, întrucât fregatele (desigur mult mai rapide decât vasele de linie) lipseau pe vremea aceea din escadra engleză din Mediterana, „Indomitable” nu era folosit numai ca bastiment-iscoadă, ci primea uneori şi câte-o misiune mai importantă, departe de restul flotei. Şi asta, probabil, nu numai datorită însuşirilor sale navale neobişnuite la un vas de acest tip, ci şi datorită caracterului aparte al comandantului său, caracter ce-l făcea, pare-se, cu osebire apt să îndeplinească orice misiune, ale cărei dificultăţi neprevăzute puteau cere o iniţiativă promptă, în împrejurări în care, pe lângă calităţile obişnuite ale unui bun ofiţer de marină, era nevoie de multă pricepere şi abilitate. În cursul unei astfel de misiuni, o misiune de lungă durată, tocmai când ajunsese la o maximă depărtare de restul flotei, „Indomitable” se pomeni faţă-n faţă cu un vas inamic. Era spre sfârşitul dupăamiezii. Vasul inamic, o fregată zveltă, o lua la sănătoasa, cu toate pânzele sus, după ce-şi dădu seama că nava observată prin ochean îi era net superioară ca tonaj şi ca număr de oameni. După o urmărire deznădăjduită, care ţinu până pe la jumătatea primului cart de noapte, fregata izbuti să scape definitiv.

Nu peste multă vreme după încetarea urmăririi, şi înainte ca emoţiile provocate de aceasta să se fi potolit pe deplin, maestrul instructor ieşi din ascunzătoarea lui şi-şi făcu apariţia lângă arborele mare, aşteptând respectuos, cu pălăria în mână, să fie observat de către căpitanul Vere, care se plimba singur pe partea bătută de vânturi a dunetei, iritat desigur de eşecul urmăririi. Claggart stătea pe locul rezervat gradelor inferioare când acestea doreau să aibă o convorbire specială fie cu ofiţerul de servici, fie cu însuşi comandantul. Se întâmpla, însă, foarte rar ca un marinar sau un subofiţer să ceară audienţă la comandant: potrivit obiceiului, o făcea doar în cazul când avea vreun motiv excepţional.

Absorbit de gândurile sale, comandantul se pregătea să -şi continue plimbarea în sens invers, când observă prezenţa lui Claggart, care stătea, cu pălăria întinsă, într-o expectativă respectuoasă. Trebuie spus că acest subofiţer îi era cunoscut căpitanului Vere abia din ultima cursă a vasului, când Claggart se transferase de pe un alt vas (aflat în reparaţie) spre a lua locul fostului maestru instructor de pe „Indomitable”, lăsat la vatră pentru incapacitate.

În clipa când comandantul îşi dădu seama cine era omul care aştepta atât de respectuos un semn din parte-i, faţa lui căpătă o expresie ciudată, asemănătoare celei ce se zugrăveşte pe faţa unui om care se întâlneşte, pe neaşteptate, cu o cunoştinţă nu îndeajuns de veche pentru a fi realmente cunoscută, dar a cărei înfăţişare îi provoacă, pentru prima oară, o vagă repulsie. Se opri, totuşi, şi spuse, cu obişnuitul său ton oficial, nu lipsit, însă, de o anume iritare:

-Ei bine, ce doreşti, instructore?

Cu aerul unui subaltern care se simte, cu părere de rău, obligat să aducă la cunoştinţă o veste proastă, şi care, deşi hotărât să fie sincer, ţine morţiş să evite orice exagerare, Claggart vorbi, supunându-se îndemnului sau mai bine zis ordinului comandantului. Exprimându-se în limbajul unui om nu lipsit de educaţie, el raportă, deşi nu pretind a-i reda întocmai cuvintele, că în cursul urmăririi fregatei inamice şi al pregătirilor pentru eventuala ciocnire, avusese prilejul să se convingă că exista cel puţin un element periculos pe bordul acestui vas, al cărui echipaj nu cuprindea numai oameni ce se făcuseră vinovaţi de participare la ultimele răscoale, dar şi alţii, care, aidoma marinarului cu pricina, nu se înrolaseră voluntar în flota majestăţii-sale… Aici, căpitanul Vere îl întrerupse, cu oarecare enervare:

-Vorbeşte pe şleau, omule! Spune că au fost înrolaţi cu de-a sila! Claggart făcu un gest de supunere şi continuă:

În vremea din urmă, el (Claggart) începuse a bănui că pe punţile inferioare se desfăşura o agitaţie secretă, provocată de marinarul cu pricina, agitaţie de care nu fusese îndeajuns de sigur ca să se simtă îndreptăţit a raporta despre ea. Dar în urma celor observate, în după-amiaza aceea, la respectivul marinar, bănuiala vagă privitoare la o activitate clandestină se transformase într-un fel de certitudine.

-Îmi dau perfect de bine seama, adăugă el, de grava răspundere ce-mi asum făcând un raport careatrage după sine asemenea consecinţe pentru pomenitul marinar, pe lângă că poate spori temerile pe care e firesc să le simtă orice comandant de vas, după nefericitele întâmplări petrecute recent, ştiţi desigur la ce mă refer…

Luat prin surprindere, căpitanul Vere nu-şi putu la^neeput ascunde pe de-a-ntregul neliniştea. Dar, în timp ce-l asculta pe Claggart, această nelinişte făcu loc treptat unei iritări provocate de felul cum subofiţerul îşi prezenta raportul. Se abţinu, totuşi, să-l întrerupă, până-n clipa când îl auzi pe Claggart spunând în încheiere:

- Ferească Dumnezeu, excelenţă, ca „Indomitable" să păţească la fel ca…

- N-avea dumneata grijă! îi tăie vorba comandantul, cu faţa schimonosită de mânie, ghicind instinctiv că subofiţerul voia să-i pomenească de-un vas, pe care Răscoala din Nord căpătase proporţii deosebit de tragice, punând la un moment dat în pericol viaţa comandantului său. Această aluzie îl scotea din sărite pe căpitanul Vere. Faptul că un subofiţer îi pomenea, nodoronc-tronc, de evenimentele recente, i se părea un indiciu de revoltătoare lipsă de modestie, mai ales când ofiţerii înşişi evitau cu atâta grijă să vorbească despre acest subiect. În afară de asta, comandantul, înzestrat cu un acut simţ al demnităţii, vedea în vorbele subofiţerului o încercare de a-l intimida. Şi era oarecum mirat că omul acesta, care dovedise atât de mult tact în exercitarea funcţiilor sale, cel puţin aşa i se păruse comandantului, se arăta atât de lipsit de tact în cazul de faţă.

Dar aceste gânduri, ca şi îndoielile ce-i treceau prin minte, cedară brusc locul unei bănuieli încă vagi, dar destul de puternice pentru a-i influenţa receptivitatea faţă de veştile proaste ale lui Claggart. O experienţă îndelungată îi îngăduise să cunoască îndeaproape complicata viaţă de pe punţile inferioare, viaţă care, ca oricare alta, îşi are ascunzişurile ei tainice şi latura ei dubioasă (aceea pe care oamenii o dezaprobă îndeobşte); iată de ce, căpitanul Vere nu se lăsă tulburat peste măsură de revelaţiile subofiţerului. Mai mult încă, deşi, având în vedere recentele evenimente, era necesar să se acţioneze grabnic la cel dintâi indiciu serios de recidivă a spiritului de revoltă, el personal socotea că n-are rost să întreţină ideea unei revolte latente, dând prea repede crezare spuselor unui informator, chiar dacă acesta era un subaltern de-al său, însărcinat, printre altele, cu misiunea de a-i ţine echipajul sub supraveghere poliţienească. Comandantul n-ar fi nutrit poate această convingere dacă n-ar fi avut, ceva mai înainte, ocazia de a-l vedea pe Claggart desfăşurând un zel patriotic care-l enervase, părându-i-se cam factice şi cam exagerat. Şi-apoi, însăşi siguranţa de sine şi emfaza cu care

subofiţerul îşi prezentase raportul, îi amintea în chip ciudat de un muzicant care depusese o mărturie falsă într-un caz grav judecat de o curte marţială, din care făcuse parte şi căpitanul Vere, pe vremea când era numai locotenent.

- Pretinzi că există cel puţin un om periculos pe bord: numeşte-l! îl somă căpitanul pe Claggart, curând după ce-l întrerupsese din vorbă, nelăsându-l să-şi sfârşească aluzia perfidă.

- William Budd, excelenţă. Un gabier…

- William Budd?! îngână căpitanul, sincer mirat…

E vorba cumva de omul pe care locotenentul Rateliffe l-a adus nu demult de pe bordul unui vas comercial? De tânărul acela care pare să fie atât de popular în rândurile echipajului? De Billy, sau „Marinarul chipeş" cum îi spun oamenii?

- Da, excelenţă, chiar de el e vorba. Căci, în ciuda tinereţii şi a frumuseţii sale, e foarte viclean. Nu degeaba se vâră în sufletul camarazilor săi, câştigându-le bunăvoinţa; la o adică, ei ar putea pune o vorbă bună pentru el! V-a pomenit oare locotenentul Ratcliffe de gluma pe care-a făcut-o Budd când a sărit de la pupa cargoului în şalupa ce venise să-l aducă la vasul nostru? însăşi veselia lui e o mască menită să ascundă ura pe care-o simte în legătură cu faptul că a fost înrolat cu de-a sila. Dumneavoastră aţi observat numai obrazul lui frcimos, dar sub bujorii ăştia se ascunde, poate, o capcană.

„Marinarul chipeş" îi atrăsese, fireşte, încă de la început atenţia căpitanului, ca o figură aparte printre ceilalţi membri ai echipajului. Deşi în general se arăta cam rezervat faţă de ofiţerii săi, comandantul îl felicitase pe locotenentul Rateliffe pentru norocul de a fi găsit un asemenea specimen ai genului uman, vrednic să pozeze, nud, pentru o statuie a lui Adam înainte de Cădere.

Cât despre gluma prin care Billy îşi luase rămas bun de la vasul „Drepturile Omului", căpitanul Vere îşi amintea că locotenentul Rateliffe îi raportase despre ea, însă cam pe ocolite, aşa cum ar fi povestit o întâmplare

hazlie; şi deşi el personal o interpretase (greşit) drept o ieşire ironică, îşi făcuse o părere şi mai bună despre tânărul recrut, deoarece, ca ostaş al marinei, nu putea decât să admire curajul unui om capabil să se lase, cu atâta bun simţ şi voioşie, luat cu hapca. În afară de asta, conduita gabierului, în măsura în care avusese prilejul s-o observe, îi confirmase căpitanului prima impresie favorabilă; cât despre calităţile de marinar ale noului recrut, ele i se păruseră atât de remarcabile, încât se gândise la un moment dat să-l promoveze într-un post care l-ar fi putut aduce sub directa lui supraveghere, şi anume în postul de şef al gabiei mari, în locul unuia mai puţin tânăr ca el, şi tocmai de-aceea mai puţin corespunzător pentru acest post. În paranteză fie spus, întrucât oamenii de pe gabia mare n-aveau de mânuit pânze atât de grele, ca velele de jos ale arborelui- mare şi arborelui trinchet, un tânăr capabil părea cel mai potrivit pentru a-i conduce, şi chiar era de preferinţă ales în postul de şef, având sub conducerea lui nişte flăcăiandri adesea foarte necopţi. Într-un cuvânt, căpitanul Vere văzuse, încă de la început, în Billy Budd ceea ce în jargonul nautic al vremii se numea un „plasament regal”, adică, pentru flota maiestăţii-sale, un plasament foarte convenabil, făcut cu puţine cheltuieli sau chiar fără nici o cheltuială.

După o scurtă pauză, în timpul căreia îşi aminti de toate aceste lucruri şi cântări în gând aluzia lui Claggart la o „capcană ascunsă” (de ce-o cântărea mai mult, de. Aceea se îndoia de buna credinţă a informatorului), căpitanul Vere se întoarse brusc spre el şi-i spuse cu o voce scăzută:

-De ce vii la mine, instructore, cu-o poveste atât de descusută? Cât despre Budd, citează-mi măcar o vorbă sau o faptă de-a lui care să confirme acuzaţia ce i-o aduci, la seama ce spui, adaugă el apropiindu-se de Claggart. Ţin totdeauna pregătită o nuia pentru martorii mincinoşi!

-Vai, excelenţă! suspină Claggart, scuturându-şi cu smerenie capul statuar, ca şi cum ar fi deplâns această nemeritată asprime de ton. Apoi, redevenind ţanţoş, ca pentru a-şi afirma cinstea pusă la îndoiala, îi cită căpitanului unele vorbe şi fapte care, la un loc, îndreptăţeau, în ipoteza autenticităţii lor, cele mai grave acuzaţii împotriva lui Budd. Şi adăugă că, pentru unele dintre acestea, se puteau găsi şi „probe concludente”.

Căpitanul Vere îl lăsă pe Claggart să-şi sfârşească vorba, încercând să sondeze, cu ochii lui cenuşii, nerăbdători şi neîncrezători, ochii violeţi şi

placizi ai maestrului instructor. Apoi rămase pe gânduri o clipă. Eliberat de căutătura iscoditoare a comandantului, Claggart îl observă atent, cu o expresie greu de descris.

-Expresia unui om dornic să ghicească pe faţa interlocutorului său rezultatul tacticii folosite; o asemenea expresie trebuie să fi avut purtătorul de cuvânt al pizmaşilor fii ai lui Iacob, când i-au arătat acestuia haina mânjită de sânge a tânărului losif, înşelându-l pe îndureratul patriarh.

Cu toate că, datorită unei calităţi neobişnuite a fibrei sale morale, căpitanul Vere putea intui precis esenţa caracterului oricărui om. Cu care avea de-a face, impresia lui despre Claggart şi despre ceea ce se petrecea realmente în sufletul acestuia, se întemeia nu atât pe intuiţie, cât pe o bănuială puternică, „grevată ce-i drept de unele îndoieli stranii. Perplexitatea ce i se citea pe faţă era în legătură nu atât cu omul denunţat, aşa cum îşi închipuia Claggart, cât cu denunţătorul însuşi, căpitanul Vere întrebându-se cum ar putea acţiona mai bine împotriva lui. La început voise, fireşte, să-i ceară lui Claggart să aducă „probele concludente” despre care pomenise. Dar procedând astfel, ar fi dat în vileag toată povestea, ceea ce, în actualele împrejurări, ar fi putut avea consecinţe nedorite asupra echipajului. Povestea ar fi luat sfârşit dacă s-ar fi dovedit că Claggart depusese o mărturie mincinoasă. De aceea, înainte de a verifica acuzaţia, îl va verifica, practic, pe acuzator, socotind, că acest lucru se putea realiza în mod discret, fără tămbălău.

Măsura pe care se hotărî să o ia, făcea necesară o schimbare de decor, mai bine zis transferarea scenei într-un loc mai puţin expus privirilor decât larga punte a dunetei. Căci deşi cei câţiva ofiţeri de artilerie aflaţi în preajmă se retrăseseră, potrivit etichetei navale, în clipa când căpitanul Vere îşi începuse plimbarea pe punte, şi nu cutezaseră desigur să micşoreze distanţa în timpul discuţiei sale cu Claggart, purtată cu voce joasă de amândoi, astfel încât nu puteau fi auziţi de nimeni, mai ales că bătea vântul, iar valurile clipoceau, totuşi discuţia asta, prelungindu-se, atrăsese atenţia câtorva gabieri cocoţaţi pe vergi şi chiar unora dintre marinarii de pe punţile de mijloc sau mai din faţă.

De îndată ce hotărî ce avea de făcut, căpitanul Vere trecu la fapte. Întorcându-se brusc spre Claggart, îl întrebă:

- Ascultă, instructore, Budd e de cart în clipa de faţă?

- Nu, excelenţă, răspunse Claggart.

Atunci, adresându-se aspirantului celui mai apropiat, căpitanul strigă:

- Domnule Wilkes! spune-i lui A.lbert să vină la mine!

Albert era un fel de valet al căpitanului, care avea multă încredere în acest băiat, preţuindu-i discreţia şi lealitatea.

- Îl cunoşti pe Budd, gabierul? îl întrebă comandantul pe băiat, când acesta se înfăţişă.

- Îl cunosc, domnule căpitan.

- Du-te şi caută-l. Nu-i de servici. Spune-i, între patru ochi, să vină la pupa. Ai grijă să nu stea de vorbă cu nimeni. Ţine-l de vorbă până ajungi cu el aici, şi abia atunci comunică-i, dar nu înainte, că e aşteptat în cabina mea. Ai priceput? Hai, du-te! Instructore, fii bun fi arată-te pe punţile inferioare. Iar când vei socoti că Albert a avut vreme să se-ntoarcă împreună cu marinarul căutat, pregăteşte-te să-l urmezi pe tăcute în cabina mea.

Gabierul se arătă destul de mirat când se pomeni închis în cabină, împreună cu comandantul şi cu Claggart. Mirarea lui era, însă, lipsită de teamă sau neîncredere. Un om necopt dar atât de cinstit şi generos din fire ca el, simte foarte târziu, deşi uneori nu simte de loc, semnele prevestitoare ale unor primejdii mai grave ce-l ameninţă din partea semenilor săi. Singura idee ce se formă în mintea tânărului marinar fu aceasta: „Da, am avut totdeauna impresia că mă bucur de simpatia căpitanului. Mă întreb dacă nu cumva are de gând să mă numească bosman al şalupei sale, Mi-ar plăcea postul ăsta. Pe semne că l-a chemat pe maestrul instructor ca să-i ceară referinţe despre mine.”

- Închide uşa, planton! zise comandantul. Stai în prag, şi nu lăsa pe nimeni să intre. Şi acum, inştructore, repetă în faţa acestui om ceea ce mi-ai spus despre dânsul.

Şi comandantul se pregăti să scruteze feţele celor doi oameni pe care vroia să-i confrunte.

Cu pasul măsurat şi cu calmul sigur de sine al unui medic de spital ce se-apropie în sala comună de vreun pacient la care a remarcat sâmptomele unei crize iminente, Claggart înaintă hotărât spre Billy şi, privindu-l în ochi ca şi cum ar fi vrut să-l hipnotizeze, îşi repetă pe scurt acuzaţia.

La început Billy nu pricepu. Dar când pricepu, în sfârşit, obrajii lui îmbujoraţi se acoperiră parca de o lepră albă. Rămase încremenit, ca un om tras în ţeapă, căruia i s-a pus un căluş în gură. Între timp, ochii acuzatorului, fără a se dezlipi de ochii albaştri şi holbaţi ai acuzatului, suferiseră o schimbare extraordinară, devenind din violeţi, cum erau de-obicei, de un purpuriu murdar. Aceste faruri ale intelectului uman îşi pierduseră orice expresie omenească, holbându-se, reci şi străini, aidoma ochilor anumitor făpturi necatalogate ale adâncurilor. Dacă prima privire hipnotică fusese aceea a unui şarpe care-şi fascinează prada, ultima privire era ca saltul hulpav al unui peşte-torpilă.

- Vorbeşte, omule! îl îndemnă căpitanul Vere pe tânărul marinar încremenit, a cărui înfăţişare, îl impresiona mult mai mult decât aceea a lui Claggart. Vorbeşte, apără-te!

Acest îndemn nu trezi, însă, la Billy decât o gesticulaţie stranie şi un soi de bolboroseală: uimirea lui în faţa unei astfel de acuzaţii, ce se abătea din senin asupra tinereţii lui lipsite de experienţă, precum şi groaza ce i-o inspira, poate, acuzatorul, îi accentuară defectul de vorbire în aşa măsură, încât defectul acesta căpătă pentru moment proporţiile unui mutism convulsiv, în vreme ce capul şi trupul, zadarnic încordate într-un deznădăjduit efort de a se conforma îndemnului de a vorbi şi de a se apăra, dădeau feţei sale expresia unei vestale condamnate, în clipa când, îngropată de vie, începe să se zbată ca să nu se înăbuşe.

Deşi căpitanul Vere ignorase până atunci beteşugul vocal al marinarului, îl ghici numaidecât, deoarece în fâţişarea lui îi aminti subit de un strălucit coleg de şcoală, pe care-l văzuse cândva paralizat de aceeaşi neputinţă, tocmai când se ridica să răspundă, primul, la o întrebare grea pusă

clasei de către profesor. Apropiindu-se de tânărul marinar, şi punându-i cu blândeţe mâna pe umăr, îi vorbi astfel:

- Nu-i nici o grabă, tinere. Ai tot timpul să te gândeşti. Ai tot timpul. Contrar efectului urmărit, cuvintele astea, rostâte pe un ton atât de părintesc, îl făcură pe Billy, mişcat desigur până-n străfundul sufletului, să întreprindă eforturi şi mai disperate de a vorbi, eforturi care sfârşiră prin a-i întări paralizia, dând feţei lui expresia unui crucificat. În clipa următoare braţul lui drept ţâşni ca o salvă de tun în noapte, iar Claggart se prăbuşi pe punte. Fie datorită staturii lui înalte, fie din pricină că o calculase astfel, lovitura de pumn a tânărului atlet izbise din plin în fruntea atât de armonioasă şi de inteligentă a maestrului instructor. Acesta căzu cât era de lung, ca o prăjină masivă şi, după ce horeai de câteva ori, rămase nemişcat.

- Nefericitule, ce-ai făcut?! murmură căpitanul Vere cu glas stins. Dar mai bine vino-aici şi ajută-mă!

Ridicară amândoi trupul celui căzut, apucându-l de spate, şi- i aşezară. Trupul firav se supuse, mlădios, dar rămase inert. Era ca şi cum ar fi mânuit un şarpe mort. Îl întinseră la loc, pe duşumea. Căpitanul Vere se ridică şi, acoperindu-şi faţa cu o mână, păru la fel de impasibil ca momâia de la picioarele sale. Cântărea, oare, toate implicaţiile evenimentului, gândindu-se nu numai la ceea ce trebuia făcut pe moment, ci şi la ceea ce trebuie făcut pe viitor?

Îşi trase încet mâna de pe faţă: ai fi zis că iese luna dintr-o eclipsă, cu o altă înfăţişare decât aceea pe care-o avusese înainte de-a se lăsa învăluită. Atitudinea părintească manifestată până atunci faţă de Billy, cedase locul disciplinei militare. Căpitanul Vere îi porunci gabierului, pe un ton oficial, să se retragă într-o cabină de la pupa (i-o arătă cu degetul) şi să rămână acolo până va fi chemat. Billy se supuse maşinal acestui ordin, fără să scoată o vorbă. Atunci, deschizând uşa ce dădea spre dunetă, căpitanul Vere îi porunci plantonului de-afară:

- Trimite pe cineva după Albert!

Când acesta din urmă îşi făcu apariţia, căpitanul îi spuse, nelăsându-l să observe trupul întins pe duşumeaua cabinei:

- Albert, spune-i medicului că vreau să-l văd. Dar tu să nu te-ntorci până nu te chem.

Când apăru medicul, un om cumpănit, grav şi cu multă experienţă, pe care nimic nu-l putea surprinde, căpitanul Vere păşi în întâmpinarea lui, interpunându-se astfel, fără să vrea, între el şi Claggart. Dar când medicul îşi începu salutul de rigoare, căpitanul îl întrerupse:

- Lasă asta, şi spune-mi care-i starea omului de colo! şi-i arătă spre trupul întins pe podea.

Medicul privi într-acolo şi, în ciuda stăpânirii sale de sine, avu o uşoară tresărire la neaşteptata privelişte. Pe faţa lividă a lui Claggart curgea acum, din nări şi din urechi, un şuvoi gros de sânge negru. Privirea expertă a medicului îi spuse acestuia că omul din faţa lui nu era viu.

-E adevărat, deci? zise căpitanul Vere, observându-l cu luare-aminte. Mă gândeam eu! Dar te rog să verifici.

Drept care, medicul procedă la obişnuitul examen, care nu făcu decât să confirme prima impi’esie. Sincer îngrijorat, medicul îi aruncă superiorului său o privire intens iscoditoare. Dar căpitanul Vere stătea nemişcat, cu mâna la frunte. Deodată, apucându-l de braţ pe medic şi arătându-i cadavrul, căpitanul exclamă:

- Priveşte! E osânda dumnezeiască împotriva lui Anania!

Tulburat de nervozitatea căpitanului, nervozitate pe care n-o observase până atunci la acesta, şi ignorând cu desăvârşire cele petrecute, prudentul medic îşi ţinu gura, mulţumindu-se să întrebe încă o dată cu privirea ce anume dusese la o asemenea tragedie.

Dar căpitanul Vere căzuse din nou pe gânduri, redevenind nemişcat. Apoi tresări iarăşi, exclamând cu patimă în glas:

-Răpus de un înger al Domnului! Şi, totuşi, îngerul trebuie să fie spânzurat!

Aceste exclamaţii pătimaşe, cu totul lipsite de noimă pentru un om care încă n-avea habar despre cele petrecute, îl descumpăniră şi mai mult pe medic. Dar căpitanul Vere, venindu-şi parcă în fire, îi povesti pe scurt, cu un glas ceva mai potolit, împrejurările ce duseseră la tragicul eveniment.

- Dar trebuie să ne grăbim, adăugă el. Hai, ajută-mă să-l duc în încăperea aceea.

Şi arătă spre cabina din faţa aceleia în care-l trimisese pe gabier. Tulburat de această cerere ciudată, care implica dorinţa, inexplicabilă pentru el, de a păstra taina întregii întâmplări, medicul se resenmă să se supună, neavând încotro.

- Acum, du-te! îi zise căpitanul Vere, pe tonul lui obişnuit. Poţi pleca. Voi convoca de îndată o curte marţială. Povesteşte-le locotenenţilor ce s-a întâmplat, şi roagă-i să-şi ţină gura. Spune-i şi domnului Mordant.

Domnul Mordant era căpitanul detaşamentului de infanterie marină. Medicul ieşi din cabină plin de temeri şi bănuieli. Nu cumva căpitanul

Vere avusese un acces subit de demenţă? Sau poate era doar o emoţie trecătoare, provocată de un eveniment straniu şi neobişnuit? Cât despre ideea de a convoca curtea marţială, medicul socotea că era o idee lipsită de prudenţă, dacă nu şi mai rău. După părerea lui, trebuia să se procedeze la întemniţarea lui Billy Budd, potrivit regulamentului, orice altă măsură urmând să fie amânată până la joncţiunea vasului cu escadra, căci numai amiralul era competent să judece un caz atât de extraordinar. Medicul îşi aminti de neobişnuita stare de agitaţie a căpitanului Vere şi de exclamaţiile lui pătimaşe, atât de nepotrivite cu felul său de a fi. Îşi ieşise, cumva, din minţi? Admiţând că da, acest lucru era cam greu de dovedit. Ce putea, oare, face el, medicul? E greu de imaginat o situaţie mai penibilă decât aceea a unui ofiţer aflat sub ordinele unui comandant pe care-l bănuieşte a fi nu chiar nebun, dar nici în deplinătatea facultăţilor sale mintale. A discuta ordinele date de comandant ar fi o insolenţă. A-i opune rezistenţă, ar fi un act de rebeliune.

Conformându-se ordinului primit, medicul le comunică locotenenţilor şi domnului Mordant cele întâmplate, fără să pomenească nimic despre starea

comandantului. Ofiţerii se arătară la fel de surprinşi şi îngrijoraţi ca şi el, împărtăşindu-i totodată convingerea că o asemenea situaţie era de competenţa amiralului.

Cine-ar putea să traseze într-un curcubeu hotarul exact care desparte violetul de portocaliu? Noi percepem limpede diferenţa dintre culori, dar nu şi locul exact unde una începe a se contopi cu cealaltă. Acelaşi lucru se poate spune şi despre mintea sănătoasă în raport cu cea bolnavă. În cazurile flagrante, nu încape nici o îndoială. Dar în anumite cazuri, bănuite a fi de o gravitate ceva mai redusă, puţini oameni s-ar încumeta să tragă o linie precisă de demarcaţie, în afară de unii experţi, care-ar fi dispuşi s-o facă pentru un onorariu. Unii oameni nu s-ar da înapoi de la nimic pentru bani.

Dacă, aşa cum bănuise din capul locului medicul, căpitanul Vere era sau nu victima unui acces de demenţă, îl lăsăm pe cititor să hotărască singur, în lumina faptelor povestite de noi.

Nefericitul eveniment relatat mai înainte nu se putea produce într-o conjunctură mai proastă. El avea loc curând după reprimarea răscoalelor, adică într-o perioadă foarte critică pentru autorităţile navale, când se cerea fiecărui comandant englez să posede două calităţi rareori compatibile: prudenţa şi severitatea. De altminteri cazul în chestiune era excepţional de grav.

În lanţul încâlcit al împrejurărilor care precedaseră sau însoţiseră evenimentul petrecut pe bordul vasului „Indomitable” şi în lumina codului marţial potrivit căruia acest eveniment urma să fie judecat, nevinovăţia şi culpabilitatea, întruchipate de Claggart şi Budd, îşi schimbaseră de fapt locurile.

Din punct de vedere juridic, aparenta victimă a tragediei era acela care încercase să-i facă rău unui om nepătat; iar din punct de vedere militar şi naval, fapta acestuia din urmă constituia, fără doar şi poate, o crimă dintre cele mai odioase. Mai mult decât atât: cu cât binele şi răul implicate în acest caz ieşeau mai clar la iveală, cu atât mai gravă era răspunderea asumată de un comandant leal, dar neautorizat să judece cazul pe baza lui juridică iniţială.

Nu-i de mirare, deci, că în pofida firii lui hotărî te, căpitanul Vere simţea că trebuia să fie şi circumspect, nu numai operativ. Înainte de a putea stabili în amănunt măsurile ce se impuneau, şi înainte ca ultima dintre aceste măsuri să fie adusă la îndeplinire, el socotea nimerit, având în vedere împrejurările, să se ferească, pe cât posibil, de orice publicitate. Poate că greşea procedând astfel, sau poate că avea dreptate. Un lucru e sigur, şi anume, că, mai târziu, avea să fie criticat de unii dintre subalternii săi, în convorbirile lor confidenţiale din cabine sau din careul ofiţerilor, criticile lor fiind atribuite de către prietenii săi, şi mai ales de către vărul său Jack Denton, invidiei profesionale pe care-o inspira „Astralul Vere”. Comentariile astea invidioase nu erau chiar lipsite de temei. Faptul că păstrase secretul întregii întâmplări, limitând deocamdată cunoaşterea ei la locul în care se petrecuse crima, adică la cabina de pe dunetă, faptul acesta oferea oarecare analogie cu politica adoptată în tragediile de palat, atât de frecvente în capitala întemeiată de barbarul ţar Petru.

Cazul era însă de aşa natură, încât căpitanul Vere ar fi fost poate bucuros să amâne luarea oricărei măsuri, în afară de întemniţarea gabierului, până-n momentul când vasul se va fi întors în mijlocul escadrei, căci atunci i-ar fi putut supune amiralului, spre judecată, întreaga situaţie.

Dar un ofiţer adevărat seamănă, în anumite privinţe, cu un călugăr adevărat. Acesta din urmă nu-şi respectă jurămintele monahale cu mai multă abnegaţie decât îşi respectă cel dintâi jurământul de a-şi face datoria ostăşească.

Simţind că, dacă nu se iau măsuri grabnice, fapta gabierului ar putea aţâţa, de îndată ce-ar fi cunoscută pe punţi, tăciunii rămaşi de la incendiul din Nord, căpitanul Vere fu cuprins de un sentiment al urgenţei, care înlătură orice alte considerente. Dar deşi era un adept zelos al disciplinei, nu-i plăcea autoritatea de dragul autorităţii. Şi nu era câtuşi de puţin dornic să se agaţe de orice prilej pentru a monopoliza toate riscurile responsabilităţii morale, în orice caz, nu pe acelea care puteau fi lăsate în seama vreunui ofiţer superior, sau împărţite cu egalii sau chiar cu subalternii săi. De aceea era bucuros că decizia lui de a aduce cazul în faţa unui tribunal sumar alcătuit din propriii săi ofiţeri, rezervându-şi lui însuşi, ca unuia căruia îi incumba suprema răspundere, dreptul de a prezida şi, la nevoie, de a interveni, reglementar sau nereglementar, decizia asta nu contravenea uzanţelor.

În consecinţă, convocă grabnic o curte marţială, alcătuită din oameni aleşi chiar el: primul locotenent, căpitanul detaşamentului de infanterie marină şi pilotul-şef.

Asociind un ofiţer din infanteria marină cu alţi doi din flotă, într-un proces intentat unui marinar, comandantul se abătea, poate, de la regula generală. Procedase astfel, însă, din convingerea că ofiţerul de armată era un om judicios, înţelept şi capabil, poate, să facă faţă unui caz dificil, cum nit mai întâlnise în experienţa lui de până atunci. Dai şi faţă de acest ofiţer avea unele rezerve, cunoscându-l ca pe un personaj extrem de bonom, căruia-i plăcea să mănânce şi să doarmă bine, ceea ce-l predispunea spre obezitate. Un astfel de om, oricât de curajos ar fi pe câmpul de luptă, nu este, poate, cei mai în măsură să rezolve o dilemă morală cu implicaţii tragice. Cât despre primul locotenent şi pilotul-şef, căpitanul Vere îşi dădea, desigur, seama că. În ciuda onestităţii şi a curajului lor încercat îru bătălii, inteligenţa li-era limitată aproape exclusiv la chestiunile marinăreşti şi la exigenţele militare ale profesiunii lor.

Tribunalul se întruni chiar în cabina în care avusese loc nefericitul eveniment. Cabina asta, care era a comandantului, ocupa întreg spaţiul de sub dunetă. În spatele ei, de-o parte şi de alta, se aflau două cămăruţe, una transformată vremelnic în închisoare, iar cealaltă în morgă; între ele, se întindea un coridor îngust, dar foarte lung, care mergea paralel cu grinda transversală a vasului. Deasupra se deschidea un luminător nu prea larg, iar la fiece capăt al coridorului se afla câte un hublou, ce se putea lesne transforma în sabord pentru tunuri de calibru mic.

Totul fiind gata, se trecu grabnic la punerea sub acuzaţie a lui Billy Budd. Căpitanul Vere compăru, fireşte, ca unicul martor în proces şi, ca atare, îşi abandonă provizoriu rangul, menţinându-şi-l totuşi printr-un detaliu în aparenţă neînsemnat: el îşi depuse mărturia în partea dinspre vânt a vasului, silind astfel curtea să se instaleze în partea de sub vânt. Căpitanul povesti pe scurt împrejurările care duseseră la acel deznodământ tragic, fără a omite acuzaţiile lui Claggart şi reacţia împricinatului faţă de aceste acuzaţii. La sfârşitul depoziţiei, cei trei ofiţeri se uitară surprinşi la Billy Budd, ultimul om pe care l-ar fi bănuit în stare de intenţiile de revoltă ce-i

fuseseră atribuite de Claggart, sau capabil să săvârşească o asemenea crimă, pe care, totuşi, o săvârşise în chip de netăgăduit. Primul locotenent, luând conducerea dezbaterilor, se întoarse spre deţinut şi-l întrebă:

-Lucrurile s-au petrecut aşa cum a spus căpitanul Vere? Da sau nu? Răspunsul veni, cu un glas mai puţin împiedicat decât s-ar fi putut prevedea:

- Căpitanul Vere a spus adevărul. Lucrurile s-au petrecut exact aşa cum a spus căpitanul Vere, dar nu aşa cum a pretins maestrul instructor. Am mâncat pâinea regelui şi sunt credincios regelui.

- Te cred, omule! zise martorul, cu o voce tremurătoare, singurul indiciu al unei emoţii altminteri perfect stăpânite.

- Dumnezeu să vă binecuvânteze pentru vorba asta, înălţimea voastră! exclamă Billy, nu fără o uşoară bâlbâială, prăbuşindu-se aproape. Dar o nouă întrebare îl sili să-şi vină în fire şi să se stăpânească.

- Nu, spuse el cu acelaşi glas împiedicat, nu exista nici o duşmănie între noi. Nu i-am purtat niciodată pică maestrului instructor. Regret „a murit. N-am vrut să-l omor. Dacă m-aş fi putut folosi de grai, nu l-aş fi lovit. Dar mi-a aruncat în obraz, în prezenţa comandantului, o minciună îngrozitoare, la care trebuia să răspund şi n-am putut răspunde decât lovindu-l. Dumnezeu să m-ajute!

Această mărturisire sinceră şi pătimaşă a acuzatului îi făcu pe judecători să priceapă întreaga semnificaţie a cuvintelor care-i nedumeriseră ceva mai înainte, „Te cred, omule!”, cuvinte rostite de singurul martor al tragediei, îndată după ce Billy tăgăduise cu atâta patimă orice intenţie sediţioasă.

Fu întrebat apoi dacă ştia sau bănuia ceva în legătură cu o anumită agitaţie (judecătorul voia să spună răscoală, dar evita acest termen), care ar fi cuprins vreo secţiune sau alta a echipajului. Întrucât răspunsul întârzia, curtea atribui această zăbavă defectului de vorbire care amânase sau stânjenise răspunsurile anterioare. Dar acum era vorba de cu totul altceva: întrebarea cu pricina îi amintise lui Billy de discuţia lui cu omul de la pupa. Iar repulsia lui instinctivă de a juca un rol care să aducă măcar de departe cu rolul unui denunţător al camarazilor săi, precum şi acel primitiv şi greşit

simţ al onoarei, care-l împiedicase deja să raporteze situaţia, deşi era de datoria lui de marinar leal să raporteze (în caz contrar vexpunându-se la pedeapsa cea mai aspră), aceste sentimente, însoţite de oarba lui convingere că nu exista, de fapt, nici un complot, precumpăniră în sufletul lui Billy Budd. De aceea, răspunsul lui, când în sfârşit veni, fu negativ.

-Încă o întrebare, rosti cu voce gravă şi emoţionată ofiţerul de infanterie marină, intervenind pentru prima oară în dezbateri. Dumneata pretinzi că acuzaţia maestrului-instructor era mincinoasă. Ei, bine, pentru ce ar fi spus el o minciună atât de răuvoitoare, dacă nu exista între voi nici o duşmănie, aşa cum singur declari?

Întrebarea asta, care atingea, fără voia ofiţerului, o zonă spirituală cu totul inaccesibilă minţii lui Billy, îl tulbură pe acesta în aşa măsură, încât zăpăceala lui ar fi putut trece, în ochii anumitor observatori, drept o dovadă involuntară a vinovăţiei sale ascunse. El se sili totuşi să răspundă, dar renunţă repede la această zadarnică osteneală, aruncând în acelaşi timp o privire rugătoare spre căpitanul Vere, ca spre singurul său prieten şi sprijinitor. Căpitanul se ridică în picioare şi spuse, adresându-se ofiţerului care pusese întrebarea:

-Întrebarea dumitale este cât se poate de firească. Dar cum ar putea răspunde la ea acuzatul? sau oricare altcineva, în afara aceluia care zace acolo (şi arătă spre cabina unde fusese închis mortul). Dar cel întins acolo nu se va ridica să răspundă la chemarea noastră. Iată de ce, întrebarea pusă adineauri nu este, după mine, concludentă. Oricare-ar fi fost motivul ce l-ar fi putut îndemna pe maestrul-instructor, şi oricare-ar fi fost cauzele care au provocat lovitura, curtea marţială trebuie să-şi concentreze atenţia exclusiv asupra consecinţei pomenitei lovituri, consecinţă ce nu poate fi interpretată altfel decât ca un gest al făptaşului.

Nepricepând, desigur, întreaga semnificaţie a acestor cuvinte, Billy întoarse către cel ce le rostise o privire patetic-interogativă, privire asemănătoare, prin expresivitatea-i mută, aceleia pe care ar putea-o arunca un câine de rasă stăpânului său, căutând pe faţa lui explicaţia vreunui gest ce depăşeşte puterea de înţelegere a neamului câinesc. Vorbele comandantului

făcură impresie şi asupra celor trei ofiţeri, îndeosebi asupra căpitanului de infanterie marină. Ei avură sentimentul că aceste vorbe ascund un tâk neprevăzut, implicând o idee preconcepută a comandantului. În orice caz, ele nu puteau decât să-i agraveze tulburarea manifestată până atunci.

Căpitanul de infanterie marină luă din nou cuvântul, pe un ton sceptic, adresându-se atât colegilor săi, cât şi căpitanului Vere:

-Nu se află de faţă nimeni, vreau să spun nici un membru al echipajului, care să poată arunca vreo lumină, fie ea indirectă, asupra a tot ce mai rămâne misterios în cazul judecat de noi.

- Iată o observaţie bine gândită, zise căpitanii! Vere. Înţeleg încotro ţintiţi. Da, există aici un mister, sau, ca să folosesc un termen biblic, „o taină a păcatului vrednică de discuţiile teologilor psihologi. Dar întrucât ne priveşte pe noi acest lucru, ca membri ai unui tribunal militar? De altfel, orice investigaţie din parte-ne este cu neputinţă, din pricină că omul de colo (şi arătă din nou spre cabina mortuară) a amuţit pe veci. Fapta deţinutului, iată singurul lucru pe care trebuie să-l judecăm!

Neştiind cum să răspundă la intervenţia comandantului şi în deosebi la afirmaţia repetată în concluzie, ofiţerul de infanterie marină se adânci într-o tăcere posacă. Primul locotenent, care îşi asumase în chip firesc conducerea dezbaterilor, încă de la început, îşi luă din nou acest rol, în urma unei priviri imperioase a căpitanului Vere, privire mai eficace decât orice cuvinte. Întorcându-se spre deţinut, i se adresă, cu şovăială în glas:

- Budd, dacă mai ai ceva de spus, spune-ne acum!

Tânărul matelot aruncă din nou o privire fugară spre căpitanul Vere; apoi, ca şi cum atitudinea acestuia i-ar fi confirmat propria convingere instinctivă, că tăcerea era acum ce! mai înţelept lucru, îi răspunse locotenentului:

-Am spus tot ce am avut de spus, domnule!

Marinarul care stătuse de strajă la uşa cabinei când Billy Budd intrase acolo împreună cu maestrulinstructor, şi care acum îl păzea pe gabier, primi ordinul de a-l duce înapoi în cabina închisoare. Când împricinatul şi

paznicul ieşiră, cei trei ofiţeri se mişcară, toţi deodată, pe scaunele lor, ca şi cum s-ar fi eliberat parţial de o tensiune interioară provocată de simpla prezenţă a lui Billy. Ei începură să se uite unul la altul, tulburaţi şi nehotărâţi, deşi-şi dădeau seama că trebuiau totuşi să ia o hotărâre, şi asta cât mai grabnic. Cât despre căpitanul Vere, stătea cu spatele la ei, furat pare-se de unul din momentele lui de absenţă, şi se uita printr-un sabord la pustietatea monotonă a mării învăluită de umbrele amurgului. Dar tăcerea prelungită a Curţii, sfâşiată rareori de şoaptele scurte şi grave ale judecătorilor ce se sfătuiau între ei, sfârşi prin a-l încuraja să ia o hotărâre. El se întoarse cu faţa spre ei şi începu să se plimbe de colo până colo prin cabină, abureând, pentru a reveni în partea dinspre tribord, puntea înclinată între timp de ruliul vasu lui; fără voia lui, căpitanul simboliza astfel hotărârea de a învinge greutăţile, ridicându-se chiar împotriva unor instincte primare la fel de puternice ca vântul şi ca marea.

Deodată se opri în faţa celor trei ofiţeri şi, după ce le scrută feţele, rămase o clipă locului, nu atât pentru a-şi aduna gândurile, cât parcă pentru a le găsi expresia cea mai adecvată, cea mai în măsură să convingă nişte oameni bine-intenţionaţi, dar lipsiţi de maturitate intelectuală, oameni cărora era necesar să li se demonstreze anumite principii, socotite axiomatice de către el însuşi. Poate că unul din motivele care-i împiedică pe anumiţi oameni să ia cuvântul în faţa unei adunări populare, este tocmai această reţinere interioară.

Când vorbea totuşi, ceva din miezul vorbelor lui şi din felul cum le rostea, vădea influenţa unor studii solitare, care modificaseră şi temperaseră educaţia practică a unei cariere active. Acest lucru, laolaltă cu terminologia pe care o folosea din când în când, îndreptăţeau oarecum acuzaţia de pedanterie ce i-o aduceau anumiţi colegi de formaţie pur practică, deşi recunoşteau deschis că în flota maiestăţii-sale nu exista căpitan mai valoros decât „Astralul Vere”.

-Până în prezent, spuse el în substanţă, am fost doar un simplu martor. Nu m-aş gândi să adopt acum un alt ton, tonul unui colaborator al dumneavoastră în acest proces, dacă n-aş observa la domniile voastre o nelinişte ce vă face să şovăiţi, tocmai într-un moment critic, nelinişte izvorâtă, desigur, din conflictul dintre simţul datoriei militare şi scrupulele voastre morale, întemeiate pe compasiune. Cât despre compasiune, cum aş

putea, oare, să n-o împărtăşesc? Fiind, însă, conştient de datoria mea supremă, lupt împotriva scrupulelor care mi-ar putea slăbi hotărârea. Şi asta, domnii mei, nu pentru că aş încerca să-mi ascund mie însumi faptul că avem de-a face cu un caz excepţional. Privit dintr-un punct de vedere pur speculativ, cazul acesta ar putea fi deferit unui juriu de cazuişti. Dar pentru noi, care nu suntem nici cazuişti, nici moralişti, e un caz practic, pe care trebuie să-l judecăm practic, în conformitate cu legea marţială.

Fiindcă veni vorba de scrupulele dumneavoastră obscure, vă rog să le aduceţi la lumină! Scoateţi-le la iveală, îngăduindu-le să se rostească. Ia să vedem, dacă nu cumva ar putea să fie tălmăcite astfel: Dacă, fără a ţine seama de circumstanţele atenuante, trebuie să considerăm moartea maestrului-instructor drept o crimă a deţinutului, este oare aceasta o crimă capitală, pasibilă de pedeapsa cu moartea? Dar oare adevărata justiţie cere să nu se ţină seama decât de fapta împricinatului? Putem noi, oare, condamna la moarte, printr-un verdict sumar şi ruşinos, pe un semen de-al nostru, nevinovat nu numai în faţa Domnului, dar chiar şi în ochii noştri? V-am tălmăcit bine gândurile? Feţele voastre triste adeveresc spusele mele. Ei bine, şi eu încerc acest simţământ, cu toată puterea. E ceva natural. Dar oare bumbii pe care-i purtăm atestă supunerea noastră faţă de natură? Nu, ci faţă de rege. Cu toate ca oceanul, această icoană neprihănită a Naturii primitive, este stihia în care ne mişcăm şi ne ducem existenţa de marinari, datoria noastră de ofiţeri ai regelui se exercită oare într-o sferă deopotrivă de naturală? Nicidecum. Chiar în clipa când ne-am luat în primire rangul de ofiţeri ne-am pierdut libertatea naturală de acţiune, în punctele esenţiale, înainte de a se declara războiul, suntem oare consultaţi noi, cei care avem datoria să luptăm pentru că aşa ni se ordonă? Dacă se întâmplă ca războiul să întrunească adeziunea noastră, aceasta este o simplă coincidenţă. La fel şi în alte privinţe. Şi în cazul de faţă tot aşa. Să presupunem că judecata aceasta s-ar încheia printr-o condamnare: nu atât noi înşine, cât legea marţială care operează prin noi, ar fi autorul acestei condamnări. Nu noi suntem răspunzători de legea asta şi de asprimea ei. Răspunderea noastră, asumată prin jurământ, rezidă în faptul că, oricât de necruţătoare ar fi legea, noi trebuie totuşi să ne conformăm ei şi s-o aplicăm.

Dar caracterul excepţional al acestui caz vă zguduie inimile. Şi a mea e zguduită. Dar să nu îngăduim ca inimile noastre fierbinţi să ne trădeze mintea, care cată să rămână lucidă. Un magistrat cinstit, care judecă, pe

uscat, o crimă, se va lăsa oare influenţat, la ieşirea din tribunal, de rugăminţile şi plânsetele vreunei rude îndepărtate a acuzatului? Ei bine, inima, care adesea e partea femeiască a bărbatului, joacă în cazul de faţă rolul acelei femei plângăreţe şi, oricât de greu ne-ar veni, trebuie s-o ignorăm.

Căpitanul Vere se opri, priyindu-i cu luare aminte, apoi continuă:

-Ceva din înfăţişarea voastră pare a spune că nu numai inima se răzvrăteşte în voi, ci şi conştiinţa, conştiinţa voastră intimă. Spuneţi-mi, însă, dacă, având în vedere poziţia pe care o ocupăm, conştiinţa asta intimă trebuie sau nu să se plece în faţa conştiinţei imperiale, întruchipată în codul pe temeiul căruia judecăm?

Cei trei ofiţeri se foiră pe scaunele lor, nu atât convinşi cât tulburaţi de toate aceste argumente, care nu făceau decât să le exaspereze conflictul lăuntric. Dându-şi seama de acest lucru, căpitanul Vere tăcu o clipă, apoi urmă, pe un ton schimbat:

- Pentru a deveni ceva mai fermi, să recapitulăm faptele. În timp de război, pe mare, un marinar îşi loveşte superiorul în grad, şi-l omoară. Independent de efectul ei, lovitura în sine constituie, potrivit legii marţiale, o crimă capitală. De asemenea…

- Da, domnule! îl întrerupse, emoţionat, ofiţerul de infanterie marină. Într-un anumit sens, aşa este. Dar Billy Budd nu intenţionase desigur nici să se răzvrătească, nici să ucidă.

- Sigur că nu, bunul meu domn. În faţa unui tribunal mai puţin arbitrar şi mai milostiv decât o curte marţială, aceasta ar fi o circumstanţă foarte atenuantă. Iar la judecata de apoi, acuzatul ar fi achitat. Dar aici? Noi judecăm conform legii privitoare la reprimarea rebeliunii. Un copil nu poate semăna mai mult la chip cu tatăl său, decât seamănă această lege, în spiritul ei, cu războiul care a zămislit-o. Chiar pe bordul acestui vas, aflat în slujba maiestăţii-sale, există englezi siliţi să se bată pentru rege împotriva propriei lor voinţe; ba, pe cât ne putem da seama, chiar împotriva conştiinţei lor. Ca oameni, unii dintre noi ar putea fi mişcaţi de atitudinea lor, dar ca ofiţeri de marină, ce ne pasă nouă? Iar inamicului îi pasă şi mai puţin! El i-ar tăia în

bucăţi pe toţi marinarii noştri, fie ei voluntari sau înrolaţi cu de-a sila. Iar noi procedăm la fel cu marinarii inamicului, chiar dacă unii dintre ei împărtăşesc poate ura noastră împotriva regicizilor din Directoratul francez. Războiul nu ţine seamă decât de faţadă, de aparenţe. Iar legea privitoare la reprimarea rebeliunii seamănă, repet, cu războiul care i-a dat naştere. Faptul că Budd a avut sau nu intenţia să facă ce-a făcut, nu ne interesează câtuşi de puţin. Dar în timp ce, datorită frământărilor voastre, pe care, repet, nu pot decât să le respect, noi prelungim în chip ciudat o judecată ce s-ar cuveni să fie sumară, s-ar putea ca inamicul să apară la orizont şi să înceapă o bătălie. Trebuie să acţionăm, alegând între aceste două soluţii: condamnarea sau achitarea.

-N-am putea oare condamna atenuând totuşi pedeapsa? întrebă cu şovăială în glas locotenentul mai tânăr, care vorbea pentru prima oară.

-Locotenente, presupunând că acest lucru ar fi absolut legal în împrejurările de faţă, gândeşte-te la consecinţele unei astfel de clemenţe. Oamenii (adică echipajul) au un bun simţ înnăscut, şi mai toţi sunt familiarizaţi cu uzanţele şi tradiţia noastră navală. Cum ar privi ei o asemenea hotărâre? Chiar dacă aţi putea să le-o explicaţi, ceea ce rangul nostru de ofiţeri ne interzice, disciplina arbitrară care i-a format încetul cu încetul nu a dezvoltat în ei acel discernământ sensibil care le-ar îngădui să înţeleagă şi să distingă. Nu, pentru oamenii aceştia, fapta gabierului, oricum ar fi ea formulată în sentinţă, va rămâne un omor comis într-o stare de rebeliune flagrantă. Ei ştiu bine ce pedeapsă se dă pentru o asemenea crimă. Iar dacă pedeapsa nu va fi dată, ei se vor întreba: de ce? Şi vor cădea pe gânduri. Ştiţi cum sunt marinarii. Nu credeţi că-şi vor aminti de recenta răscoală din Nord? Ba bine că nu! Ei nu ignoră îndreptăţită alarmă… mai bine zis panica pe care a provocat-o în întreaga Anglie. Şi ar pune pe seama fricii o sentinţă clementă. Şi-ar închipui că dăm înapoi, că ni-e frică de ei, că ne temem să aplicăm riguros legea, aşa cum o cer imperios împrejurările, pentru a preîntâmpina izbucnirea unor noi tulburări. Ce ruşine ar fi pentru noi o asemenea presupunere din partea lor, şi ce lovitură mortală dată spiritului de disciplină! Vedeţi, deci, în ce fel mă orientez, cu fermitate, îndemnat de lege şi de simţul datoriei. Dar vă implor, prieteni, să nu mă înţelegeţi greşit. Împărtăşesc sentimentele voastre faţă de acest tânăr nefericit. Dar dacă el ar şti ce-i în sufletul nostru, cred că ar fi destul de generos ca să ne plângă la rându-i de milă, pentru greaua povară pe care ne-o pune pe umeri răspunderea noastră de militari. După aceste cuvinte,

căpitanul traversă puntea şi merse din nou la locul lui de lângă sabord, lăsându-i pe cei trei ofiţeri să ia o hotărâre. Aceştia şedeau, tulburaţi şi tăcuţi, în cealaltă parte a cabinei. Fiind nişte supuşi leali, simpli şi practici din fire, cu toate că în unele privinţe argumentele căpitanului Vere nu-i clintiseră din convingerile lor intime, ei erau lipsiţi de capacitatea şi chiar de dorinţa de a contrazice un om pe care-l ştiau şi serios şi superior lor atât în ce priveşte inteligenţa cât şi rangul ocupat în marină. Dar dincolo de influenţa pe care-o putuseră avea asupra lor unele din cuvintele sale, cel mai mult îi mişcase, probabil, apelul final la instinctul lor de ofiţeri navali, precum şi imaginea consecinţelor practice pe care le-ar fi putut avea, pentru disciplină (având în vedere starea de spirit şovăitoare ce domnea pe-atunci în rândurile flotei) faptul de a nu socoti uciderea violentă a unui superior pe bordul unei nave, drept o crimă capitală pasibilă de o pedeapsă promptă.

Starea lor sufletească semăna mai mult sau mai puţin cu aceea prin care trecuse comandantul fregatei americane „Somers”, în 1842, când se văzuse nevoit să hotărască execuţia pe bord a unui aspirant şi a doi subofiţeri acuzaţi de a fi pus la cale capturarea vasului. Această decizie, luată pe temeiul unei legi marţiale imitate după legea britanică privitoare la reprimarea răscoalelor, a fost aplicată în timp de pace, şi la numai câteva zile înainte ca vasul să ajungă într-un port din patrie. Ea a fost validată şi pe uscat, de către o comisie navală de anchetă, convocată ulterior. Acesta este un fapt istoric, pe care-! cităm fără nici un comentariu. E adevărat că situaţia de pe bordul fregatei „Somers” se deosebea de aceea existentă pe „Indomitable”. Dar sentimentul de urgenţă, întemeiat sau nu, ara cam acelaşi, Un scriitor mai puţin cunoscut spune undeva: „Patruzeci de ani după terminarea unei bătălii, unui noncombatant îi vine uşor să discute despre felul cum ar fi trebuit purtată acea bătălie. Altceva este, însă, să conduci personal o bătălie, învăluit în fumul orbitor al focului ei. Cu atât mai mult se poate spune acest lucru în legătură cu unele situaţii care, implicând grele probleme practice şi morale, fac totuşi necesară o acţiune promptă. Cu cât mai deasă e ceaţa, cu atât mai primejduită-i corabia, care-şi sporeşte viteza cu riscul de a răsturna ceva în cale. Pasagerii care joacă liniştiţi cărţi în cabinele lor, nici nu bănuiesc ce grele răspunderi poartă pe umeri omul care stă de veghe pe punte, într-un cuvânt, Billy Budd fu găsit vinovat şi osândit să fie spânzurat de capul vergei în timpul primului cart din zorii zilei următoare. Dacă n-ar fi fost deja noapte, sentinţa ar fi fost executată numaidecât, potrivit unui vechi obicei marinăresc. Pe vreme de război, în

armată sau în flotă, o sentinţă de condamnare la moarte pronunţată de către o curte marţială, şi, adesea, pe câmpul de luptă, printr-un simplu semn din cap al generalului este executată imediat după judecată, fără drept de apel.

Căpitanul Vere fu acela care, din proprie iniţiativă, îi comunică deţinutului hotărârea curţii marţiale. În acest scop se duse în cabina unde fusese închis Billy Budd şi-i ordonă soldatului ce-l păzea să se retragă pentru câteva clipe.

Nu s-a aflat niciodată ce anume s-a petrecut Ia această scurtă întâlnire, în afară de comunicarea sentinţei. Dar ţinând seama de caracterele celor doi bărbaţi închişi în cabină, amândoi înzestraţi din plin cu însuşiri omeneşti dintre cele mai rare, atât de rare încât o minte obişnuită, fie ea cât de cultivată, nici nu le poate concepe, ne îngăduim să facem unele presupuneri. Ar fi fost în spiritul căpitanului Vere să nu-i ascundă nimic condamnatului, să-i mărturisească deschis propria lui contribuţie la elaborarea sentinţei, precum şi motivele ce-l determinaseră. Cât despre Billy, se prea poate să fi primit o astfel de mărturisire, într-un spirit asemănător aceluia care-o făcea. Poate că s-a şi bucurat, într-un fel, de părerea bună pe care-o vădea despre el comandantul, mărturisindu-i asemenea lucruri şi aducându-i la cunoştinţă sentinţa, ca unui om pe care moartea nu-l sperie. Mai mult încă. Poate că, la urmă, căpitanul Vere şi-a dat frâu liber unei pasiuni ascunse de- obicei sub o înfăţişare stoică sau indiferentă. Ca vârstă ar fi putut să-i fie tată lui Billy. Acest auster slujitor al datoriei militare s-a lăsat, poate, în voia simţămintelor primitive ce dăinuie în umanitatea noastră convenţională, şi l-a strâns la piept pe Billy, aşa cum Abraham îl va fi îmbrăţişat pe tânărul Isac, înainte de a-l jertfi întru îndeplinirea cruntei porunci. Dar cine-ar şti să spună ce fel de comuniune îi poate apropia pe doi. Oameni aparţinând celui mai nobil cin al măreţei Naturi, comuniune rareori sau chiar niciodată dezvăluită acestei lumi uşuratice în împrejurări cât de cât asemănătoare acelora pe care ne-am ostenit să le înfăţişăm?! Taina acestei comuniuni rămâne inviolabilă pentru cel care i-a supravieţuit, iar sfânta uitare ce însoţeşte orice act de mărinimie divină învăluie providenţial totul.

Cel dintâi care-l întâlni pe căpitanul Vere la ieşirea din cabină, fu primul locotenent. Deşi om în toată firea, în vârstă de cincizeci de ani, acesta tresări tulburat la vederea feţei căpitanului, răvăşită o clipă de chinurile ce nu-i cruţă nici pe cei mai puternici. În scena pe care o vom descrie îndată, o

exclamaţie a osânditului va arăta că acesta suferea. Mai puţin decât principalul autor al condamnării.

Nararea unui şir de întâmplări care se succed rapid într-un interval foarte scurt poate lua ceva mai mult timp, îndeosebi dacă explicaţiile şi comentariile par necesare ici-colo pentru o mai bună înţelegere a întâmplărilor povestite. Între momentul intrării în cabină a omului care n-avea să mai iasă viu de-acolo, şi a aceluia care avea să iasă ca un condamnat la moarte, între acest moment şi întrevederea secretă evocată adineauri, trecuse mai puţin de un ceas şi jumătate. Acest interval fusese totuşi îndeajuns de lung pentru a stârni în rândurile echipajului tot felul de presupuneri în legătură cu motivul ce-i făcuse pe maestrul instructor şi pe marinar să rămână închişi acolo, căci zvonul ca amândoi intraseră în cabină şi nimeni nu-i văzuse ieşind, se răspândise pe punţi şi pe gabâi: echipajul unui mare vas de război seamănă din acest punct de vedere cu ţăranii dintr-un sat, care observă parcă la microscop fiece mişcare din jurul lor. Iată de ce, când, în toiul celui de-al doilea cart de după-amiază, pe o vreme destul de senină, sună adunarea, ordin cu totul neobişnuit la această oră, oamenii se cam aşteptau să asculte o comunicare extraordinară, în legătură cu absenţa prelungită a celor doi.

Marea era calmă, iar luna aproape plină, răsărită de curând, arginta contracoverta albă, pe care catargele încremenite şi oamenii în trecere pe-acolo aruncau umbre orizontale precis desenate. Soldaţii înarmaţi din infanteria marină se înşirară de o parte şi de alta a covertei, iar căpitanul Vere, înconjurat de toţi ofiţerii, le vorbi oamenilor, de la locul său obişnuit. Întreaga lui ţinută era în perfect acord cu rangul suprem pe care-l ocupa pe bordul acestui vas.

În termeni clari şi concişi, el le povesti ce se petrecuse în cabină, spunându-le că maestrul instructor e mort, că ucigaşul lui fusese judecat de o curte marţială şi condamnat la moarte, şi că execuţia va avea loc în cursul primului cart din zorii zilei următoare. Cuvântul rebeliune nu fu rostit. Căpitanul se feri, de asemenea, să se folosească de prilej pentru a face apel la menţinerea disciplinei, socotind pe semne că în actualele împrejurări, consecinţa directă a unui caz de violare a disciplinei va fi un exemplu destul de grăitor.

Veştile anunţate de comandant fură ascultate de mulţimea marinarilor într-o tăcere ce-i făcea să semene cu o congregaţie de credincioşi ascultând predica despre iad a unui pastor calvinist. La sfârşit, totuşi, un murmur confuz se stârni printre ei şi începu să crească, dar fu înăbuşit numaidecât, ca la un semn, de către şeful de echipaj şi ajutoarele sale, ale căror fluiere stridente îi trimiseră pe marinarii dintr-un cart la posturile lor.

Cadavrul lui Claggart fu predat câtorva subofiţeri ca să-l pregătească pentru funeralii. În legătură cu aceasta, ca să nu mai încărcăm povestea noastră cu detalii secundare, vom spune doar că, la o oră con venabilă, cadavrul maestrului-instructor fu azvârlit în mare cu toate onorurile cuvenite gradului său în marină. Şi în această privinţă, ca şi în toate celelalte măsuri oficiale decurgând din tragicul eveniment, au fost respectate întocmai uzanţele. Dacă s-ar fi abătut măcar cu vreo iotă de la aceste uzanţe, fie în cazul lui Claggart fie în cazul lui Billy Budd, aba terea ar fi stârnit comentarii nedorite în rândurile echipajului, întrucât marinarii, îndeosebi cei de pe-un vas de război, sunt cei mai înverşunaţi adepţi ai tradiţiei.

Din acelaşi motiv, orice contact între căpitanul Vere şi condamnat încetă după întrevederea lor secretă. De altfel Billy Budd trebui să se supună obişnuitului ritual premergător execuţiei. El părăsi, sub pază, careul comandantului deşi trebuie spus că pentru acest transfer n-au fost luate, cel puţin fii aparenţă, măsuri de precauţie excepţionale.

O regulă tacită pe un vas de război este ca oamenii să nu fie lăsaţi, pe cât posibil, să simtă că ofiţerii s-ar teme de ceva rău din partea lor. Cu cât ofiţerii se tem realmente de asemenea tulburări, cu atât îşi ascund teama, nu fără a-şi spori, poate, într-ascuns vigilenţa.

În cazul de faţă, plantonul pus să-l păzească pe condamnat primise ordinul de a nu lăsa pe nimeni, în afară de capelan, să comunice cu el. Pentru a se asigura respectarea strictă a acestui ordin, fuseseră luate, cu discreţie, anumite măsuri.

Pe un vas de război de tip vechi, puntea cunoscută sub numele de „puntea de sus a tunarilor” era acoperită de aşa-numita „contracovertă” care era descoperită în cea mai mare parte, cu excepţia armamentului de pe ea. În general, pe „puntea de sus a tunarilor” nu vedeai la nici o oră hamacuri: cele

ale marinarilor se legănau pe „puntea de jos a tunarilor” şi în deosebi pe „puntea-dormitor”, care nu servea numai drept dormitor, ci şi ca magazie pentru sacii marinăreşti; de o parte şi de alta a acestei punţi se înşirau nişte lăzi cât toate zilele, cămările mobile ale marinarilor. În partea dinspre tribord a „punţii de sus a tunarilor”, Billy Budd zăcea sub pază, legat în lanţuri, într-una din nişele formate de tunurile instalate de ambele laturi ale punţii. Toate tunurile erau de calibrul cel mai greu cunoscut în acea epocă. Montate pe afeturi masive de lemn, erau împiedicate cu hamuri grele, prinse în nişte parâme laterale ce slujeau la scoaterea lor. Tunurile şi afeturile, ca şi arbiele lungi şi vergelele mai scurte fixate deasupra în nişte belciuge, erau vopsite în negru, potrivit obiceiului, iar hamurile grele de cânepă gudronată semănau cu uniformele dricarilor. În contrast cu această ambianţă funebră, îmbrăcămintea condamnatului, flanelă albă şi pantaloni albi de doc (deşi albul era mai mult sau puţin pătat), licărea vag în lumina obscură a nişei dintre tunuri, ca o fâşie de zăpadă spălăcită, la începutul lui aprilie, în botul negru al vreunei peşteri de munte. De fapt, tânărul marinar era ca şi învelit într-un linţoliu, mai bine zis în straiele ce aveau să-i servească drept linţoliu. Deasupra lui se legănau, fără să-l lumineze prea mult, două felinare de vânt, atârnate de două bârne masive ale punţii imediat superioare. Alimentate cu uleiul livrat de furnizorii militari (ale căror câştiguri, cinstite sau nu, sunt, în orice ţară, o arvună primită în contul recoltelor morţii), aceste felinare pângăreau cu lumina lor pâlpâitoare, de un galben murdar, razele palide ale lunii, ce se zbăteau zadarnic să pătrundă prin sabordurile din care ieşeau ţevile bine proptite ale tunurilor. Alte lanterne, atârnate din loc în loc, dezvăluiau unghere şi mai întunecoase care, aidoma confesionalurilor sau micilor capele laterale dintr-o catedrală, flancau lunga şi larga alee cufundată în umbră, dintre cele două şiruri de tunuri.

Aceasta era puntea pe care zăcea acum Marinarul chipeş. Pe obrajii lui arămii nu se putea vedea nici o paloare: ca să-şi piardă culoarea, ar fi trebuit să stea zile-ntregi închis între patru pereţi, ferit de vânturi şi de soare. Dar în dunga obrajilor, pometţii începuseră să se reliefeze sub pielea bronzată. La oamenii cu inima fierbinte, o experienţă fulgerătoare e de-ajuns pentru a devora ţesuturile omeneşti, tot astfel cum focul care mocneşte în cala unei corăbii mistuie într-ascuns baloturile de bumbac depozitate acolo.

Culcat între două tunuri, ca într-o menghine a destinului, Billy depăşise însă momentul de maximă tensiune al agoniei care-l sfâşia, şi care se datora

îndeosebi contactului inimii sale tinere şi neprihănite cu spiritul diabolic întruchipat în anumiţi oameni. Această tensiune nu rezistase influenţei tămăduitoare a convorbirii secrete cu căpitanul Vere.

Billy zăcea nemişcat, ca într- o stare de transă. Expresia adolescentină a feţei sale îl făcea să semene acum cu un copil adormit în leagăn sub calda lumină a focului din cămin, ale cărui reflexe jucăuşe fac să apară şi să dispară în chip misterios gropiţele din obrajii pruncului adormit. Căci din când în când, prin transa omului legat în lanţuri, o lumina împăcată şi senină, izvorâtă din vreo amintire sau din vreun vis fugar, i se aşternea pe faţă şi dispărea, pentru a se ivi din nou curând după-aceea.

Găsindu-l în starea asta, capelanul venit să-l vadă îl privi cu luare aminte (după ce se încredinţa că Billy nu-şi dădea seama de prezenţa lui), apoi se retrase deocamdată, simţind pe semne că nici măcar el, trimisul lui Christos şi simbriaşul lui Marte, nu putea să-i aducă tânărului condamnat o pace mai adâncă decât aceea zugrăvită pe obrajii săi. Dar spre zori, preotul se întoarse. Iar prizonierul, treaz şi conştient acum de cele ce se petreceau în juru! lui, îl zări şi-l întâmpină politicos, dacă nu chiar cu oarecare bucurie. În zadar încercă, însă, capelanul să-l aducă pe Billy Budd la o înţelegere religioasă a faptului că, în zori, trebuia să moară. E drept că Billy făcea el însuşi aluzie la moartea lui, ca la un eveniment apropiat, dar o făcea cam în felul copiilor, care vorbesc despre moarte în abstract şi nu pregetă chiar să se joace de-a înmormântarea, când s-au săturat de alte jocuri.

Şi asta, nu pentru că Billy ar fi fost, ca şi copiii, incapabil să conceapă ce înseamnă cu adevărat moartea, ci pentru că ea nu-i inspira câtuşi de puţin o spaimă iraţională, sentiment răspândit mai degrabă în comunităţile civilizate decât în cele aşa-zis barbare, mult mai apropiate, în toate privinţele, de Natura neprihănită. Căci, precum am mai spus, Billy era în fond un barbar, întocmai ca strămoşii săi britanici puşi să defileze, fireşte în alte costume, ca nişte trofee vii în marşul de triumf al lui Germanicus; şi întocmai ca acei barbari mai moderni, oameni tineri desigur, aleşi ca exemple din rândurile primilor englezi convertiţi, cel puţin formal, la creştinism, pentru a fi duşi la Roma (aşa cum în zilele noastre pot fi duşi la Londra păgânii con vertiţi pe vreo Insulă depărtată): admărându-le strania frumuseţe fizică, atât de diferită de aceea a italienilor feţele roşcate şi părul

cânepiu cârlionţat, Papa de la Roma exclamase: „Anglii? (adică englezi). Îi numiţi anglii pentru că-s aşa de angelici?”

Dacă această scenă s-ar fi petrecut ceva mai târziu, s-ar fi putut crede că Papa se gândea la serafimii lui Fra Angelico, dintre care unii, culegând mere în grădina Hesperidelor, au boiul trandafiriu al celor mai frumoase englezoaice.

În zadar încercă inimosul capelan să-i bage în cap tânărului barbar idei despre moarte asemănătoare acelora ce-au fost simbolizate în craniul, în cadranul solar şi în oasele încrucişate de pe vechile pietre funerare; la fel de zadarnice fură, pare-se, eforturile lui de a-l câştiga la ideea mântuirii şi a Mântuitorului. Billy îl ascultă pe capelan, poate nu atât dintr-o teamă respectuoasă, cât dintr-o anume bună cuviinţă naturală, întâmpinându-i vorbele cam tot aşa cum majoritatea marinarilor din categoria lui întâmpină orice discurs abstract, sau lipsit de contingenţă cu lumea lor de toate zilele. Acest mod marinăresc de a asculta o predică te duce cu gândul la felul cum pionierii creştinismului, cu miracolele lor transcendente, erau primiţi odinioară, pe vreo insulă tropicală, de către aşa-zişii sălbatici, bunăoară de către tahitienii de pe vremea căpitanului Cook sau de mai târziu: dintr-o politeţe naturală, aceşti sălbatici superiori ascultau predica, dar nu şi-o însuşeau. Era ca un dar strecurat în palma unei mâini întinse, ale cărei degete nu vor să se strângă.

Dar capelanul de pe „Indomitable” era un om discret, bun la inimă şi plin de bun simţ. De aceea, nu stărui în strădaniile sale. Din îndemnul căpitanului Vere, un locotenent îl pusese la curent cu aproape tot: ce i se întâmplase lui Billy, şi cum simţea că inocenţa poate fi superioară însăşi credinţei ca zestre vrednică de a-l însoţi pe un om la judecata de pe urmă, capelanul se retrase, nu fără părere de rău, şi nu fără a săvârşi, emoţionat, un gest destul de ciudat la un englez, şi cu atât mai ciudat la un preot, în împrejurările respective: aplecându-se, el sărută obrazul bălai al semenului său care se făcuse vinovat de încălcarea legii marţiale, şi care nu părea să se teamă de viitor, deşi nici măcar acum, în pragul morţii, nu se lăsa convertit la o dogmă.

Să nu ne mirăm că, dându-şi seama de nevinovăţia funciară a tânărului marinar, cinstitul preot nu a mişcat nici un deget pentru a împiedica moartea

acestui martir al disciplinei militare (iată un gând eretic greu de înăbuşit).

Dacă ar fi făcut-o, ar fi fost un gest la fel de zadarnic ca o predică în pustiu; mai mult încă, ar fi însemnat din partea capelanului o depăşire îndrăzneaţă a limitelor funcţiunii sale, limite trasate la fel de precis prin regulamentul militar, ca şi acelea ale bosmanului sau ale oricărui alt ofiţer de marină. Un capelau este purtătorul de cuvânt al Prinţului Păcii în oastea lui Marte, zeu! războiului. Ca atare, prezenţa lui este la fel de insolită ca aceea a unei flinte pe-un altar, în zi de Crăciun. Atunci, pentru ce se află acolo? Pentru că slujeşte indirect ţelului urmărit de tunuri, pentru că aduce consacrarea religiei celor smeriţi, unei instituţii care reprezintă, practic, desfiinţarea a tot ce nu se supune forţei brutale.

Noaptea, atât de luminoasă pe contracovertă, dar nu şi pe punţile inferioare, care semănau cu galeriile suprapuse ale unei mine de cărbuni, noaptea aceea luminoasă trecu. Aidoma prorocuâui Ilie care, mistuindu-se cu caleaşca lui în cer, îşi lepăda mantia deasupra lui Eliseu, noaptea se retrase lăsându-şi veşmântul pal în braţele zorilor noi. O lumină sfielnică se ivi’la orizont, acolo unde se întindea lâna diafană a unor ceţuri albe. Lumina aceea se lăţi cu încetul. Deodată, la pupa răsunară opt bătăi de clopot, cărora le răspunse, la prova, un dangăt şi mai puternic: era ora patru dimineaţa. În aceeaşi clipă, glasurile argintii ale fluierelor vibrară, chemându-i pe toţi oamenii din echipaj să asiste la execuţie. Prin bocaportul cel mare străjuit de ghiulele grele, marinarii din cartul de jos se revărsară pe punte, amestecându- se printre cei aflaţi deja acolo. Ei umplură astfel spaţiul. Dintre arborele-mare şi arborele-trinchet, inclusiv cel ocupat de încăpătoarea şalupă şi de şarpanta neagră în care era fixată, şalupa şi şarpanta alcătuind un post înalt de observaţie pentru băieţii de la pulberărie şi pentru marinarii mai tineri. Un alt grup, format din numeroşi gabieri, se apleca peste balustrada acestui spaţios balcon marin, pentru a privi mulţimea adunată jos. Marinarii, fie ei vârstnici sau tineri, tăceau îndeobşte; doar câţiva vorbeau în şoaptă. Căpitanul Vere, dominând ca totdeauna cu silueta lui grupul ofiţerilor, stătea la marginea dunetei, privind înainte. Chiar sub el, pe covertă, marinarii militari, îmbrăcaţi în uniformă, stăteau înşiraţi la fel ca în timpul proclamării sentinţei.

Odinioară, în flota de război, se obişnuia ca execuţia prin ştreang a unui marinar condamnat să aibe loc la verga catargului de mizenă. În cazul de

faţă, din motive speciale, fu aleasa în acest scop verga mare. Condamnatul fu adus sub unul din braţele acestei vergi. Capelanul, care-l însoţea, renunţă la ritualul obişnuit în asemenea ocazii; cel puţin aşa aveau să spună, mai târziu, unii dintre martorii oculari. Îi vorbi, ce-i drept, condamnatului, dar foarte pe scurt, iar adevărata Evanghelie se vădi nu atât în cuvintele preotului, cât în înfăţişarea şi-n gesturile sale.

Ultimele pregătiri legate de persoana condamnatului fiind făcute în grabă, prin grija a doi dintre oamenii şefului de echipaj, execuţia deveni iminentă. Billy stătea în picioare, cu faţa spre pupa. În clipa supremă, cuvintele sale, singurele sale cuvinte, rostite fără nici un defect de vorbire, fură acestea: „Dumnezeu să-l binecuvânteze pe căpitanul Vere!”

Aceste cuvinte, atât de neaşteptate pe buzele unui om cu ştreangul de gât (un om condamnat formal pentru trădare îşi trimitea binecuvântarea spre careul de onoare de la pupa), aceste cuvinte, rostite cu glasul limpede-melodios al unei păsări cântătoare în clipa când îşi ia zborul de pe-o creangă, avură un efect formidabil, sporit şi mai mult de frumuseţea tânărului marinar, spiritualizată parcă de dureroasele încercări prin care trecuse în ultima vreme.

-Dumnezeu să-l binecuvânteze pe căpitanul Vere! răspunse, într-un glas, ca un involuntar ecou, mulţimea marinarilor străbătuţi parcă de-un curent electric. Şi totuşi, în clipa aceea, desigur că numai Billy era prezent în inimile lor, aşa cum era prezent în ochii lor.

La aceste cuvinte, al căror ecou spontan le făcuse să răsune cu atâta putere, căpitanul Vere rămase ne mişcat, ţeapăn ca o puşcă în rastelul unui armurier, fie datorită stoicei sale stăpâniri de sine, fie din pricina unei paralizii de moment provocată de şocul emoţiei.

Corpul vasului revenea tocmai la o poziţie normală, din tangajul obişnuit, când semnalul cel de pe urmă fu dat în tăcere, aşa cum era prevăzut. În aceeaşi clipă lâna diafană care spânzura la orizont fu străpunsă de o rază blândă, întocmai ca într-o viziune mistică a Mielului Domnului, iar Billy sui, urmărit de mulţimea feţelor întoarse spre el; şi suind, primi din plin în obraji lumina trandafirie a zorilor.

Spre uimirea tuturor, făptura legată, ajunsă la capătul vergii, rămase parcă încremenită, fără a vădi vreo altă mişcare decât aceea pe care i-o imprima deplasarea vasului, mişcare de o rară măreţie când e vorba de-un vas de război, care pluteşte pe-o mare calmă, cu încărcătura lui de tunuri grele.

O digresiune.

Câteva zile mai târziu, la popotă, trezorierul, un bărbat cam rumen şi rotofei, mai priceput în materie de contabilitate decât în materie de filosofie, îi spuse medicului în legătură cu ciudăţenia menţionată adineauri:

-Ce dovadă grăitoare a puterii de voinţă!

Medicul, un lungan uscăţiv şi posac, înzestrat cu un spirit caustic folosit cu discreţia omului ce încearcă să-şi compenseze prin politeţe firea ursuză, îi răspunse:

-Scuză-mă, domnule trezorier, dar într-o execuţie atât de ştiinţific condusă ca aceea a lui Budd – căci eu însumi am primit ordinul s-o dirijez, orice mişcare a corpului spânzurat indică, după ce s-a produs suspensia totală, un spasm mecanic al sistemului muscular. Iată de ce, absenţa unei astfel de mişcări nu poate fi atribuită aşa-zisei puteri de voinţă, cum o numeşti dumneata, în mai mare măsură decât poate fi, să mă ierţi, atribuită unui cal-putere.

- Bine, dar spasmul muscular, despre care vorbeşti, nu este, oare, mai mult sau mai puţin invariabil în asemenea cazuri?

- Se-nţelege ca da, domnule trezorier.

- Atunci, stimate domn, cum îţi explici absenţa spasmului în cazul de

faţă?

- Domnule trezorier, e limpede că noi amândoi vedem în chip diferit singularitatea acestui caz. Dumneata ţi-l explici prin ceea ce numeşti puterea de voinţă

- Un termen care nu figurează în vocabularul ştiinţei. Cât despre mine, n-am pretenţia de a-l explica într-un fel sau altul, în actualul stadiu al cunoştinţelor mele. Chiar dacă am admite ipoteza că, la primul contact cu funia, activitatea inimii lui Budd, intensificată de o emoţie paroxistică, a contenit brusc, întocmai ca un ceasornic al cărui arc se rupe când îl învârteşti prea repede până la capăt ei bine, chiar în această ipoteză, cum ar putea fi explicat fenomenul ce s-a produs ulterior?

- Admiţi, aşadar, că absenţa unor mişcări spasmodice era ceva anormal?

- Domnule trezorier, era ceva anormal în măsura în care era un fenomen a cărui cauză ne scapă deocamdată.

- Spune-mi, însă, dragul meu domn, stărui celălalt, cu încăpăţânare, dacă moartea marinarului a fost provocată de ştreang, sau s-a datorat unui soi de eutanasie (*cuvânt de origine greacă: moarte fără dureri*)?

- Eutanasia, domnule trezorier, e ceva în genul puterii de voinţă, mă îndoiesc de valoarea ştiinţifică a acestui termen. Scuză-mă, dar e un cuvânt fantezist şi totodată metafizic, pe scurt, un cuvânt grecesc. Dar, adăugă medicul schimbând brusc tonul.

- Mă aşteaptă în infirmerie un bolnav pe care n-aş vrea să-l las în grija asistenţilor mei. Te rog să mă ierţi.

Şi spunând acestea, se ridică de la masă şi părăsi, ceremonios, popota. facerea care domnise în momentul execuţiei, prelungindu-se şi câteva clipe după aceea, tăcere subliniată de clipocitul valurilor ce izbeau în coca vasului, sau de fluturarea vreunei vele, în timpul cât ochii timonierului priveau în altă parte, tăcerea asta sfârşi prin a fi sfâşiată de un sunet greu de redat în scris. Oricine a auzit huietul unui torent umflat deodată de îmbelşugatele ploi din munţii de la tropice, ploi pe care câmpia nu le cunoaşte, oricine i-a auzit primul murmur înăbuşit cu care se prăvale peste râpile păduroase, îşi poate face o idee despre pomenitul sunet. Părea să vină de departe, căci suna vag ca o şoaptă, şi cu toate astea izvora de foarte aproape, şi anume din mulţimea oamenilor buluciţi pe puntea descoperită a vasului. Fiind nearticulat, semnificaţia lui era îndoielnică, deşi părea să indice una din acele capricioase schimbări de atitudine sau de simţire,

caracteristice mulţimilor de pe uscat; în cazul de faţă avea, poate, semnificaţia unei retractări amare a involuntarului ecou pe care marinarii îl făcuseră binecuvântării rostite de Billy Budd. Dar înainte ca murmurul să se poată preface în strigăt, fu întrerupt de un ordin strategic, cu atât mai imperios cu cât venea pe neaşteptate:

- Bosman, toată lumea jos la tribord! Ai grijă să plece toţi la posturile lor!

Stridente ca ţipetele pescăruşilor, fluierăturile bosmanului şi ale ajutoarelor sale străpunseră acel murmur surd şi ameninţător, spulberându-l; iar mulţimea, supunându-se mecanismului disciplinei, îşi înjumătăţi rândurile. Cât despre cei care rămaseră, mai toţi fură puşi numaidecât la diferite munci, ca de pildă arimarea vergilor, munci dintre cele pe care orice ofiţer de bord le poate lesne născoci în caz de nevoie.

După o sentinţă de condamnare la moarte pronunţată pe mare, de către o curte marţială, toate măsurile luate se caracterizează printr-o promptitudine vecină cu panica, deşi se sileşte să pară calmă. Ffamacul lui Billy fiind deja umplut cu plumb şi pregătit pentru a-i sluji drept cosciug de pânză, ajutoarele meşteruluivelier intrară grabnic în acţiune, pentru a-şi face datoria de ciocli nautici. Când totul fu gata, se dădu din nou ordinul ca echipajul, risipit între-timp, să se strângă pe punte, de data aceasta pentru a asista la funeralii.

Nu e nevoie să descriem în amănunt această ceremonie finală. Vom spune doar că, în clipa când scândura înclinată şi-a slobozit încărcătura în mare, s-a auzit din nou un murmur omenesc straniu, contopit acum cu alte sunete nearticulate, scoase de nişte păsări marine uriaşe, atrase de plescăitul făcut de hamacul greoi aruncat în apă. Păsările astea zburară atât de aproape de bord, încât oamenii putură auzi scârţâitul aripilor osoase. În timp ce vasul, mânat de briza uşoară, lăsa în urmă locul funebru, păsările continuau să se rotească în juru-i, desfăşurându-şi umbrele mişcătoare ale aripilor şi cârâind de zor, ca-ntr-un fel de requiem păsăresc.

Pentru nişte oameni atât de superstiţioşi, cum erau marinarii pe vremea aceea, mai ales cei de pe-un vas de război, pentru nişte oameni care, cu puţin înainte, priviseră minunea trupului rămas nemişcat al spânzuratului azvârlit

acum în mare, pentru asemenea oameni rotirea păsărilor căpăta o semnificaţie de loc prozaică, deşi se explica, pur şi simplu, prin lăcomia animalică trezită de apropierea prăzii. O mişcare incertă se stârni printre ei, provocând oarecare debandadă. Aceasta fu, însă, îngăduită doar o clipă: deodată se auzi toba, care bătea de cel puţin două ori Pe zi, pentru a-i chema pe oameni la datorie, şi care avea acum un sunet deosebit de imperios. Disciplina militară prelungită dezvoltă la omul de rând un soi de reflex al supunerii, a cărui manifestare promptă îa auzul unei comenzi oficiale seamănă cu un gest instinctiv.

Bătăile de tobă îi făcură pe marinari să se împrăştie, mai toţi înşirându-se de-a lungul bateriilor de pe cele două punţi acoperite. Acolo, potrivit obiceiului, servanţii luară în tăcere poziţia de drepţi lângă tunurile lor. La timpul cuvenit, primul ofiţer, stând cu sabia sub braţ, la postul său de pe covertă, primi pe rând rapoartele locotenenţilor care conduceau diferitele secţiuni ale bateriilor. După ce le auzi pe toate, primul ofiţer îi prezentă comandantului o sinteză a acestor rapoarte, salutându-l reglementar.

Întreg acest ritual urmărea să umple timpul oamenilor, căci toba bătuse cu un ceas înainte de sorocul obişnuit. Faptul că o asemenea abatere de la programul obişnuit fusese autorizată de către căpitanul Vere, care trecea drept un adept zelos al ordinei celei mai stricte, dovedea că în sinea lui el era convins de necesitatea unor măsuri excepţionale în legătură cu starea de spirit a oamenilor săi, chiar dacă o socotea „temporară”. „Pentru neamul omenesc, spunea el adesea, formele, formele armonioase sunt totul. Acesta e tâlcul ascuns în legenda ce-l arată pe Orfeu vrăjind cu lira lui fermecată sălbăticiunile pădurii.” Căpitanul încerca acum să aplice această regulă într-o situaţie care era consecinţa directă a procesului de destrămare a formelor, ce avusese loc în Canalul Mânecii.

La neobişnuitul apel, răspunseră toţi membrii echipajului, aşa cum făceau în mod normal. Fanfara de pe covertă execută un marş; după care capelanul oficie obişnuita slujbă de dimineaţă. Apoi, toba sună retragerea.

Sub influenţa muzicii şi a ritualului bisericesc, pus în slujba disciplinei militare şi a războiului, oamenii se risipiră liniştiţi la posturile ce le reveneau când nu stăteau lângă tunuri.

Între timp, se luminase de ziuă de-a binelea. Lâna străvezie de la poalele cerului dispăruse, absorbită de acelaşi soare care-o făcuse să strălucească. Iar văzduhul era limpede şi senin, ca un bloc de marmoră albă, care se-odihneşte în curtea unui cioplitor.

Simetria formală realizabilă în ficţiunea pură nu este chiar atât de uşor de obţinut într-o naraţiune care, prin însăşi natura ei, are de-a face mai mult cu faptele decât cu lucrurile închipuite. Adevărul spus pe faţă are totdeauna muchiile frânte; iată de ce, finalul unei astfel de povestiri nu poate avea perfecţiunea ornamentelor care încununează o construcţie arhitectonică.

Ceea ce s-a întâmplat cu Marinarul chipeş în anul marii răscoale a fost descris cu fidelitate. Dar deşi povestea propriu-zisă se încheie odată cu viaţa lui, nu strică să adăugăm şi un soi de epilog. Trei scurte episoade vor fi de-ajuns.

În perioada Directoratului, când au fost rebotezate navele care alcătuiseră flota monarhiei franceze, vasul de linie „St. Louiset" a primit numele de „Ateistul". Un asemenea nume, ca şi alte câteva dintre cele noi date vaselor din flota revoluţionară, proclama cutezanţa păgână a puterii stăpânitoare şi (deşi nu aceasta fusese intenţia urmărită) era cel mai potrivit nume ce se putea da unui vas de război, mult mai potrivit, dacă stăm să ne gândim, decât „Prăpădul", „Erebus" (Infernul) şi alte asemenea nume date unor vase de luptă.

Întorcându-se la escadră după misiunea în timpul căreia s-au petrecut evenimentele povestite mai sus, „Indomitable" s-a întâlnit cu „Ateistul". A urmat o luptă, în cursul căreia căpitanul Vere, tocmai când încerca să abordeze vasul inamic pentru a-şi trimite oamenii la atac peste parapete, a fost atins de un glonte tras prin hubloul cabinei principale a „Ateistului". Grav rănit, s-a prăbuşit pe punte şi a fost dus în cală, unde mai zăceau câţiva dintre oamenii săi. Primul locotenent luă comanda vasului. Sub conducerea lui, vasul inamic fu capturat în cele din urmă şi, deşi foarte avariat, fu adus, printr-un fericit concurs de împrejurări, până la Gibraltar, port englezesc situat nu departe de locul bătăliei. Acolo, căpitanul Vere fu debarcat împreună cu ceilalţi răniţi. El zăcu timp de câteva zile, apoi îşi dădu sufletul. Din nefericire, muri prea devreme pentru a mai apuca bătălia Nilului şi victoria de la Trafalgar. Omul acesta, care, în ciuda filosofiei sale austere,

nutrise poate cea mai secretă dintre pasiuni, ambiţia,nu avea să ajungă niciodată la deplinătatea faimei.

În pragul morţii, pe când zăcea sub influenţa unui balsam miraculos care, potolind durerea fizică, acţiona în chip tainic asupra resorturilor mai subtile ale omului, el începu să murmure: „Billy Budd, Billy Budd”, vocabule ininteligibile pentru infirmierul ce-l îngrijea. Faptul că vorbele astea nu erau expresia unei remuşcări, reieşi limpede din ceea ce infirmierul îi spuse ofiţerului de infanterie marină de pe „Indomitable”; ca unul care, dintre toţi membrii curţii marţiale, se împotrivise cel mai mult sentinţei de condamnare la moarte, ofiţerul ştia prea bine cine era Billy Budd, dar n-avea să spună nimănui nimic.

Câteva săptămâni după execuţie, printre alte ştiri tipărite la rubrica „Veşti din Mediterana” într-o publicaţie săptămânală scoasă pe vremea aceea de către autorităţile navale, apăru o dare de seamă asupra celor întâmplate. Darea de seamă părea îndeobşte să fi fost scrisă de un om de bună credinţă, deşi intermediarul care-i adusese la cunoştinţă faptele se bizuise în parte pe nişte zvonuri ce denaturau şi chiar falsificau într-o oarecare măsură aceste fapte.

Iată ce scria în darea de seamă: „în cea de-a zecea zi a lunii trecute, un deplorabil eveniment s-a petrecut pe bordul vasului maiestăţii sale „Indomitable”. John Claggart, maestrul-instructor al echipajului, descoperind printre mateloţii de rând un început de complot, pus la cale de un anume William Budd, a fost înjunghiat de către acesta cu un pumnal, tocmai când îl trăgea la răspundere în faţa comandantului.

Fapta şi arma folosită pentru a o săvârşi, indică îndeajuns de limpede că răzbunătorul asasin, deşi înrolat în marină sub un nume englezesc, nu era englez, ci unul dintre acei străini care adoptă nume englezeşti de împrumut, şi care au fost primiţi în mare număr în marină, datorită necesităţilor excepţionale ale Flotei.

Gravitatea crimei şi adânca ticăloşie a criminalului devin şi mai evidente dacă ne gândim la caracterul victimei, un om de vârstă mijlocie, respectabil şi discret, aparţinând tagmei subofiţerilor, de care, precum prea bine ştiu ofiţerii, atârnă în bună măsură puterea de luptă a flotei majestăţii

sale. Avea o funcţie de răspundere pe cât de grea „pe atât de ingrată, dar şi-o exercita cu un devotament sporit de puternicul său sentiment patriotic. În cazul de faţă, ca şi în numeroase alte cazuri existente în zilele noastre, caracterul nefericitei victime dezminte categoric, dacă mai era nevoie, sumbra afirmaţie atribuită răposatului Dr. Johnson, că naţionalismul ar fi ultimul refugiu al ticăloşilor.

Criminalul a plătit pentru crima lui. Promptitudinea pedepsei s-a dovedit salutară. Pe bordul vasului majestăţii sale „Indomitable” nu mai există nici un temei de nelinişte.”

Articolul acesta, apărut într-o publicaţie de mult dată uitării, este singura mărturie, rămasă în analele omenirii, pentru a arăta ce fel de oameni au fost John Claggart şi Billy Budd.

Tot ce se întâmplă pe bordul unui vas rămâne multă vreme gravat în memoria oamenilor. Orice obiect legat de vreun incident petrecut pe bord, e transformat într-un adevărat monument. Verga de care-a fost spânzurat gabierul a rămas câţiva ani în central atenţiei marinarilor. Ea a fost urmărită apoi pe şantierele navale, iar de-acolo din nou pe vas, şi n-a fost lăsată în pace nici atunci când n-a mai rămas din ea decât o gioarsă aruncată la fier vechi. Pentru marinari, o bucăţică din verga aceea era ca o aşchie din sfânta cruce. Deşi ignorau dedesubturile tainice ale tragediei, şi nu se gândeau că Billy fusese condamnat doar din punctul de vedere al justiţiei navale, ei simţeau instinctiv că un om ca el era incapabil să se răzvrătească sau să comită, cu bună ştiinţă, o crimă. Îşi aminteau de imaginea tânărului Marinar chipeş, de faţa lui niciodată sluţită de vreun rânjet sau de vreuna din acele grimase mai subtile care purced dintr-o inimă deprinsă cu ticăloşia. Această imagine despre el fusese desigur accentuată de moartea lui Billy, o moarte atât de misterioasă în unele privinţe. Pe punţile de pe „Indomitable” stima generală cu care era privit caracterul lui, de o inconştientă simplicitate, avea să-şi găsească o expresie naivă în gura unui alt gabier, coleg de cart cu Billy Budd, şi înzestrat cu un har poetic necontrafăcut, cum au adesea unii marinari. Mâinile lui smolite au scris câteva stihuri care, după ce-au circulat un timp în rândurile echipajului, au ajuns chiar să fie tipărite pe hârtie proastă, la Portsmouth, sub forma unei balade. Titlul acesteia a fost dat de însuşi marinarul cu pricina.

BILLY ÎN CĂTUŞE

19 aprilie 1891

Capelanul intră-n colţul singuratic
Şi-ndoindu-şi şira, prinde-a se ruga
Pentru mine, Billy Budd, şi pentru
Cei de-un fel cu mine. Dar priviţi colea:
Raza lunii trece prin hublou şi-ascute
Arma caraulei, velele-argintând.
O să moară însă-n zori, cu Billy-odată,
Când se va preface , aşa curând!
Într-o salbă mândră de mărgăritare
Atârnată colo sus, pe verga mare,
Mândră ca cercelul dăruit de mine
Prea frumoasei Molly, fata din Bristol.
Sus pe verga mare au să mă anine!
Totu-i gata! Mâine-n zori o să mă scol
Ca să urc pe vergă, cu stomacul gol!
Poate c-au să-mi deie, totuşi, un pesmet

Şi vreo băutură, ca pentru plecare!
Întorcându-şi capul, cine ştie cine
O să mă înalţe în spânzurătoare!
Fluiere, fireşte, n-au să sune, poate
E-o părere numai, iar acestea toate
Nu-s decât un vis!
- Au cine o să-mi taie funia?
În valuri o să fiu zvârlit?
Sună oare toba, iar eu nici n-aud?
Donald, pare-mi-se, mi-a făgăduit
C-o să stea în preajma scândurii, ca până
Voi cădea-n adâncuri, să mai strâng o mână!
Vasăzică, mort eşti, bietule matroz!
Îmi aduc aminte de obrajii roz
Ai lui Taff, velşmanul, când s-a scufundat.
Eu, însă-n hamacu-mi am să fiu legat,
Şi-azvârlit în hăul fără fund.
Simt parcă Somnul cum mă-ncearcă.
Hai, planton, slăbeşte-mi lanţurile grele
De la mâini, şi-n apă zvârle-mă uşor,

Căci mi-e somn, şi-n alge, iată, mă-nfăşor,

Lunecând cu ele…

SFÂRŞIT